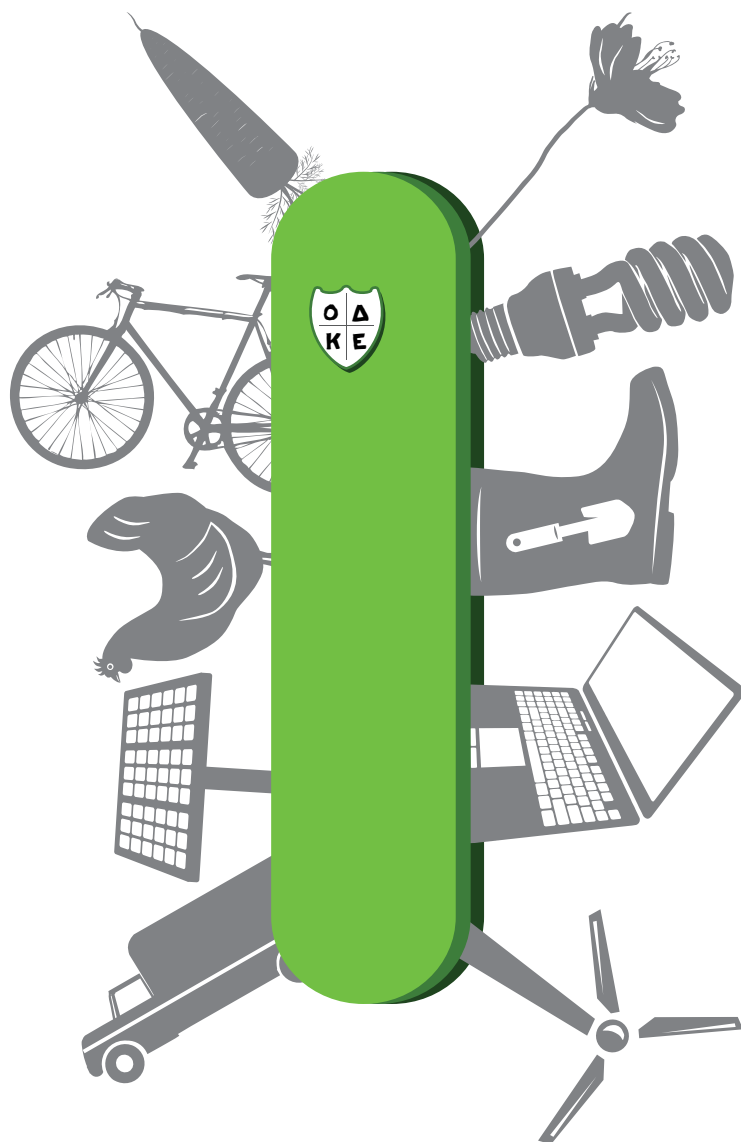

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΣΟΦΙΑ ΑΔΑΜ

Το εγχειρίδιο εκδόθηκε από το
Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας
Αριστοτέλους 3, 54624, Θεσσαλονίκη
Τηλ. +30 2310 282829
Fax. +30 2310 282832
e-mail: info@gr.boell.org
<http://www.gr.boell.org>

Υπεύθυνη έκδοσης: Όλγα Δρόσου
1η έκδοση: Θεσσαλονίκη 2014
ISBN: 978-618-81299-0-0

Στην έκδοση αυτή συνεργάστηκαν:
Συγγραφή κειμένου: Σοφία Αδάμ
Συμβουλές σε λογιστικά θέματα: Αυγή Σμυρλή
Επιμέλεια κειμένου: Χρύσανθος Βλάμης, Μπένης Λέβης,
Αλέξανδρος Φιλιππίδης και Νίκος Χρυσόγελος
Επιμέλεια εξωφύλλου: Κωνσταντίνα Κυρατζίδου
Γλωσσική επιμέλεια – Διορθώσεις: Στέλλα Ζούπα
Γραφιστική επιμέλεια – Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνα Κυρατζίδου
Εκτύπωση – Παραγωγή: ΚΕΘΕΑ Σχήμα + Χρώμα

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο είναι της συγγραφέως και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις του εκδότη.

Άδεια Creative Commons

Το έργο με τίτλο *Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων* από τη δημιουργό Σοφία Αδάμ και με εκδότη το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας διατίθεται με την άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές.

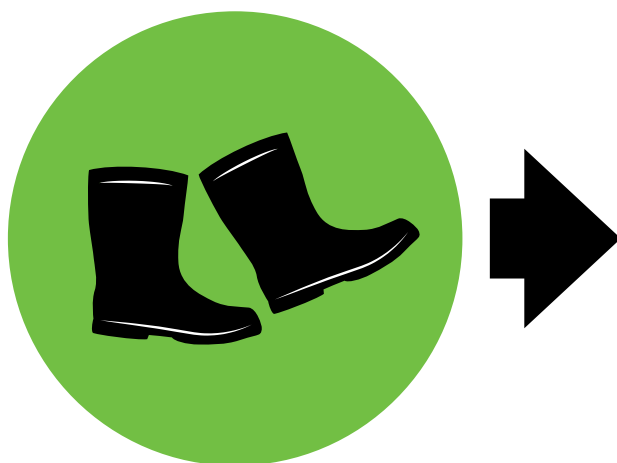
Διατίθεται ηλεκτρονικά στο www.socialcooperatives.gr

Το έντυπο διανέμεται δωρεάν.

Για παραγγελίες μπορείτε να απευθυνθείτε στο: info@gr.boell.org.

ΟΔΗΓΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ
**ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**
ΣΟΦΙΑ ΑΔΑΜ

Θεσσαλονίκη 2014

Περιεχόμενα

Ακρωνύμια	7
Πρόλογος	9
1. Εισαγωγή	11
2. Αποσαφηνίζοντας χρήσιμες έννοιες	13
3. Χτίζοντας την ιδρυτική ομάδα	19
4. Επιλέγοντας την οικονομική δραστηριότητα	24
5. Επιλέγοντας νομική μορφή	33
6. Καταρτίζοντας ένα κοινωνικό επιχειρηματικό σχέδιο	47
7. Αντιμετωπίζοντας φορολογικά και ασφαλιστικά θέματα	65
8. Αναζητώντας πηγές χρηματοδότησης	75
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	91
I: Νομικές μορφές εκτός κοινωνικής οικονομίας	92
II: Νομικές μορφές συνεταιρισμών	94
III: Νομικές μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων	96
IV: Εγκύκλιος ανάκλησης ΟΑΕΕ	98
V: Προϋπολογισμός Αποτελεσμάτων Χρήσης και Ταμειακής Ροής	100
Χρήσιμοι Σύνδεσμοι	103
Βιβλιογραφία	107

Ακρωνύμια

ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
ΑΜΚΕ	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΔΕ	Διοικούσα Επιτροπή
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΕΔΕ	Ελληνική Εταιρεία Διοίκησης Επιχειρήσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκός Κανονισμός
ΕΚΕ	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΕ	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕΣ	Εποπτικό Συμβούλιο
ΕΣΕ	Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία
Ετε	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
ΕΤΕ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων
ΕΤΕΑΝ	Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης
ΕΤΕπ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΚΕΚΟ	Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία
ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ	Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας
ΙΚΕ	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
ΚΕΘΕΑ	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
ΚΕΠΑ	Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης
ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΚΟΙΣΠΕ	Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης
ΚΦΑΣ	Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Απασχόλησης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΟΕ	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ΟΚΑΝΑ	Οργανισμός Καταπολέμησης Ναρκωτικών

ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΤΕΠΙΧ	Ταμείο Επιχειρηματικότητας
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών
EaSI	European Employment and Social Innovation
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme
ICA	International Cooperative Alliance
JASMINE	Joint Action to Support Microfinance Institutions
JEREMIE	Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises
SROI	Social Return on Investment

Πρόλογος

Ο Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων είναι αποτέλεσμα σύμπτωσης της επιθυμίας με την αναγκαιότητα. Κοινή επιθυμία όσων συνεργάστηκαν με το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτό το εγχειρίδιο είναι να ενισχυθεί και να αναπτυχθεί η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα της κρίσης είναι μεγάλη ανάγκη να υποστηριχτούν εκείνες οι επιχειρηματικές πρακτικές που προωθούν την κοινωνική συμμετοχή και συνοχή, διευρύνουν τη δημοκρατία, δίνουν έμφαση στην τοπικοποίηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, έχουν οικολογικό προσανατολισμό και κυοφορούν κοινωνικές καινοτομίες. Στην παρούσα συγκυρία τα συσσωρευμένα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα αποκτούν πρωτοφανή δριμύτητα, που οδηγεί ολοένα και πιο πολλούς ανθρώπους να αναπτύσσουν νέες και δημιουργικές μορφές επιχειρηματικότητας και αυτενέργειας, δημιουργώντας έτσι ένα νέο κύμα συνεργατισμού με κοινωνικό αντίκτυπο.

Σε αυτούς τους ανθρώπους απευθύνεται αυτή η έκδοση, στην οποία παρουσιάζονται τόσο το θεωρητικό όσο και το νομικό πλαίσιο για τη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων, ενώ επιπλέον προσφέρονται και αντίστοιχες πρακτικές συμβουλές. Ελπίζουμε ο Οδηγός να αποδειχτεί χρήσιμος σε ανθρώπους που επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας συλλογικά, σε γυναίκες που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν επαγγελματικά σε τομείς που προκύπτουν από επιτακτικές κοινωνικές ανάγκες, σε άτομα που αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας (π.χ. άτομα με αναπηρία), σε αγρότες που επανεφεύρουν νέα συνεταιριστικά πρότυπα, σε καταναλωτές που επιχειρούν να επανακτήσουν τον έλεγχο στην κάλυψη των βασικών αναγκών τους, σε επαγγελματίες που πλέον αδυνατούν να επιβιώσουν ατομικά και προσβλέπουν σε συλλογικές λύσεις ή που αγωνίζονται να διατηρήσουν την επιχείρησή τους δίνοντας νέα ώθηση σε μια κοινωνικά υπεύθυνη κατεύθυνση.

Θέλω να ευχαριστήσω όλους και όλες όσοι συντέλεσαν στην πραγματοποίηση της παρούσας έκδοσης. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον ευρωβουλευτή Νίκο Χρυσόγελο για την πολύπλευρη συνεισφορά του στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα και για την ουσιαστική συμβολή του στη σύνταξη αυτού του Οδηγού.

Όλγα Δρόσου
Διευθύντρια του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ Ελλάδας

Γενάρης 2014

1 Εισαγωγή

Ο Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων επιχειρεί να καλύψει ένα κενό πληροφόρησης αναφορικά με πρακτικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν όσοι και όσες επιθυμούν να δημιουργήσουν μια κοινωνική επιχείρηση με συλλογική συνεταιριστική κατεύθυνση. Ως εκ τούτου, δεν υποκαθιστά, αλλά συμπληρώνει παρόμοιες προσπάθειες που έχουν γίνει (π.χ. *Χτίζοντας Ένα Νέο Συνεταιριστικό Κίνημα. Βήμα Βήμα ο Δρόμος για τη Δημιουργία Συνεταιρισμών* από την Αλληλεγγύη για Όλους). Η ανάγκη για τη συγκεκριμένη έκδοση πηγάζει από τα ερωτήματα που μας έχουν θέσει κατά καιρούς άνθρωποι που έχουν ήδη ιδρύσει ή σκέφτονται να ιδρύσουν μια κοινωνική επιχείρηση στο πλαίσιο σεμιναρίων, εργαστηρίων και συνεδρίων στα οποία συμμετείχαμε.

Οι δυσκολίες που συναντά ένα τέτοιο εγχείρημα είναι αρκετές. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις σημαντικότερες:

- Η αρνητική παρακαταθήκη που άφησε το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα –έλλειμμα εσωτερικής δημοκρατίας, κοινωνικού ελέγχου και συνεταιριστικής εκπαίδευσης– δημιουργεί επιφυλάξεις για τη δυνατότητα ευόδωσης ανάλογων επιχειρημάτων στο μέλλον και δυσχεραίνει τις προσπάθειες αυτοργάνωσης και δικτύωσης από τα κάτω.
- Το πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα προβλέπει μια πληθώρα νομικών μορφών ανάλογα με το είδος του συνεταιρισμού και εισάγει διακρίσεις σε βάρος τους σε σχέση με τις τυπικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις ως προς την πρόσβαση σε χρηματοδοτικές ενισχύσεις. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (Ν. 4019/2011) είναι πρόσφατο και δεν έχει δοκιμαστεί αρκετά στην πράξη.
- Η ασυνεχής στάση της πολιτικής ηγεσίας ως προς την υποστήριξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας καθιστά το τοπίο ευμετάβλητο (κατάργηση φοροαπαλλαγών Ν. 4019/2011, προσωρινή αναστολή της αρμόδιας Ειδικής Υπηρεσίας για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία).
- Η έλλειψη κατάλληλης τεχνογνωσίας γύρω από λογιστικά, ασφαλιστικά και φορολογικά ζητήματα λόγω της ιστορικής υπανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα και της συνακόλουθης ανεπάρκειας της φορολογικής και της ασφαλιστικής νομοθεσίας.
- Η δύσκολη ισορροπία που πρέπει να επιτευχθεί ανάμεσα στην παροχή πολύ συγκεκριμένων πληροφοριών και στη δημιουργία ενός Οδηγού με μια σημαντική διάρκεια ζωής.

Με δεδομένους τους παραπάνω περιορισμούς, ο Οδηγός που κρατάτε στα χέρια σας περιλαμβάνει ενότητες θεωρητικές και άμεσα πρακτικές:

- Στη δεύτερη ενότητα, αποσαφηνίζουμε βασικές έννοιες γύρω από την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και τις κοινωνικές επιχειρήσεις.
- Στην τρίτη ενότητα, παρέχουμε πληροφορίες και χρήσιμα εργαλεία για τη συγκρότηση της ιδρυτικής ομάδας μιας κοινωνικής επιχείρησης, θεωρώντας πως αυτό το βήμα είναι καθοριστικό για την πορεία οποιουδήποτε εγχειρήματος.
- Στην τέταρτη ενότητα, παρέχουμε πληροφορίες και χρήσιμα εργαλεία για την επιλογή της οικονομικής δραστηριότητας καταδεικνύοντας τον πλούτο και την εμβέλεια συγκεκριμένων παραδειγμάτων κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Στην πέμπτη ενότητα, ασχολούμαστε με το ζήτημα της επιλογής νομικής μορφής παρέχοντας συγκριτικές πληροφορίες για όλες τις νομικές μορφές που μπορούν να επιλεγθούν, με επίκεντρο αυτές που εντάσσονται ακραιφνώς στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας.
- Στην έκτη ενότητα, δίνουμε πρακτικές οδηγίες για τη δημιουργία ενός κοινωνικού επιχειρηματικού σχεδίου αναδεικνύοντας τη σημασία της οικονομικής αποτύπωσης κάθε ιδέας που φιλοδοξεί να γίνει βιώσιμη.
- Στην έβδομη ενότητα, συνοψίζουμε τα βασικότερα φορολογικά και ασφαλιστικά θέματα που αντιμετωπίζουν όσοι/ες θέλουν να δημιουργήσουν μια κοινωνική επιχείρηση στην Ελλάδα.
- Στην όγδοη ενότητα, παρουσιάζουμε το καλειδοσκόπιο των πηγών ενίσχυσης-χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Στα Παραρτήματα, παρέχουμε με συνοπτικό τρόπο χρήσιμα εργαλεία για την περαιτέρω ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ο Οδηγός επιχειρεί να δώσει πληροφορίες που αφορούν οποιαδήποτε κοινωνική επιχείρηση· ως εκ τούτου, δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανάγκη αναζήτησης εξειδικευμένης νομικής συνδρομής και λογιστικής υποστήριξης για κάθε συγκεκριμένη κοινωνική επιχείρηση. Επίσης, παρόλο που οι επιμέρους ενότητες αποτυπώνουν διακριτά βήματα στην ίδρυση μιας κοινωνικής επιχείρησης, δεν πρέπει να τηρηθούν αυστηρά με όρους χρονικής ακολουθίας. Αυτό που έχει σημασία είναι να προετοιμαστείτε ως προς κάθε βήμα που περιλαμβάνεται στον παρόντα Οδηγό.

Όπως πάντα, οι ευθύνες για λάθη ή παραλείψεις βαρύνουν τη συγγραφέα.

2 Αποσαφηνίζοντας χρήσιμες έννοιες

Τι είναι η κοινωνική οικονομία;

Οι ορισμοί που έχουν προταθεί για την κοινωνική οικονομία είναι τόσο ετερογενείς όσο και οι πρακτικές που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της. Ένας σαφής και κατανοητός ορισμός είναι ο ακόλουθος:

Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από συλλογικές πρωτοβουλίες και εμπορούνται από τις εξής αρχές:

- Δίνουν προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους, καθώς και της ευρύτερης κοινότητας, και όχι στο κέρδος.
- Έχουν αυτόνομη διοίκηση, δηλαδή αποφασίζουν αυτόνομα τον τρόπο λειτουργίας τους.
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων με βάση την αρχή «ένα μέλος-μία ψήφος» ανεξάρτητα από τη συνεισφορά του κάθε μέλους στο κεφάλαιο.
- Κατά τη διανομή των κερδών, προβάδισμα έχουν τα μέλη και οι εργαζόμενοι/ες έναντι του κεφαλαίου.

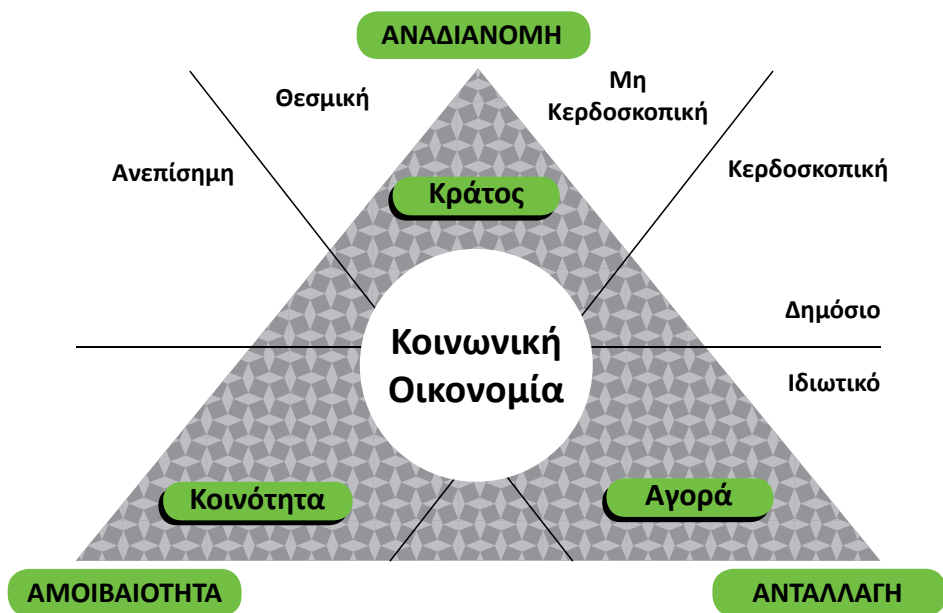
Συνεπώς, θα λέγαμε ότι: **Η κοινωνική οικονομία είναι μια μεγάλη οικογένεια που περιλαμβάνει μια πληθώρα πρακτικών, όπως οι συνεταιρισμοί, οι κοινωνίες αλ-**

ληλοβοήθειας, οι σύλλογοι/ενώσεις προσώπων, τα κοινωφελή ιδρύματα και οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Μια προσπάθεια θεωρητικής θεμελίωσης της κοινωνικής οικονομίας βασίζεται στο έργο του Πολάνυι (2007). Σύμφωνα με αυτό, το σφάλμα της κυρίαρχης οικονομικής επιστήμης είναι ότι θεωρεί πως όλες οι οικονομίες βασίζονται στην απρόσωπη αγοραία συναλλαγή. Αυτή η συνθήκη επικράτησε σε μια συγκεκριμένη ιστορική εποχή των δυτικών κοινωνιών και σχετίζεται με τη μετατροπή της εργασίας, της γης και του χρήματος σε εμπορεύματα. Επίσης, ακόμα και σε κοινωνίες όπου υπάρχουν αγορές, αυτές συνυπάρχουν με άλλες λειτουργικές αρχές: την αναδιανομή και την αμοιβαιότητα. Η αναδιανομή προϋποθέτει την ύπαρξη μιας κεντρικής αρχής (κράτος) η οποία ορίζει δικαιώματα και υποχρεώσεις και διανέμει πόρους σε είδος και χρήμα. Η αμοιβαιότητα προϋποθέτει τη συμμετρικότητα, δηλαδή ότι κάθε πλευρά που λαμβάνει ένα δώρο έχει κίνητρο να ανταποκριθεί προσφέροντας ένα αντι-δώρο (κοινότητα).

Με αυτό το σκεπτικό, η οικονομία διακρίνεται σε τρεις τομείς: την αγορά, το κράτος και την κοινότητα. Σε κάθε τομέα συνυπάρχουν όλες οι λειτουργικές αρχές, αλλά μία γίνεται κυρίαρχη, ενώ οι άλλες υποτάσσονται. Έτσι, το ειδοποιό χαρακτηριστικό της αγοράς είναι η κυριαρχία της αγοραίας χρηματικής συναλλαγής και, συνακόλουθα, η υποταγή σε αυτήν των μη αγοραίων και μη χρηματικών πράξεων. Επίσης, τυπικές και άτυπες πρακτικές συνυπάρχουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σε όλους τους τομείς (η κοινότητα χαρακτηρίζεται κατά κύριο λόγο από άτυπες οικονομικές σχέσεις· τέτοιες σχέσεις όμως μπορούν να αναπτυχθούν και στην αγορά, όπως τα δώρα σε πελάτες). Επιπλέον, σε κάθε τομέα αναπτύσσονται κερδοσκοπικές και μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες (π.χ. μια δημόσια επιχείρηση μπορεί να είναι κερδοσκοπική και ταυτόχρονα να λειτουργεί αναδιανεμητικά διαφοροποιώντας την τιμολογιακή πολιτική της με βάση τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πελάτη). Τέλος, μια άλλη σημαντική διάκριση σχετίζεται με τον δημόσιο ή τον ιδιωτικό χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων σε κάθε τομέα. Ακόμα και στην αγορά, μπορούμε να εντοπίσουμε οικονομικές σχέσεις που δεν εξυπηρετούν μόνο τα συμφέροντα των συναλλασσόμενων μερών, αλλά έχουν ευρύτερη κοινωνική λειτουργία (π.χ. εταιρική κοινωνική ευθύνη).

Σχηματικά, η κοινωνική οικονομία βρίσκεται στο επίκεντρο της διάδρασης ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και την κοινότητα και, αντίστοιχα, ανάμεσα στις κυρίαρχες λειτουργικές τους αρχές, δηλαδή την αγοραία, τη μη αγοραία και τη μη χρηματική οικονομία. Η θέση της στο επίκεντρο αυτής της διάδρασης εξηγεί τη μοναδικότητά της (δεν ανάγεται αποκλειστικά σε κανέναν από τους άλλους τομείς), τη δυσκολία της μονοσήμαντης πολιτικής της οριοθέτησης (μια κοινωνική επιχείρηση μπορεί να υποστηριχθεί από φιλελεύθερους ως απόπειρα επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων στο πλαίσιο της αγοράς αλλά και από αντικαπιταλιστές ως αυτόνομη παρέμβαση των από τα κάτω), καθώς και την πολλαπλότητα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει (ανταγωνισμός στην αγορά, τήρηση υποχρεώσεων απέναντι στο κράτος, διατήρηση κοινοτικών δεσμών και σχέσεων). Εν κατακλείδι, η θέση της κοινωνικής οικονομίας αποτελεί ταυτόχρονα τη δύναμη και την αδυναμία της.

Πηγή: Pestoff (2004)

Τι είναι η αλληλέγγυα οικονομία;

Ο όρος αλληλέγγυα οικονομία συνδέθηκε με την εμπειρία των ριζοσπαστικών κινημάτων στη Λατινική Αμερική, αλλά σταδιακά έγινε δημοφιλής και σε χώρες της Ευρώπης και πρόσφατα στην Ελλάδα της κρίσης. Η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες που έχουν μια διπλή στόχευση:

- Οικονομική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με βάση την αμοιβαιότητα.
- Πολιτική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αυτόνομους δημόσιους χώρους όπου συζητούνται σκοποί και μέσα.

Τον τελευταίο καιρό η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των πρακτικών που αναδύθηκαν εντός των ριζοσπαστικών κινήματων της Λατινικής Αμερικής και εδραιωμένων παραδειγμάτων στην Ευρώπη (συνεταιρισμοί) είχαν ως αποτέλεσμα οι όροι *κοινωνική* και *αλληλέγγυα οικονομία* να χρησιμοποιούνται συχνά μαζί ή εναλλάξ χωρίς να σηματοδοτούν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

Τι είναι ο συνεταιρισμός;

Ο συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη και εθελοντική ένωση προσώπων τα οποία έχουν σκοπό να εξυπηρετήσουν τις οικονομικές, τις κοινωνικές και τις πολιτισμικές ανάγκες και επιδιώξεις τους μέσω μιας συμμετοχικής και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης.

Ένας συνεταιρισμός διέπεται από τις 7 ακόλουθες αρχές, όπως συμφωνήθηκαν από τη Διεθνή Συνεταιριστική Συμμαχία (International Cooperative Alliance – ICA):¹

- 1. Εθελοντική και ανοιχτή συμμετοχή:** Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές ενώσεις, ανοιχτές σε όλα τα πρόσωπα τα οποία είναι ικανά να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και να αποδεχτούν με προθυμία τις ευθύνες που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους, χωρίς έμφυλες, κοινωνικές, φυλετικές, πολιτικές και θρησκευτικές διακρίσεις.
- 2. Δημοκρατικός έλεγχος από τα μέλη:** Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις οι οποίες ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της στρατηγικής τους και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι άνδρες και οι γυναίκες που εκλέγονται ως αιρετοί αντιπρόσωποι λογοδοτούν στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου («ένα μέλος-μία ψήφος»). Οι συνεταιρισμοί σε ανώτερα επίπεδα (δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί – ομοσπονδίες) οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.
- 3. Οικονομική συμμετοχή μελών:** Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και ελέγχουν δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Τουλάχιστον μέρος του κεφαλαίου αποτελεί κοινή ιδιοκτησία του συνεταιρισμού. Τα μέλη λαμβάνουν συνήθως περιορισμένη ή καθόλου απόδοση για το κεφάλαιο που καταβάλλουν ως προϋπόθεση για την εγγραφή τους (συνεταιριστική μερίδα). Τα μέλη κατανέμουν τα πλεονάσματα σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες χρήσεις: για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, πιθανώς με τη δημιουργία αποθεματικών εκ των οποίων τουλάχιστον ένα μέρος είναι αδιαίρετο, για την ωφέλεια των μελών ανάλογα με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό και για την υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.
- 4. Αυτονομία και ανεξαρτησία:** Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας οι οποίες ελέγχονται από τα μέλη τους. Σε περίπτωση που συνάψουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αν αυξήσουν το κεφάλαιό τους από εξωτερικές πηγές, το πράττουν με τρόπο που να διασφαλίζει τον δημοκρατικό έλεγχο των μελών και τη διατήρηση της αυτονομίας του συνεταιρισμού.

---

1. Επεξεργασία από τη μετάφραση του Δικτύου ΚΑΠΑ (www.diktio-kapa.dos.gr).

5. **Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση:** Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και κατάρτιση στα μέλη τους – τους αιρετούς αντιπροσώπους, τα διοικητικά στελέχη και τους/τις εργαζομένους/ες, ώστε να συνεισφέρουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη της επιχείρησης. Επίσης, ενημερώνουν το ευρύ κοινό, και ιδιαίτερα τους/τις νέους/ες και τα πρόσωπα που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη, για τη φύση και τα οφέλη του συνεργατισμού.
6. **Συνεργασία με άλλους συνεταιρισμούς:** Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν τα μέλη τους πιο αποτελεσματικά και ενδυναμώνουν το συνεταιριστικό κίνημα όταν συνεργάζονται σε τοπικά, περιφερειακά και διεθνή δίκτυα.
7. **Ενδιαφέρον για την κοινότητα:** Οι συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινότητας στην οποία εδράζονται μέσα από στρατηγικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους.

Τι είναι η κοινωνική επιχείρηση;

Το ερευνητικό δίκτυο EMES² έχει διαμορφώσει 9 κριτήρια για τον ορισμό των κοινωνικών επιχειρήσεων:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ
Συνεχής οικονομική δραστηριότητα	Στόχος το όφελος στην κοινότητα/ομάδα
Υψηλός βαθμός αυτονομίας	Συλλογική διάσταση
Ανάληψη ρίσκου	Συμμετοχή στις αποφάσεις η οποία δεν καθορίζεται από τη συνεισφορά κεφαλαίου
Αμειβόμενη εργασία	Πολυεταρμικότητα
	Περιορισμένη διανομή κερδών

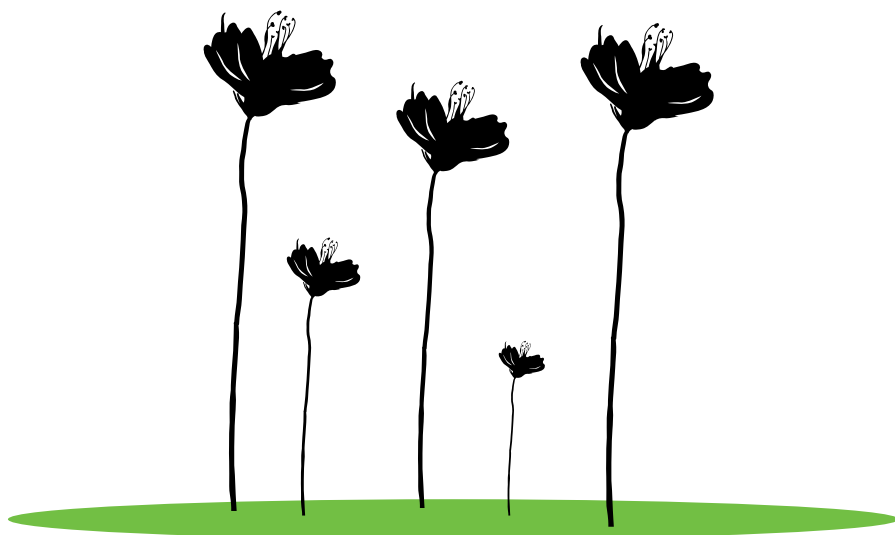
Πηγή: Defourny (2001)

Ξεκινώντας από τα οικονομικά κριτήρια, παρατηρούμε ότι η έμφαση στη συνεχή οικονομική δραστηριότητα έχει ως στόχο να οριοθετήσει τις κοινωνικές επιχειρήσεις έναντι άλλων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Το κριτήριο της αυτονομίας τονίζει

2. European Network on Social Economy (www.emes.net).

ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις, ακόμα και αν δέχονται κρατικές επιχορηγήσεις, επιδιώκουν την αυτοτέλεια της διοίκησής τους. Η ανάληψη ρίσκου χαρακτηρίζει την επιχειρηματική πρωτοβουλία, ενώ το κριτήριο της αμειβόμενης εργασίας διαχωρίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις από τις εθελοντικές ομάδες.

Σε ό,τι αφορά τα κοινωνικά κριτήρια, η κοινωνική αποστολή βρίσκεται στο επίκεντρο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και δεν θεωρείται συμπληρωματική λειτουργία. Το κριτήριο της συλλογικής πρωτοβουλίας υπογραμμίζει ότι πρόκειται για εγχειρήματα που απαιτούν τη δημιουργία ομάδας. Επίσης, δίνεται σημασία στην αξία των συνεταιριστικών αρχών, και συγκεκριμένα στην αρχή «ένα μέλος-μία ψήφος», ενώ τίθενται και τα ζητήματα της συμμετοχικότητας και της δημοκρατικής διοίκησης – διάσταση η οποία έχει ενσωματωθεί στις νομικές μορφές που έχουν θεσμοθετηθεί για τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε διάφορες χώρες της ΕΕ. Τέλος, οι κοινωνικές επιχειρήσεις δεν απαγορεύουν τη διανομή των κερδών, αλλά θέτουν περιορισμούς, ώστε να μην καθορίσει η μεγιστοποίηση του κέρδους τη λειτουργία τους. Αυτά τα κριτήρια καθορίζουν εν πολλοίς και τον τρόπο με τον οποίο αρθρώνονται τα βήματά μας για τη δημιουργία μιας κοινωνικής επιχείρησης.

Ο βασικότερος συντελεστής παραγωγής σε μια κοινωνική επιχείρηση είναι το ανθρώπινο δυναμικό της, ιδιαίτερα όταν, ως συνήθως, δημιουργείται σε συνθήκες έλλειψης κεφαλαίου. Συνεπώς, η συγκρότηση της ιδρυτικής ομάδας έχει κομβική σημασία για την πορεία του όλου εγχειρήματος. Σε αυτή την ενότητα, θα παρουσιάσουμε ορισμένα προαπαιτούμενα για τη συγκρότηση της ιδρυτικής ομάδας μιας κοινωνικής επιχείρησης σύμφωνα με την επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας και της εμπειρίας ανάλογων παραδειγμάτων στην Ελλάδα και διεθνώς.

Κοινές αξίες

Η κοινή ιδεολογία ή/και η φιλία δεν επαρκούν για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που συνεπάγεται η λειτουργία μιας επιχείρησης, αν και αποτελούν μια καλή αρχή. Είναι σημαντικό κάθε μέλος να συγκεκριμενοποιήσει τις αξίες του αναφορικά με το υπό σύσταση εγχείρημα: Ποιες είναι οι ηθικές και οι πολιτικές αρχές που θα διέπουν την κοινωνική επιχείρηση; Για παράδειγμα, η αγορά πρώτων υλών θα γίνεται από συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τοπικούς παραγωγούς ή από την ευρύτερη αγορά;

Προσοχή: Η διατύπωση των προσωπικών ορίων συνεπάγεται και παραχωρήσεις στη διαδικασία της αλληλεπίδρασης. Δεν είναι ούτε σκόπιμο ούτε θεμιτό να θεωρούμε ότι

θα τους πείσουμε όλους/ες με το λόγο μας ή να υποτιμήσουμε τη δυσκολία μας να λειτουργήσουμε με πολύ διαφορετικές αρχές από αυτές που πιστεύουμε.

Κοινές προσδοκίες

Είναι πιθανό να έχουμε διαφορετικές προσωπικές προσδοκίες από τη συμμετοχή σε μια κοινωνική επιχείρηση. Είναι προτιμότερο αυτές να διατυπωθούν με σαφήνεια από την αρχή: «Πόσες ώρες θέλω και μπορώ να εργάζομαι;», «Πόσα χρήματα χρειάζομαι για να ανταποκριθώ στις απαιτήσεις της ζωής;». Αυτές οι ερωτήσεις πρέπει να απαντηθούν προσωπικά και να συμφωνηθούν συλλογικά, έτσι ώστε να αντιμετωπίσουμε πιο εύκολα δύσκολες καταστάσεις που είναι ιδιαίτερα πιθανές τα πρώτα χρόνια λειτουργίας (π.χ. υπερωρίες, χαμηλές αμοιβές κ.ο.κ.).

Δέσμευση στο συνεταιριστικό πλαίσιο λειτουργίας

Το συνεταιριστικό πλαίσιο λειτουργίας μπορεί να γίνει ταυτόχρονα ευχή και κατάρα. Οι περισσότεροι/ες από εμάς έχουμε συνηθίσει σε άλλες λογικές από αυτές που προωθεί το συνεταιριστικό πρόταγμα, όπως ο ανταγωνισμός και η ιεραρχία, με αποτέλεσμα να δυσκολευόμαστε να λειτουργήσουμε συλλογικά. Υπάρχουν άνθρωποι που «προτιμούν» το κατευθυντικό πλαίσιο της εργοδοσίας από την αυξημένη ευθύνη που συνεπάγεται η συμμετοχή σε μια συνεταιριστική επιχείρηση. Είναι λοιπόν σημαντικό να τεθούν από την αρχή οι βάσεις για μια συλλογική διαδικασία λήψης αποφάσεων και εύρεσης λύσεων. Θα συμμετέχουν ενεργά όλα τα μέλη; Με ποιον τρόπο θα λαμβάνονται οι αποφάσεις (με συναίνεση ή με ψηφοφορία);

Η δέσμευση των ιδρυτικών μελών στο συλλογικό πλαίσιο λειτουργίας είναι πολύτιμη παρακαταθήκη, ακόμα και αν στη συνέχεια χρειαστεί να τροποποιηθεί λόγω των καθημερινών απαιτήσεων της επιχείρησης ή της αύξησης του αριθμού των μελών.

Δεξιότητες/ικανότητες/γνώσεις

Μια συνεταιριστική επιχείρηση απαιτεί ένα σύνολο δεξιοτήτων/ικανότητων/γνώσεων που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τη συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα που αναπτύσσεται. Ενώ τις περισσότερες φορές τα ιδρυτικά μέλη διαθέτουν τις απαιτούμενες για την κύρια δραστηριότητα ικανότητες και γνώσεις, υποτιμούν την αναγκαιότητα των λεγόμενων περιφερειακών –αλλά εξίσου σημαντικών– καθηκόντων (π.χ. λογιστική παρακολούθηση, οικονομική διαχείριση, συλλογική διαχείριση ανθρωπίνου δυναμικού, καθαριότητα/συντήρηση χώρων και εξοπλισμού, τεχνική υποστήριξη). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα είτε να καλύπτονται πλημμελώς τα συγκεκριμένα καθήκοντα ή/και να τα επιφορτίζονται συστηματικά συγκεκριμένα μέλη.

Είναι επομένως σημαντικό να σκιαγραφήσουμε όλες τις σχετικές απαιτήσεις και να αποφασίσουμε εγκαίρως ένα σύστημα κατανομής των καθηκόντων. Ενδεικτικά, μέλη που διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις μπορούν να αναλάβουν επιπλέον καθήκοντα με τον όρο να απαλλαγθούν από άλλες πτυχές της εργασιακής καθημερινότητας ή οι συγκεκριμένες εργασίες να ανατεθούν επ' αμοιβή σε εξωτερικούς συνεργάτες. Είναι χρήσιμο σε αυτό το στάδιο να ζητήσουμε βοήθεια από άλλες κοινωνικές επιχειρή-

σεις για τον τρόπο με τον οποίο ρύθμισαν την κατανομή των καθηκόντων ή/και να προσφύγουμε σε εκπαιδευτικά σεμινάρια με στόχο να αυξήσουμε τις γνώσεις/δεξιότητές μας για συγκεκριμένα καθήκοντα. Επίσης, η δικτύωση με άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να καλύψει οριζόντια αυτές τις περιφερειακές ανάγκες μέσα από τη δημιουργία υποστηρικτικών δομών (π.χ. ένα δίκτυο κοινωνικών επιχειρήσεων μπορεί να αναλάβει τις δράσεις προώθησης των μελών μεμονωμένων κοινωνικών επιχειρήσεων).

Είσοδος νέων μελών

Παρά τον αρχικό ενθουσιασμό, είναι πιθανό μετά τις διαβουλεύσεις που περιγράφηκαν παραπάνω να συρρικνωθεί ο αρχικός πυρήνας των μελών. Σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητο να θέσουμε συγκεκριμένα κριτήρια και συγκεκριμένες διαδικασίες για την είσοδο νέων μελών. Για παράδειγμα, ορισμένοι συνεταιρισμοί επιλέγουν να εγκρίνουν την είσοδο νέων μελών μόνο στο βαθμό που προτείνονται από υπάρχοντα μέλη. Επιπλέον, σε εργατικούς συνεταιρισμούς (worker cooperatives) είθισται να τίθεται ως όρος η προσφορά ενός ελάχιστου αριθμού ωρών εργασίας ανά εβδομάδα από κάθε μέλος.

Ως προς αυτό το ζήτημα, ενδέχεται επίσης να ανακύπτουν κωλύματα για τη συμμετοχή μελών που είναι ήδη μέλη ή/και εργαζόμενοι/ες σε άλλο συνεταιρισμό ή σε φορέα του δημόσιου τομέα. Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα αφορά τις απαιτήσεις συνεισφοράς κεφαλαίου για την έγκριση νέων μελών (π.χ. ισάξιο με το αρχικό μερίδιο ή μεγαλύτερο από αυτό, άπαξ ή σταδιακή αποπληρωμή).

Επιλογή εργαζομένων

Αντιστοίχως, είναι αναγκαίο να τεθούν κριτήρια για την επιλογή των εργαζομένων. Ενδεικτικά, ένας συνεταιρισμός μπορεί να θέτει ως απαραίτητη προϋπόθεση την ιδιότητα του μέλους, ενώ ένας άλλος να επιτρέπει εργαζομένους/ες που δεν είναι μέλη στο βαθμό που εξυπηρετούν έκτακτες ανάγκες. Επίσης, σύμφωνα με το οργανόγραμμα της κοινωνικής επιχείρησης, είναι δυνατό να τεθούν κριτήρια με βάση τις δεξιότητες/ικανότητες/γνώσεις για την επιλογή των εργαζομένων. Παρόλο που φαντάζει άχαρο, είναι σημαντικό να τεθούν διαδικασίες αλληλοελέγχου (peer review) σε τακτά χρονικά διαστήματα, καθώς και διαδικασίες αποχώρησης σε περίπτωση που υπάρχει συστηματική παραβίαση των κοινά αποδεκτών πλαισίων συνεργασίας.

Εμπλοκή άλλων εταίρων ή της τοπικής κοινότητας

Όπως προαναφέρθηκε, μια κοινωνική επιχείρηση διακρίνεται από την πολυεταμικότητά της. Για παράδειγμα, μια κοινωνική επιχείρηση εντάσσει ως μέλη άτομα και φορείς που επιθυμούν να συνδράμουν στους στόχους της. Έτσι, επιτρέπει να εισακούεται η γνώμη όλων των μερών που εμπλέκονται στη λειτουργία της (π.χ. προμηθευτών, πελατών, χρηματοδοτών) και όχι μόνο των εργαζομένων. Αν το επιθυμούμε, μπορούμε να προβλέψουμε την εκπροσώπηση αυτών των μελών και στα διοικητικά όργανα. Ωστόσο, αυτό το άνοιγμα στην τοπική κοινότητα, παρ' ότι δίνει βάρος στην εκπροσώπηση όλων των ενδιαφερόμενων μερών, μπορεί να λειτουργήσει σε βάρος της αποτελεσμα-

τικότητας, που είναι ευκολότερη σε μικρά ομοιογενή σχήματα. Διαφορετικά, μια κοινωνική επιχείρηση μπορεί να προσκαλεί σε τακτά χρονικά διαστήματα όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη δίνοντας δικαίωμα λόγου, αλλά όχι απόφασης, για ζητήματα εσωτερικής λειτουργίας.

Κατανομή εργασιών για την ίδρυση της επιχείρησης

Εφόσον η ιδρυτική ομάδα έχει πλέον διαμορφωθεί και ζυμωθεί μέσα από τη διαβούλευση για τα προηγούμενα ζητήματα, είναι σε θέση να κατανείμει τις εργασίες που σχετίζονται με την ίδρυση της κοινωνικής επιχείρησης (κατάρτιση επιχειρηματικού σχεδίου, επιλογή νομικής μορφής, επιλογή έδρας, προετοιμασία χώρων, προμήθεια εξοπλισμού, άδειες και έναρξη κ.ο.κ.). Η κατανομή πρέπει να γίνει προσεκτικά, ώστε αφενός να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο ισότιμη και αφετέρου να αποφύγει τη δημιουργία πρωταγωνιστών και κομπάρσων από το στάδιο της ίδρυσης. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορούν όλες οι εργασίες να γίνονται ταυτόχρονα και από κοινού, γιατί είναι αναποτελεσματικό και χρονοβόρο. Οι τακτικές συναντήσεις αποτελούν χρήσιμο εργαλείο ανατροφοδότησης για την πρόοδο των εργασιών που έχει αναλάβει η κάθε υποομάδα, αρκεί να είναι καλά οργανωμένες ως προς τη θεματική και να έχουν ορισμένη χρονική διάρκεια.

Η ανάλυση αυτών των προαπαιτούμενων μπορεί να εγείρει την ακόλουθη ένσταση: «Αν αρχίσουμε τις συζητήσεις, δεν θα βγάλουμε ποτέ άκρη». Προφανώς, αυτός ο κίνδυνος ελλοχεύει σε κάθε συλλογικό εγχείρημα. Έχει λοιπόν σημασία να θυμόμαστε δύο πράγματα σε αυτή την κατεύθυνση:

- Οι διαφορετικές οπτικές είναι προτιμότερο να γνωστοποιούνται παρά να υποβόσκουν.
- Οι στοχεύσεις είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης και είναι δυναμικές στο χρόνο. Πολλές από τις προσδοκίες θα επανακαθοριστούν μετά την εξειδίκευση του επιχειρηματικού σχεδίου (Βλ. Ενότητα *Καταρτίζοντας ένα κοινωνικό επιχειρηματικό σχέδιο*), την αλληλεπίδραση με τα άλλα ιδρυτικά μέλη και την είσοδο νέων μελών.

Και η πιο σημαντική συμβουλή: ***Μην εμπλέκετε στην κοινωνική επιχείρηση άτομα μόνο και μόνο για να καλύψετε τον απαιτούμενο αριθμό μελών ανάλογα με τη νομική της μορφή· αν δεν ενδιαφέρονται πραγματικά, θα αποτελούν απλώς ένα βαρίδιο για το μέλλον.***

Ερωτήσεις-κλειδιά

- Ποιοι/ες θα είναι τα μέλη;
- Ποιοι/ες θα είναι οι εργαζόμενοι/ες;
- Πώς θα αποφασίζουμε;
- Πώς θα εισέρχονται νέα μέλη;
- Πώς θα επιλέγονται νέοι/ες εργαζόμενοι/ες;
- Ποιος/α αναλαμβάνει τι;

Τι πρέπει να έχουμε ετοιμάσει στο τέλος αυτού του βήματος

- Προσχέδιο εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας.
- Προσχέδιο οργανογράμματος.
- Συγκρότηση υποομάδων για την ίδρυση της επιχείρησης.

Πιθανοί κίνδυνοι

- Οι συζητήσεις κρατούν σε μάκρος και δεν παράγουν αποτέλεσμα.
- Δημιουργούνται οι πρώτες εντάσεις/συγκρούσεις.

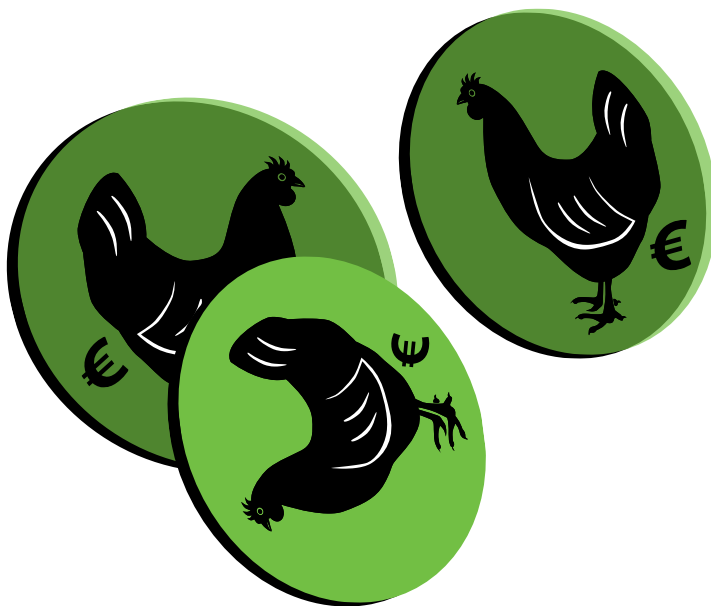

Χρήσιμα εργαλεία

- Ορίζουμε τη μέγιστη διάρκεια και τον μέγιστο αριθμό συναντήσεων.
- Κρατάμε πρακτικά των συναντήσεων.
- Καλούμε «ειδικούς» να μας πουν τη γνώμη τους.
- Ερχόμαστε σε επαφή με μέλη και εργαζομένους/ες άλλων κοινωνικών επιχειρήσεων.

4

Επιλέγοντας την οικονομική δραστηριότητα

Η οικονομική δραστηριότητα αποτελεί ένα από τα συστατικά στοιχεία που διαφοροποιούν τις κοινωνικές επιχειρήσεις από άλλες επιχειρήσεις του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα, της κοινωνικής/αλληλέγγυας οικονομίας (π.χ. συνεταιρισμός) ή άλλες δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης. Συνήθως, οι παραγωγικές δραστηριότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζονται –μεμονωμένα ή σωρευτικά– από τα ακόλουθα στοιχεία:

- **Κοινωνική ωφέλεια**, δηλαδή εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών που συνήθως μένουν ακάλυπτες ή καλύπτονται πλημμελώς από τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα ή/και το κράτος.
- **Κοινωνική καινοτομία**, δηλαδή εντοπισμός νέων κοινωνικών αναγκών ή παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών με τρόπο ο οποίος εισάγει νέες λογικές παραγωγής/κατανάλωσης.
- **Κοινωνική δικαιοσύνη**, δηλαδή προσφορά αγαθών και υπηρεσιών σε χαμηλότερη τιμή, με στόχο να γίνει πιο εύκολη η πρόσβαση σε αυτά κοινωνικών στρωμάτων με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες.

- **Εργασιακή αποκατάσταση**, δηλαδή δημιουργία θέσεων εργασίας για κοινωνικές ομάδες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας.

Αυτά τα χαρακτηριστικά αφενός συγκροτούν την ιδιαίτερη ταυτότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων, αφετέρου θέτουν νέες προκλήσεις, καθώς απαιτούν προσήλωση σε πολλαπλές στοχεύσεις. Ωστόσο, είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου τα κριτήρια καθορισμού της κοινωνικής επιχείρησης που είδαμε στην Ενότητα *Αποσαφηνίζοντας χρήσιμες έννοιες*, διότι η συνεταιριστική λειτουργία δεν συνεπάγεται αυτόματα και τον κοινωνικό χαρακτήρα μιας επιχείρησης.

Η ιδέα για την οικονομική δραστηριότητα μπορεί να προκύψει σε μια στιγμή έμπνευσης είτε γιατί κλείνει μια επιχείρηση στην τοπική κοινότητα είτε γιατί έχει ήδη αναπτυχθεί μια παρόμοια ιδέα σε άλλη περιοχή είτε γιατί έχει πετύχει σε έναν άλλο τομέα και μπορεί να μεταφερθεί. Σε όλες τις περιπτώσεις, ***η αρχή γίνεται με μια ιδέα που ανταποκρίνεται σε μια κοινωνική ανάγκη και έχει πιθανότητες να μετασχηματιστεί σε μια οικονομικά βιώσιμη επιχείρηση***. Σε αυτό το στάδιο είναι χρήσιμο να «πέσουν» πολλές ιδέες στο τραπέζι και, αφού ορισμένες εγκαταλειφθούν ή τροποποιηθούν, οι τελικές να παρουσιαστούν σε φίλους/ες, προκειμένου να εντοπιστούν έγκαιρα λάθη και αστοχίες.

Τομείς στους οποίους παρατηρείται έντονη ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων:

- Κοινωνική φροντίδα/αρωγή
- Στοχευμένες υγειονομικές υπηρεσίες
- Εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, ενισχυτική διδασκαλία
- Κοινωνική ένταξη
- Κοινωνική στέγαση
- Περιβαλλοντική προστασία (ανακύκλωση, εξοικονόμηση ενέργειας)
- Αγροτική παραγωγή, επεξεργασία/πώληση ειδών διατροφής
- Ηθικό ή/και αλληλέγγυο εμπόριο
- Συγκοινωνίες, μετακίνηση, κοινωνικός τουρισμός
- Προστασία πολιτισμικής κληρονομιάς

Στη συνέχεια παραθέτουμε ορισμένα παραδείγματα κοινωνικών επιχειρήσεων τα οποία λειτουργούν κατά κανόνα με συνεταιριστική μορφή. ***Σε καμιά περίπτωση δεν τα παρουσιάζουμε ως υποδείγματα, διότι δεν έχουμε τη δυνατότητα να εξακριβώσουμε ούτε την εσωτερική τους δημοκρατία ούτε την οικονομική τους βιωσιμότητα, αλλά για να δείξουμε συγκεκριμένες ιδέες ως τροφή για σκέψη.***

Ονομασία	Idea 90, κοινωνικός συνεταιρισμός φροντίδας
Τοποθεσία	Καλαβρία, Ιταλία
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 1990 από 9 άνεργες γυναίκες.
Στοχεύσεις	Φεμινιστική οπτική για την κοινωνικοποίηση της παιδικής φροντίδας και την επαγγελματική καταξίωση των υπηρεσιών φροντίδας.
Υπηρεσίες	Παιδική φροντίδα, φροντίδα ηλικιωμένων, ατόμων με αναπηρία, καθώς και νέων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.
Πηγές εσόδων	Συμβάσεις με την τοπική αυτοδιοίκηση και τοπικές επιχειρήσεις, πληρωμές ιδιωτών.
Περισσότερες πληροφορίες	http://idea90.it/

Ονομασία	POCA: Συνεταιρισμός για ένα προσιτό βελονισμό στην κοινότητα
Τοποθεσία	Πόρτλαντ, Όρεγκον, ΗΠΑ
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 2002 από 2 ειδικευμένους βελονιστές.
Στοχεύσεις	Πρόσβαση των φτωχότερων κοινωνικών ομάδων στη θεραπευτική πρακτική του βελονισμού.
Υπηρεσίες	Κοινοτική και οικονομικά προσιτή εκπαίδευση στο βελονισμό και συνεδρίες βελονισμού σε 200 κοινοτικά κέντρα.
Πηγές εσόδων	Πωλήσεις βιβλίων-αξεσουάρ, εισφορές μελών, πληρωμές ιδιωτών.
Περισσότερες πληροφορίες	www.pocacoop.com

Ονομασία	Mondragon University: Συνεταιριστικό πανεπιστήμιο
Τοποθεσία	Χώρα των Βάσκων, Ισπανία
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 1997 από 3 συνεταιρισμούς.
Στοχεύσεις	Υψηλής ποιότητας εκπαίδευση σε ένα συνεταιριστικό πλαίσιο συνδιαμόρφωσης από φοιτητές/τριες, καθηγητές/τριες, διοικητικούς υπαλλήλους.
Υπηρεσίες	Προπτυχιακά, μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα σπουδών σε 4 σχολές: Πολυτεχνική, Διοίκηση Επιχειρήσεων, Εκπαίδευση και Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Γαστρονομία.
Πηγές εσόδων	Πώληση καινοτόμων προϊόντων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, κρατικές επιχορηγήσεις, δίδακτρα.
Περισσότερες πληροφορίες	www.mondragon.edu/en

Ονομασία	Cauto: Κοινωνική επιχείρηση Ιταλίας
Τοποθεσία	Μπρέσια, Ιταλία
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 1995 ως κοινωνικός συνεταιρισμός ένταξης (τύπου β').
Στοχεύσεις	Ένταξη στην εργασία κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων (απεξαρτημένοι, άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας).
Υπηρεσίες	Υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας απορριμμάτων και ανακύκλωσης.
Πηγές εσόδων	Αμοιβές ιδιωτών, συμβάσεις με τοπική αυτοδιοίκηση.
Περισσότερες πληροφορίες	www.cauto.it/cauto.php

Ονομασία	Bremer Høhe: Στεγαστικός συνεταιρισμός
Τοποθεσία	Βερολίνο, Γερμανία
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 2000 από 51 ενοίκους σε διαμερίσματα ιστορικών κτιρίων του ανατολικού Βερολίνου προκειμένου να εμποδίσουν την πώληση των κτιρίων σε ιδιώτες επενδυτές.
Στοχεύσεις	Ανακαίνιση και συντήρηση ιστορικών κτιρίων, προσιτή στέγαση, περιβαλλοντική και κοινοτική αναβάθμιση.
Υπηρεσίες	Στέγαση σε προσιτές τιμές, κοινωνικές δράσεις, πολιτιστικά δρώμενα, υποστήριξη άλλων στεγαστικών συνεταιρισμών.
Πηγές εσόδων	Συνεταιριστικές μερίδες και ενοίκιο.
Περισσότερες πληροφορίες	www.bremer-hoehe.de

Ονομασία	Ecopower: Συνεταιρισμός ΑΠΕ
Τοποθεσία	Φλάνδρα, Βέλγιο
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε το 1991 ως μικρός συνεταιρισμός υδροηλεκτρικής ενέργειας. Το 1999 κέρδισε μια σύμβαση με την τοπική αυτοδιοίκηση του Eeklo για τη συνεταιριστική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με ανεμογεννήτριες, φωτοβολταϊκά, φυτικά λάδια.
Στοχεύσεις	Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση σχεδίων, μείωση της κατανάλωσης ενέργειας.
Υπηρεσίες	Παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας και υλοποίηση καινοτόμων παρεμβάσεων. Προμηθεύει με ρεύμα πάνω από 35.000 πελάτες, οι περισσότεροι μέλη του συνεταιρισμού.
Πηγές εσόδων	Συνεταιριστικές μερίδες και πωλήσεις.
Περισσότερες πληροφορίες	www.ecopower.be

Ονομασία	AMAP: Δίκτυο άμεσης σύνδεσης παραγωγών - καταναλωτών
Τοποθεσία	Γαλλία
Σύντομο ιστορικό	Ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 στην Ιαπωνία και σύντομα επεκτάθηκε σε πολλά μέρη του κόσμου.
Στοχεύσεις	Πρόσβαση σε είδη αγροτικής παραγωγής (κυρίως βιολογικής γεωργίας) σε προσιτές τιμές, προώθηση του συστήματος της κοινοτικά υποστηριζόμενης γεωργίας, ευαισθητοποίηση και αλλαγή προτύπων διατροφής.
Υπηρεσίες	Παραγωγή, συλλογή και διανομή ειδών διατροφής, εκπαίδευση παραγωγών και καταναλωτών.
Πηγές εσόδων	Επιδότησεις, εισφορές μελών, πωλήσεις.
Περισσότερες πληροφορίες	www.amap-france.org

Ονομασία	Le Mat: Δίκτυο κοινωνικών τουριστικών επιχειρήσεων
Τοποθεσία	Ιταλία
Σύντομο ιστορικό	Ιδρύθηκε από 24 εταίρους (κοινωνικές επιχειρήσεις ένταξης και κοινωνικού τουρισμού) και επεκτάθηκε σε πολλά μέρη του κόσμου.
Στοχεύσεις	Προώθηση μιας εναλλακτικής αντίληψης για τον τουρισμό μέσα από τη γνωριμία με την τοπική κοινωνία και τη φιλοξενία σε συνεταιριστικές επιχειρήσεις.
Υπηρεσίες	Δικαιόχρηση (franchising): διοργάνωση ταξιδιών σε προορισμούς όπου λειτουργούν ξενώνες-κοινωνικές επιχειρήσεις του Δικτύου.
Πηγές εσόδων	Επιδότησεις, πληρωμές ιδιωτών.
Περισσότερες πληροφορίες	www.lemat.it

Ονομασία	Sinfonia Musicisti: Συνεταιριστική επαγγελματική ορχήστρα
Τοποθεσία	Νορθάμπτον, Ηνωμένο Βασίλειο
Σύντομο ιστορικό	Ο συνεταιρισμός δημιουργήθηκε από 4 επαγγελματίες μουσικούς και υποστηρίζεται από το συνεταιρισμό μουσικής παραγωγής ARC (Artists Recording Company) και το Πανεπιστήμιο του Νορθάμπτον.
Στοχεύσεις	Συλλογική αντιμετώπιση της κρίσης στον κλάδο των μουσικών και διάδοση κλασικής μουσικής υψηλής ποιότητας σε προσιτές τιμές.
Υπηρεσίες	Συναυλίες κλασικής μουσικής.
Πηγές εσόδων	Εισιτήρια, τεχνική και υλική υποστήριξη από το πανεπιστήμιο και το συνεταιρισμό παραγωγής.
Περισσότερες πληροφορίες	www.sinfonia-musicisti.com

Ερωτήσεις-κλειδιά

- Ποια είναι η κοινωνική ανάγκη που εξυπηρετώ;
- Ποιοι/ες θα μπορούσαν να αγοράσουν αυτό το προϊόν/αυτή την υπηρεσία;
- Υπάρχουν άλλες επιχειρήσεις που καλύπτουν αυτή την ανάγκη;
- Είναι ανταγωνιστές ή μπορούν να μας βοηθήσουν;

Τι πρέπει να έχουμε ετοιμάσει στο τέλος αυτού του βήματος

- Περιγραφή της οικονομικής δραστηριότητας με καθαρές στοχεύσεις.

Πιθανοί κίνδυνοι

- Η ιδέα μας δεν μπορεί να μετασχηματιστεί σε βιώσιμη επιχείρηση· ταιριάζει περισσότερο σε λειτουργία κοινωνικού κέντρου³ ή άτυπης δομής αλληλεγγύης.
- Βάζουμε περισσότερους στόχους από αυτούς που μπορούμε να πετύχουμε.

Χρήσιμα εργαλεία

- Έρευνα στο διαδίκτυο (μήπως το κάνει ήδη κάποιος άλλος;).
- Συζητήσεις με φίλους/ες, κοινωνικούς χώρους και πρωτοβουλίες για τη χρησιμότητα της συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας.
- Επισκέψεις σε άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο ή σε παρεμφερή τομέα.
- Ανάλυση δυνατών και αδύναμων σημείων, ευκαιριών-απειλών (SWOT analysis). Τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία αποτελούν εσωτερικά ζητήματα της υπό δημιουργία κοινωνικής επιχείρησης, ενώ οι ευκαιρίες και οι απειλές σχετίζονται με το εξωτερικό της περιβάλλον. Η πιο συνηθισμένη μορφή μιας ανάλυσης SWOT είναι ένας πίνακας που χωρίζεται σε 4 τμήματα.

---

3. Χώρος εκδηλώσεων και διαφόρων πολιτιστικών ή άλλων δραστηριοτήτων που λειτουργεί χάρη στις εισφορές των μελών και όχι με έσοδα από πωλήσεις.

Προσπαθήστε να τον συμπληρώσετε απαντώντας ενδεικτικά στις ακόλουθες ερωτήσεις:

Δυνατά σημεία

- Ποιες είναι οι ιδιαίτερες ικανότητες της ιδρυτικής ομάδας;
- Ποιοι είναι οι πόροι τους οποίους μπορείτε να αντλήσετε;
- Ποιο είναι το συγκριτικό σας πλεονέκτημα;

Αδύναμα σημεία

- Πού έχετε ανάγκη βελτίωσης;
- Ποιοι πόροι σας λείπουν και πώς μπορείτε να τους εξασφαλίσετε;
- Τι μπορεί να θεωρήσουν οι άλλοι/ες ως αδυναμία του εγχειρήματος;

Ευκαιρίες

- Υπάρχουν ευκαιρίες στον κλάδο στο οποίο θέλετε να εισέλθετε;
- Ποια είναι η τάση στη συγκεκριμένη αγορά;
- Πώς μπορείτε να μετασχηματίσετε τα δυνατά σημεία σε ευκαιρίες;

Απειλές

- Ποιες συγκεκριμένες απειλές γεννά η γενικότερη οικονομική κατάσταση για το υπό σύσταση εγχείρημα;
- Ποια είναι η θέση των ανταγωνιστών σας;

5 Επιλέγοντας νομική μορφή

Κάθε επιχείρηση έχει μια νομική μορφή η οποία προσδιορίζει το είδος της απέναντι στο νόμο. Στην Ελλάδα έχει δημιουργηθεί με το Ν. 4019/2011 ειδική νομική μορφή με την ονομασία Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ). Ωστόσο, η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης υπερβαίνει μια συγκεκριμένη νομική μορφή. Για παράδειγμα, μια κοινωνική επιχείρηση μπορεί να επιλέξει τη νομική μορφή της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας (ΑΜΚΕ), επειδή αυτή ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες της. Σε αυτό τον Οδηγό κρίνουμε σκόπιμο να παρέχουμε μια πρώτη πληροφόρηση για τις νομικές μορφές των εταιρειών, προκειμένου να διευκολύνουμε τους ενδιαφερομένους στην τελική επιλογή. Επειδή η επιλογή της νομικής μορφής σχετίζεται με τις συγκεκριμένες κάθε φορά ανάγκες, απαιτεί εξοικείωση με τα σχετικά θέματα και βασίζεται σε δεδομένα που αλλάζουν συχνά, ***σας συμβουλευόμαστε να ζητήσετε τη γνώμη ειδικού (δικηγόρου) πριν πραγματοποιήσετε την τελική σας επιλογή.***

Καθώς το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στις κοινωνικές επιχειρήσεις, θα ασχοληθούμε περισσότερο με τις ειδικές νομικές μορφές που αφορούν την κοινωνική οικονομία. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες παραμένουν αφανείς υπό το μανδύα μιας ατομικής επιχείρησης ή υιοθετούν τη μορφή μιας προσωπικής ή κεφαλαιουχικής εταιρείας. Για παράδειγμα, δημιουργείται ένα συνεργατικό εγχείρημα με την τυπική έναρξη επαγγέλματος ενός (ατομική) ή περισσότερων μελών (Ομόρρυθμη Εταιρεία – ΟΕ, Ετερόρρυθμη Εταιρεία – ΕτΕ, Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης – ΕΠΕ, Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία – ΙΚΕ, Ανώνυμη Εται-

ρεία – ΑΕ) και την πρόσληψη των υπολοίπων ως εργαζομένων, παρόλο που οι μεταξύ τους σχέσεις είναι ισότιμες ως προς τις αμοιβές και τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Χωρίς να αξιολογούμε την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης επιλογής, προκρίνουμε την υιοθέτηση των νομικών μορφών που εκφράζουν περισσότερο την κοινωνική οικονομία γιατί υπερτερούν στα ακόλουθα σημεία:

- Στις νομικές μορφές εκτός κοινωνικής οικονομίας είναι πιο δύσκολη η αλλαγή της σύνθεσης των εταίρων-μελών λόγω αναγκαστικής τροποποίησης του καταστατικού σε όλες τις περιπτώσεις πλην των ατομικών επιχειρήσεων (καθώς σε αυτή την περίπτωση δεν φαίνονται τα αφανή μέλη ως εταίροι).
- Ο ατομικός επιχειρηματίας και ο ομόρρυθμος εταίρος σε ΟΕ και ΕτΕ είναι προσωπικά υπεύθυνος απεριόριστα για τα χρέη της επιχείρησης, και όχι μόνο μέχρι το ποσό της εισφοράς του, όπως ισχύει στις νομικές μορφές της κοινωνικής οικονομίας.
- Στις περιπτώσεις των ΕΠΕ και των ΑΕ ορίζεται ως απαιτούμενο κεφάλαιο το ποσό των 2.400 ευρώ και των 24.000 ευρώ αντίστοιχα, ενώ στις νομικές μορφές της κοινωνικής οικονομίας δεν υπάρχει απαιτούμενο κεφάλαιο πλην ελαχίστων εξαιρέσεων.
- Απαιτούνται μεγαλύτερα επίπεδα εμπιστοσύνης στις περιπτώσεις στις οποίες δεν φαίνονται οι άλλοι εταίροι για την επίλυση ζητημάτων διοίκησης, διανομής πλεονασμάτων-κερδών, αποχώρησης μελών. Παρόλο που οι συμφωνίες μεταξύ των μελών μπορούν να ρυθμιστούν με ιδιωτικό συμφωνητικό και να χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο σε περίπτωση διένεξης, δημιουργείται εύλογα καθεστώς ανασφάλειας για τα μη εμφανή μέλη το οποίο ενδέχεται να οδηγήσει σε κλονισμό των ισορροπιών ενός συλλογικού εγχειρήματος ή/και εντέλει να αποβεί σε βάρος της δημοκρατικής του λειτουργίας.
- Δεν υπάρχει ρητή δέσμευση στον δημοκρατικό χαρακτήρα της λήψης αποφάσεων, καθώς στις κεφαλαιουχικές εταιρείες οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία εταίρων και κεφαλαίου. Δεν ισχύει δηλαδή η συνεταιριστική αρχή: «ένα μέλος-μία ψήφος».
- Η κοινωνική επιχείρηση στερείται τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει ευρέως τον κοινωνικό της σκοπό και με αυτό τον τρόπο να γίνει ανταγωνιστική στην αγορά, ιδιαιτέρως σε περιπτώσεις συνεργασίας με κοινωφελείς οργανισμούς, ιδιωτικούς και δημόσιους, οι οποίοι λόγω του χαρακτήρα τους θα προτιμούσαν τη συνεργασία με επιχειρήσεις που έχουν εμφανή συνεταιριστικό ή/και κοινωνικό χαρακτήρα.
- Τα προβληματικά σημεία του θεσμικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα δεν γίνονται πάντοτε αντιληπτά σε επίπεδο νόμου, αλλά αναδεικνύονται στην πράξη της καθημερινής λειτουργίας. Επομένως, είναι σημαντικό να αποκτη-

θεί η απαιτούμενη εμπειρία και μέσα από την αυτοργάνωση των εγχειρημάτων να προκύψει συλλογική διεκδίκηση για τις αναγκαίες αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο.

- Είναι σημαντικό να καταγράφεται θεσμικά ο πλούτος των εγχειρημάτων της κοινωνικής και της αλληλέγγυας οικονομίας, ώστε να μην υποτιμάται συστηματικά το μέγεθός της.

Παρ' όλα αυτά, οι συγκεκριμένες νομικές μορφές είναι περισσότερο γνωστές, γεγονός που διευκολύνει τις συναλλαγές με τις δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. ΔΟΥ) κατά το στάδιο της σύστασης. Για πληρέστερη σύγκριση των νομικών μορφών που δεν εντάσσονται στην κοινωνική οικονομία, μπορείτε να συμβουλευτείτε το **Παράρτημα Ι**.

Νομικές μορφές κοινωνικής οικονομίας: Συνεταιρισμοί

Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα μέχρι πρόσφατα διαχώριζε τους συνεταιρισμούς με βάση το πεδίο εφαρμογής τους σε αγροτικούς (Ν. 2810/2000) και αστικούς (Ν. 1667/1986). Οι πρώτοι αφορούν όλους τους συνεταιρισμούς που εντάσσονται στην αγροτική οικονομία, ενώ οι δεύτεροι όλους τους υπολοίπους.

Οι διαδοχικές τροποποιήσεις των νόμων έχουν δημιουργήσει προβλήματα κωδικοποίησης και παρακολούθησης των διαρκών αλλαγών. Σύμφωνα με τις μέχρι σήμερα ισχύουσες διατάξεις, το θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς προβλέπει συγκεκριμένο αριθμό ιδρυτικών μελών σε ορισμένους τύπους συνεταιρισμού: 20 ιδρυτικά μέλη για τους αγροτικούς (εκτός από όσους εδρεύουν σε νησιωτικές περιοχές με πληθυσμό μικρότερο από 3.100 άτομα, οι οποίοι μπορούν να αποτελούνται από 10 μέλη) και 15 για τους αστικούς συνεταιρισμούς (με εξαίρεση τους καταναλωτικούς, που πρέπει να αποτελούνται τουλάχιστον από 100 άτομα). Αναφορικά με τις κατηγορίες μελών (πολυεταρικήτητα), στους αγροτικούς συνεταιρισμούς επιτρέπεται η συμμετοχή φυσικών προσώπων και άλλων αγροτικών συνεταιρισμών υπό την προϋπόθεση ότι οι τελευταίοι δεν υπερβαίνουν το 3% των φυσικών προσώπων-μελών. Αντίστοιχα, στους αστικούς συνεταιρισμούς επιτρέπεται η συμμετοχή φυσικών και νομικών προσώπων σύμφωνα με τα όσα ορίζει το καταστατικό τους.

Το θεσμικό πλαίσιο προβλέπει απαιτούμενο κεφάλαιο 30.000 ευρώ για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ενώ για τους αστικούς γενικά δεν απαιτείται συγκεκριμένο ποσό. Σχετικά με τον τρόπο συγκέντρωσης του κεφαλαίου, αυτό μοιράζεται σε μία ή περισσότερες υποχρεωτικές και προαιρετικές μερίδες. Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, οι επιπλέον υποχρεωτικές μερίδες μπορούν να δώσουν μέχρι 3 επιπλέον δικαιώματα ψήφου, ενώ οι προαιρετικές δεν δίνουν επιπλέον δικαιώματα ψήφου. Στους αστικούς συνεταιρισμούς, προβλέπεται, εκτός από την υποχρεωτική μερίδα, η απόκτηση μέχρι 5 προαιρετικών μερίδων. Σε ορισμένους τύπους αστικών συνεταιρισμών, για τη λειτουργία των οποίων απαιτείται η ύπαρξη περισσότερων μελών ή η συγκέντρωση μεγάλου κεφαλαίου, το θεσμικό πλαίσιο προβλέπει την απόκτηση περισσότερων προαιρετικών μερίδων. Έτσι, στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς επιτρέπεται η απόκτηση μέχρι 100 προαιρετικών μερίδων, στους μεταφορικούς-ναυτιλιακούς συνεταιρισμούς δίνεται το δικαίωμα απόκτησης μέχρι 1% του συνόλου των συνεταιρι-

στικών μερίδων, στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς δίνεται το δικαίωμα απόκτησης μέχρι 1.501 προαιρετικών μερίδων και στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα δίνεται το δικαίωμα απόκτησης άνω των 1.501 προαιρετικών μερίδων στο βαθμό που αυτές δεν υπερβαίνουν το 2% των συνολικών μερίδων. Οι προαιρετικές μερίδες των αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών μπορούν να δώσουν μέχρι 5 δικαιώματα ψήφου ή 20% των συνολικών ψήφων (όποιο είναι χαμηλότερο). Η μεταβίβαση της μερίδας σε άλλο πρόσωπο γίνεται με τον όρο ότι αυτό πληροί τις προϋποθέσεις μέλους και εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ). Αυτό που παρατηρούμε στο θεσμικό πλαίσιο των συνεταιρισμών είναι ότι προσπαθεί να ισορροπήσει τη δυνατότητα συγκέντρωσης κεφαλαίου με τη δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, ώστε το ύψος της συμμετοχής στο κεφάλαιο να μην αντανakλάται πλήρως στον έλεγχο των αποφάσεων.

Τα μέλη των αγροτικών συνεταιρισμών έχουν περιορισμένη ευθύνη μέχρι το ύψος της συμμετοχής τους στο κεφάλαιο, ενώ τα μέλη των αστικών συνεταιρισμών μπορεί να έχουν απεριόριστη ή περιορισμένη ευθύνη σύμφωνα με το καταστατικό τους.

Το διακριτικό γνώρισμα των συνεταιρισμών είναι ότι το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων είναι η Γενική Συνέλευση (ΓΣ). Το θεσμικό πλαίσιο των συνεταιρισμών προβλέπει την πραγματοποίηση μίας κατ' ελάχιστον ΓΣ το χρόνο και ορίζει τις προϋποθέσεις για τη σύγκληση τακτικών και έκτακτων συνελεύσεων. Τη διοίκηση των συνεταιρισμών την ασκούν τα ΔΣ σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίζει το θεσμικό πλαίσιο και το καταστατικό κάθε συνεταιρισμού. Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, το ΔΣ αποτελείται από τουλάχιστον 5 άτομα με θητεία έως 4 έτη. Στους αστικούς συνεταιρισμούς, το ΔΣ αποτελείται επίσης από τουλάχιστον 5 μέλη με θητεία από 2 έως 4 έτη. Αν σε έναν αστικό συνεταιρισμό εργάζονται ως τακτικό προσωπικό 20 και πλέον άτομα που δεν είναι μέλη, στο ΔΣ συμμετέχει υποχρεωτικά εκπρόσωπος των εργαζομένων. Στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα, το ΔΣ έχει 7 μέλη. Στους αστικούς συνεταιρισμούς που αριθμούν πάνω από 25 μέλη προβλέπεται Εποπτικό Συμβούλιο (ΕΣ) το οποίο εκλέγεται από τη ΓΣ και αποτελείται από τουλάχιστον 3 μέλη.

Αναφορικά με τους περιορισμούς στη διανομή των κερδών, το θεσμικό πλαίσιο προβλέπει την κράτηση περίπου 10% των καθαρών κερδών ως τακτικό αποθεματικό. Το καταστατικό μπορεί επιπλέον να προβλέπει την τήρηση ειδικού αποθεματικού. Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, μετά την παρακράτηση του τακτικού αποθεματικού, επιτρέπεται η διανομή πλεονασμάτων στα μέλη τους ή η επανεπένδυσή τους στο συνεταιρισμό. Στους αστικούς συνεταιρισμούς, το υπόλοιπο των κερδών μετά την παρακράτηση για τα αποθεματικά διανέμεται στα μέλη, το μισό με βάση τις μερίδες και το άλλο μισό με βάση τις συναλλαγές. Στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, απαγορεύεται διανομή μεγαλύτερη από τα $\frac{3}{4}$ των καθαρών κερδών. Συνεπώς, παρατηρούμε ότι δεν απαγορεύεται η διανομή των κερδών γενικά, αλλά υπόκειται σε συγκεκριμένους περιορισμούς, ώστε να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των συνεταιρισμών και να αποτραπούν συμπεριφορές ατομικής κερδοσκοπικής συμπεριφοράς εντός τους.

Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1435/2003 θεσπίζεται η Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία, η έδρα της οποίας βρίσκεται σε τουλάχιστον 2 κράτη-μέλη. Βασικός στόχος του Κανονισμού είναι η διευκόλυνση των συναλλαγών και των συνεργειών μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ και η εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου των συνεταιρισμών. Μέχρι σήμερα δεν έχουν καταγραφεί παραδείγματα ίδρυσης Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας στον ελληνικό χώρο, καθώς το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο δεν έχει εντάξει τον ευρωπαϊκό κανονισμό, αλλά και γιατί οι απαιτήσεις δημοσιότητας αυτής της μορφής εταιρείας είναι αυξημένες (ίδιες απαιτήσεις με τις ΑΕ και επιπλέον δημοσίευση στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*).

Εντούτοις, οι παραδοσιακοί συνεταιρισμοί έχουν αφήσει αρνητική παρακαταθήκη στην Ελλάδα λόγω της αλλοίωσης που υπέστη η συνεταιριστική παράδοση στη χώρα μας. Επιπλέον, το γεγονός ότι κατά κύριο λόγο επιδιώκουν τη συλλογική διασφάλιση και επιδίωξη των συμφερόντων των μελών τους, και όχι κατ' ανάγκη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, περιορίζει τη χρησιμότητα των συγκεκριμένων νομικών μορφών για τις κατεχοχήν κοινωνικές επιχειρήσεις όπως τις ορίσαμε στην αρχή του παρόντος Οδηγού. Γι' αυτόν το λόγο, θα ασχοληθούμε στη συνέχεια με τις νομικές μορφές που απευθύνονται σε κατεχοχήν κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

Για μια πληρέστερη σύγκριση των νομικών μορφών των συνεταιρισμών, μπορείτε να συμβουλευτείτε το **Παράρτημα II**.

ΑΜΚΕ ή ΚΟΙΝΣΕΠ: Ιδού η απορία

Διατυπώνουμε με αυτό το ερώτημα το ζήτημα της επιλογής της νομικής μορφής για μια κοινωνική επιχείρηση για τρεις λόγους:

- Οι δύο νομικές μορφές εισάγουν το στοιχείο του κοινωφελούς σκοπού, δηλαδή της επιδίωξης του συλλογικού συμφέροντος πέρα από τη στενή έννοια της ωφέλειας των μελών του εγχειρήματος.
- Στην πράξη πολλές εν δυνάμει ή εν λειτουργία κοινωνικές επιχειρήσεις υιοθέτησαν τη μορφή της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας (ΑΜΚΕ) λόγω έλλειψης άλλων θεσμικών δυνατοτήτων στο παρελθόν.
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ), που θεσπίστηκαν με το Ν. 2716/1999 και στοχεύουν στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας, εντάσσονται πλέον αυτοδίκαια στο Ν. 4019/2011 που θεσπίζει τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ), καθιστώντας τις μεταξύ τους διαφορές ήσσονος σημασίας.

Ας δούμε όμως τώρα τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των νομικών μορφών.

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (ΑΜΚΕ)

Οι αστικές εταιρείες εν γένει ρυθμίζονται από τα άρθρα 741-784 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ). Οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες αποτελούν μια ειδική μορφή των αστικών εταιρειών, η οποία δεν προβλέφθηκε από το νομοθέτη, αλλά διαπλάστηκε μέσα από την επιχειρηματική πρακτική, και γι' αυτόν το λόγο το νομικό τους πλαίσιο είναι κυρίως αυτό των γενικών διατάξεων του ΑΚ. Κατά βάση, «με τη σύμβαση της (αστικής) εταιρείας δύο ή περισσότεροι εταίροι έχουν αμοιβαίως υποχρέωση να επιδιώκουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό και ιδίως οικονομικό».⁴ Οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες έχουν συνήθως ως σκοπό την επιδίωξη φιланθρωπικών, καλλιτεχνικών, επιστημονικών, ιδεολογικών, πολιτιστικών ή άλλων κοινωφελών στόχων, χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι δεν μπορούν να έχουν και οικονομικό σκοπό. Αυτό που τις διαφοροποιεί από τις κερδοσκοπικές εταιρείες είναι ότι απαγορεύεται η διανομή των κερδών στους εταίρους κατά τη διάρκεια ή στο τέλος της διαχειριστικής περιόδου. Ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας κρίνεται από τον/την προϊστάμενο/η της αρμόδιας ΔΟΥ με βάση το καταστατικό που έχει υποβληθεί.

Η ΑΜΚΕ απαιτεί την εισφορά τουλάχιστον 2 εταίρων (φυσικών ή νομικών προσώπων) για τη σύστασή της. «Οι εισφορές των εταίρων μπορούν να συνίστανται σε εργασία τους, σε χρήματα ή σε άλλα αντικείμενα, καθώς και σε κάθε άλλη παροχή. Αν δεν συμφωνήθηκε κάτι άλλο, οι εταίροι είναι υποχρεωμένοι σε ίσες εισφορές».⁵ Δεν ορίζεται απαιτούμενο ύψος κεφαλαίου.

Μέχρι το 2012 οι εταίροι είχαν περιορισμένη ευθύνη για τις υποχρεώσεις της εταιρείας προς τρίτους μέχρι το ύψος της εταιρικής μερίδας. Με το άρθρο 270 του Ν. 4072/2012 προβλέπεται πως οι εταίροι μιας αστικής εταιρείας ευθύνονται απεριόριστα και εξολοκλήρου για τα χρέη της, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ΟΕ.

Αν δεν έχει συμφωνηθεί διαφορετικά, η διοίκηση γίνεται από όλους τους εταίρους και απαιτεί τη συναίνεση όλων.⁶ Σε περίπτωση που η διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων ανατέθηκε σε έναν ή σε μερικούς από τους εταίρους, οι υπόλοιποι αποκλείονται από τη διαχείριση.⁷ Ο/η διαχειριστής/στρια εταίρος δεν αμείβεται για το έργο της διοίκησης, εκτός αν έχει συμφωνηθεί διαφορετικά.⁸ Οι εισφορές των εταίρων, καθώς και καθετί που αποκτάται για την εταιρεία από τη διαχείρισή της, ανήκουν σε όλους τους εταίρους κατά το λόγο της εταιρικής μερίδας του καθενός.⁹

---

4. ΑΚ, άρ. 741.

5. ΑΚ, άρ. 742.

6. ΑΚ, άρ. 748.

7. ΑΚ, άρ. 749.

8. ΑΚ, άρ. 754.

9. ΑΚ, άρ. 758.

Συνεπώς, η νομική μορφή της ΑΜΚΕ είναι προτιμητέα όταν:

- ✓ Ο κοινωνικός σκοπός υπερτερεί του οικονομικού.
- ✓ Ο αριθμός των εταίρων είναι μικρός και σταθερός.
- ✓ Δεν ενοχλεί η απεριόριστη ευθύνη των εταίρων.
- ✓ Δεν ενδιαφέρει η πραγματοποίηση και η διανομή τυχόν κερδών.
- ✓ Δεν ενδιαφέρει η ρητή δέσμευση στη δημοκρατική διοίκηση της εταιρείας.

Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ)

Περνώντας στις ΚΟΙΝΣΕΠ, δηλαδή τη νέα νομική μορφή για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε εξαρχής ότι προβλέπεται να έχουν κοινωνικό σκοπό και εμπορική ιδιότητα.¹⁰ Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, διακρίνονται σε:

- ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, οι οποίες στοχεύουν στην ένταξη στην οικονομική και την κοινωνική ζωή των ατόμων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού¹¹ με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 40% των εργαζομένων ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις ομάδες. Αυτοδίκαια, σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ). Οι ΚΟΙΣΠΕ (Ν. 2716/1999) αποτελούν την πρώτη θεσμοθετημένη μορφή κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης στην Ελλάδα και απευθύνονται σε άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας.
- ΚΟΙΝΣΕΠ Φροντίδας, οι οποίες στοχεύουν στην παραγωγή και την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού – προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού.¹²
- ΚΟΙΝΣΕΠ Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, οι οποίες παράγουν προϊόντα και

10. Ν. 4019/2011, άρ. 2.

11. «Στις "Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού" ανήκουν οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες» (Ν. 4019/2011, άρ. 1).

12. Όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.

παρέχουν υπηρεσίες συλλογικού χαρακτήρα¹³ προάγοντας το τοπικό και το συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή της περιφερειακής ανάπτυξης.¹⁴

Για τη σύσταση της ΚΟΙΝΣΕΠ απαιτούνται 7 πρόσωπα στην περίπτωση της ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης και 5 πρόσωπα στην περίπτωση των άλλων δύο κατηγοριών (Φροντίδας και Συλλογικού Σκοπού). Προσοχή: Τα πρόσωπα μπορεί να είναι είτε φυσικά είτε νομικά. Δεν επιτρέπεται να συμμετέχει το ίδιο φυσικό πρόσωπο σε δύο ΚΟΙΝΣΕΠ με τον ίδιο σκοπό και έδρα στην ίδια περιφερειακή ενότητα. Τα νομικά πρόσωπα δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 1/3 των μελών. Μόνο στην περίπτωση των ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης επιτρέπεται να συμμετέχουν Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου με την προϋπόθεση ότι έχουν την έγκριση του εποπτευόμενου φορέα και δεν είναι μέλη σε άλλη ΚΟΙΝΣΕΠ με τον ίδιο σκοπό που εδρεύει στην ίδια περιφερειακή ενότητα.

Η είσοδος νέων μελών επιτρέπεται με την υποχρέωση να αγοράσουν τουλάχιστον μία συνεταιριστική μερίδα. Τα μέλη εγγράφονται στην ΚΟΙΝΣΕΠ αγοράζοντας 1 υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα και μέχρι 5 προαιρετικές. Το ποσό της συνεταιριστικής μερίδας ορίζεται ελεύθερα στο καταστατικό και είναι το ίδιο για όλα τα μέλη. Όλα τα μέλη έχουν μία ψήφο ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που διαθέτουν. Δεν ορίζεται απαιτούμενο κεφάλαιο για τη σύσταση της ΚΟΙΝΣΕΠ. Το μέλος της ΚΟΙΝΣΕΠ δεν έχει καμιά άλλη ευθύνη έναντι των δανειστών της πέρα από το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας (περιορισμένη ευθύνη).¹⁵ Η συνεταιριστική μερίδα μεταβιβάζεται μόνο σε νέο μέλος και εγκρίνεται από τη Διοικούσα Επιτροπή (ΔΕ) ή σε άλλο μέλος χωρίς έγκριση από τη ΔΕ. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ενημερωθεί το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας.

Η διοίκηση της ΚΟΙΝΣΕΠ γίνεται από τη ΓΣ των μελών και τη ΔΕ. Η ΓΣ των μελών συνέρχεται τακτικώς με σχετική απόφαση της ΔΕ μία τουλάχιστον φορά κάθε χρόνο. Η ΓΣ συνέρχεται εκτάκτως εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα με συγκεκριμένο θέμα προς τη ΔΕ από το 1/3 των μελών ή με απόφαση της ΔΕ.¹⁶ Η ΔΕ εκλέγεται από τη ΓΣ και αποτελείται τουλάχιστον από τρία μέλη. Η διάρκεια της θητείας των μελών της ΔΕ ορίζεται με το καταστατικό και δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 2 και μεγαλύτερη των 5 ετών. Η ΔΕ συνεδριάζει τακτικά, μία τουλάχιστον φορά το μήνα, ή όποτε κριθεί αναγκαίο από το 1/3 των μελών της.¹⁷

13. Όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η οικολογία, η εκπαίδευση, οι παροχές κοινής ωφέλειας, η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, η διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.ά.

14. Ν. 4019/2011, άρ. 2.

15. Ν. 4019/2011, άρ. 3.

16. Ν. 4019/2011, άρ. 5.

17. Ν. 4019/2011, άρ. 6.

Σε αντίθεση με τις μη κερδοσκοπικές εταιρείες, στις ΚΟΙΝΣΕΠ προβλέπεται περιορισμένη διανομή κερδών με τον ακόλουθο τρόπο: Ποσοστό 5% διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού, ποσοστό έως 35% διανέμεται στους/στις εργαζομένους/ες της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό, το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.¹⁸

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι σε περίπτωση που το καταστατικό δεν ρυθμίζει με αρκετή λεπτομέρεια θέματα που σχετίζονται με τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης, τα θέματα αυτά μπορούν να ρυθμιστούν με εσωτερικό κανονισμό.

Η νομική μορφή της ΚΟΙΝΣΕΠ είναι προτιμητέα διότι:

- Προβλέπει την ταυτόχρονη επιδίωξη κοινωνικού και οικονομικού σκοπού.
- Επιτρέπει τη δραστηριοποίηση σε πολλαπλές οικονομικές δραστηριότητες.
- Τονίζει τη συλλογική διάσταση χωρίς να προϋποθέτει ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό ιδρυτικών μελών, όπως στην περίπτωση των αγροτικών και των αστικών συνεταιρισμών.
- Επιτρέπει με σχετική ευκολία την αλλαγή της σύνθεσης των μελών.
- Διασφαλίζει ότι κάθε μέλος συμμετέχει με μία ψήφο.
- Δεν απαιτεί συγκεκριμένο κεφάλαιο, όπως συμβαίνει στις ΕΠΕ και στις ΑΕ.
- Επιτρέπει την περιορισμένη διανομή κερδών μόνο στους/στις εργαζομένους/ες, γεγονός που αποτελεί επιπλέον δικλείδα ασφαλείας για την προσήλωση στις αρχές της κοινωνικής οικονομίας.

Ωστόσο, οι ΚΟΙΝΣΕΠ υπολείπονται των αστικών συνεταιρισμών όταν πρόκειται για μεγάλα σχήματα όπου απαιτείται η ύπαρξη πολλών μελών για τη συγκέντρωση μεγάλου κεφαλαίου (π.χ. καταναλωτικός συνεταιρισμός-σούπερμάρκετ, συνεταιρισμός ανανεώσιμων πηγών ενέργειας), διότι οι αστικοί συνεταιρισμοί επιτρέπουν τη διανομή κερδών στα μέλη και όχι μόνο στους/στις εργαζομένους/ες. Επιπλέον, η εμπειρία της σύστασης ΚΟΙΝΣΕΠ έχει δείξει ότι, επειδή η νομική μορφή είναι πρόσφατη, οι αρμόδιες υπηρεσίες (ΔΟΥ) δεν είναι ακόμα εξοικειωμένες και χρειάζεται η υπομονή και η επιμονή των ιδρυτών.

¹⁸. Ν. 4019/2011, άρ. 7.

Αναφορικά με τις διαδικασίες σύστασης, απαιτούνται:

ΑΜΚΕ	ΚΟΙΝΣΕΠ
Καταστατικό υπογεγραμμένο από τους εταίρους.	Καταστατικό υπογεγραμμένο από τα ιδρυτικά μέλη.
Υποβολή δύο αντιτύπων του υπογεγραμμένου καταστατικού στη ΔΟΥ στην οποία υπάγεται η εταιρεία (δεν πληρώνουμε Φόρο Συγκέντρωσης Κεφαλαίων 1%, καθώς σύμφωνα με το Ν. 1676/1986, άρ. 17, όπως έχει τροποποιηθεί, εξαιρούνται οι ΑΜΚΕ). Η ΔΟΥ αναγράφει αν η δραστηριότητα της επιχείρησης υπόκειται σε ΦΠΑ.	Υποβολή πρώτων δικαιολογητικών στο Μητρώο: 1. Αίτηση εγγραφής στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. 2. Υπεύθυνη δήλωση, υπογεγραμμένη ξεχωριστά από κάθε ιδρυτικό μέλος, περί συμμετοχής ή μη σε άλλη ΚΟΙΝΣΕΠ. Για τις ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης απαιτείται επιπλέον: 3. Υπεύθυνη δήλωση περί τήρησης του κριτηρίου απασχόλησης ατόμων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού σε ποσοστό τουλάχιστον 40%. 4. Έγγραφο έγκρισης εποπτεύοντα φορέα σε περίπτωση συμμετοχής ΝΠΔΔ.
Υποβολή ενός σφραγισμένου αντιτύπου το οποίο μας επιστρέφει η ΔΟΥ στο Ταμείο Νομικών και Προνοίας Δικηγόρων όπου καταβάλλουμε το 0,5% του εταιρικού κεφαλαίου για όλες τις περιοχές πλην Αθήνας, όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι 1%.	
Δημοσίευση του καταστατικού στο Πρωτοδικείο στο οποίο υπάγεται η εταιρεία.	Έναρξη δραστηριότητας στην εφορία.
Έναρξη δραστηριότητας στην εφορία.	Υποβολή συμπληρωματικών δικαιολογητικών στο Μητρώο: α) Αίτηση καταχώρισης πρόσθετων στοιχείων. β) Βεβαίωση έναρξης δραστηριότητας στην εφορία. γ) Ετήσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων. δ) Πρακτικό συγκρότησης σε σώμα της ΔΕ.

Για μια πληρέστερη σύγκριση των νομικών μορφών των κοινωνικών επιχειρήσεων, μπορείτε να συμβουλευτείτε το **Παράρτημα ΙΙΙ**.

Ερωτήσεις-κλειδιά

- Ποια είναι η κύρια δραστηριότητα που θέλουμε να αναπτύξουμε;
- Ποια είναι η ισορροπία μεταξύ κοινωνικού και οικονομικού σκοπού;
- Θα έχουμε λίγα ή πολλά μέλη; Θα μεταβάλλεται η σύνθεση των μελών στο χρόνο;
- Προκρίνουμε η ευθύνη των μελών για τις οφειλές της επιχείρησης να επεκτείνεται και στην προσωπική τους περιουσία ή όχι;
- Θέλουμε να υπάρχει ρητή δέσμευση για τον συμμετοχικό χαρακτήρα της επιχείρησης;
- Μας ενδιαφέρει η διανομή τυχόν πλεονασμάτων; Αν ναι, μόνο στους/στις εργαζομένους/ες ή και στα μέλη;

Τι πρέπει να έχουμε ετοιμάσει στο τέλος αυτού του βήματος

- Καταστατικό.
- Εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας (προαιρετικά).

Πιθανοί κίνδυνοι

- Επιλέγουμε τη νομική μορφή χωρίς να έχουμε εξετάσει συγκριτικά τα πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματα.
- Δεν δίνουμε την απαιτούμενη σημασία στη θεσμική αποτύπωση των εσωτερικών μας διαδικασιών.

Χρήσιμα εργαλεία

- Αναζήτηση πληροφοριών για νομικές μορφές στο διαδίκτυο (www.socialcooperatives.gr, www.ypakp.gr).
- Συζήτηση με μέλη άλλων κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο ή σε παρεμφερή τομέα.

- Συνεργασία με δικηγόρο για την τελική επιλογή της νομικής μορφής.
- Έλεγχος ότι δεν χρησιμοποιείται ήδη η επιλεγμένη επωνυμία μέσα από τις Υπηρεσίες Μιας Στάσης (ΥΜΣ) του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ) στη διεύθυνση: <http://geminet.gr/ossutility>.
- Συμπλήρωση καταστατικού με βάση το πρότυπο που διατίθεται από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας στη διεύθυνση: www.ypakr.gr (Κοινωνική Οικονομία).
- Επιλογή έδρας της επιχείρησης. Κατά το πρώτο στάδιο έγκρισης στο Μητρώο δεν απαιτείται να έχουμε ήδη βρει την έδρα της επιχείρησης, αλλά οφείλουμε να σημειώσουμε τον Δήμο στον οποίο θα βρίσκεται. Η έδρα πρέπει να πληροί συγκεκριμένες προδιαγραφές, ιδιαίτερα για καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος. Για να ενημερωθούμε για τις προϋποθέσεις αυτές, μπορούμε να επισκεφτούμε τη σχετική ιστοσελίδα του Δήμου στον οποίο βρίσκεται η έδρα της επιχείρησης. Τέλος, πρέπει να συμβουλευτούμε μηχανικό για την καταλληλότητα του χώρου.
- Συνεργασία με δικηγόρο για τον έλεγχο της ορθότητας του καταστατικού και του μισθωτήριου/παραχωρητήριου συμβολαίου.
- Συνεργασία με λογιστή για την έναρξη δραστηριότητας στην εφορία.

Συχνές ερωτήσεις – Νομική συνδρομή

Η νομική μορφή της ΚΟΙΝΣΕΠ είναι πιο κατάλληλη από την ΑΜΚΕ για επιχειρήματα στα οποία υπερτερεί ο οικονομικός σκοπός;

Ναι, η ΑΜΚΕ διαπλάστηκε από την πράξη ως εταιρεία που δεν έχει κατά βάση οικονομικό σκοπό, αλλά χρησιμοποιεί την οικονομική δραστηριότητα παρεμπιπτόντως για την εξυπηρέτηση των «μη κερδοσκοπικών» σκοπών της.

Μπορούν να υπάρχουν εργαζόμενοι-μη μέλη στις ΚΟΙΝΣΕΠ;

Ναι, η ΚΟΙΝΣΕΠ μπορεί να προβαίνει σε προσλήψεις, όπως ακριβώς οποιοσδήποτε εργοδότης, φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

Οι προβλέψεις του Ν. 4019/2011 αναφορικά με τη διοίκηση των ΚΟΙΝΣΕΠ εισάγουν ρητά την εσωτερική δημοκρατική λειτουργία έναντι του πλαισίου της ΑΜΚΕ;

Ναι. Η ΑΜΚΕ αποτελεί κλασική περίπτωση εταιρείας του Αστικού Δικαίου, ο δε μη κερδοσκοπικός της χαρακτήρας δεν επηρεάζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Κι αυτό διότι ως εταιρεία του ΑΚ διέπεται από τη θεμελιώδη ρυθμιστική αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, η οποία επιτρέπει την κατανομή της βαρύτητας στη λήψη αποφάσεων με όποιον τρόπο οι εταίροι επιθυμούν, ακόμη και με διαδικασίες που αποκλείουν στην πράξη κάποιον/ους από τους εταίρους, κάτι το οποίο δεν μπορεί να γίνει στην περίπτωση της ΚΟΙΝΣΕΠ.

Μπορεί μια ΚΟΙΝΣΕΠ να προβλέψει μεγαλύτερη υποχρεωτική συχνότητα σύγκλησης για τη ΓΣ ή/και τη ΔΕ στο καταστατικό προκειμένου να διασφαλίσει μεγαλύτερο δημοκρατικό έλεγχο;

Αυτό φυσικά και γίνεται, αφού και ο ίδιος ο νόμος προβλέπει μόνο το κατώτατο όριο. Η δε αναλογική σχέση που φαίνεται να προκύπτει από αυτό το κατώτατο όριο (μία φορά το μήνα για ΔΕ και μία φορά το χρόνο για ΓΣ) δεν πρέπει να μεταφραστεί ως ρυθμιστικός κανόνας και θα μπορούσε να ανατραπεί καθορίζοντας σύγκληση της ΓΣ ακόμη και μία φορά το μήνα.

Σε ποιο βαθμό μπορεί ο εσωτερικός κανονισμός των ΚΟΙΝΣΕΠ να διαφοροποιείται από το πρότυπο καταστατικό όσον αφορά ζητήματα εσωτερικής δημοκρατίας και ισότητας; Για παράδειγμα, μπορεί να απαγορεύει την αγορά προαιρετικών μερίδων, την υπεροχή της ψήφου του Προέδρου σε περίπτωση ισοψηφίας των μελών της ΔΕ, θητεία της ΔΕ μεγαλύτερη από 1 έτος, την ύπαρξη εργαζομένων-μη μελών κ.λπ.;

Οι διατάξεις που αφορούν ουσιώδη ζητήματα για τη λειτουργία της ΚΟΙΝΣΕΠ δεν μπορούν να ρυθμιστούν με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που ορίζεται στο Ν. 4019/2011. Κατά μείζονα λόγο, αυτό δεν μπορεί να γίνει με τον εσωτερικό κανονισμό. Ο εσωτερικός κανονισμός δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να ρυθμίζει ζητήματα που ήδη ρυθμίζονται από το καταστατικό και είναι βέβαια κατώτερος από το καταστατικό. Μπορεί να εκτείνεται μόνο στην εξειδίκευση λεπτομερειών, πάντοτε όμως στην κατεύθυνση που ορίζουν ο νόμος και το καταστατικό.

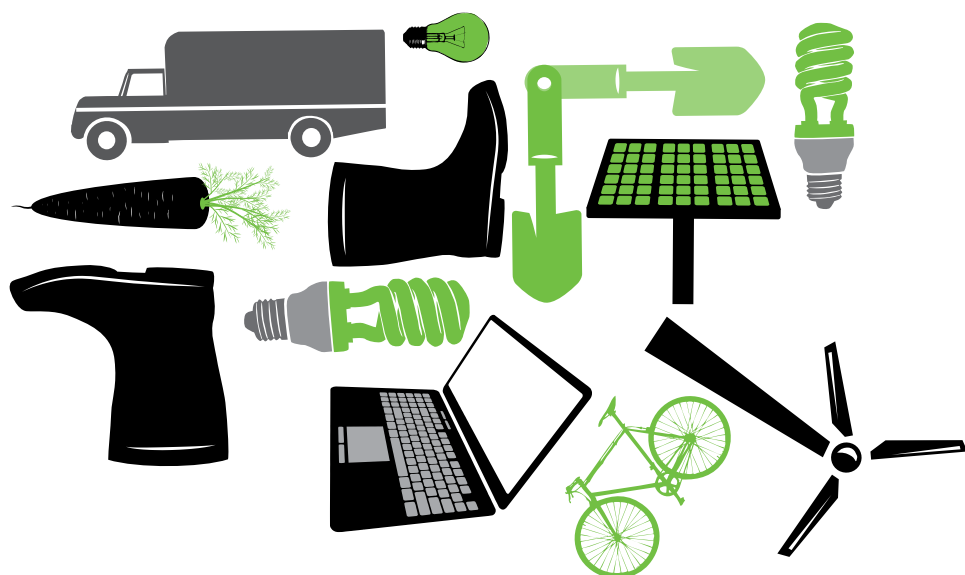

Ποιο είναι το κόστος νομικής συνδρομής για την ίδρυση μιας ΚΟΙΝΣΕΠ ή μιας ΑΜΚΕ (υποχρεωτικά έξοδα, παράβολα, αμοιβή);

Δεν υπάρχουν ειδικά έξοδα κατάθεσης. Η ανάθεση σε δικηγόρο δεν είναι υποχρεωτική, μπορεί όμως να διασφαλίσει ότι δεν θα υπάρχουν λάθη ή παραλείψεις στο καταστατικό και ότι η ίδρυση θα γίνει γρηγορότερα. Επομένως, το κόστος νομικής συνδρομής εξαντλείται στην αμοιβή παροχής των παρακάτω νομικών υπηρεσιών: Συνάντηση με την ιδρυτική ομάδα, επιλογή νομικού προσώπου, σύνταξη καταστατικού, κατάθεσή του (ενδεχομένως και σύνταξη μισθωτήριου συμβολαίου για την έδρα της επιχείρησης). Μια μέση τιμή στην αγορά κυμαίνεται ανάμεσα στα 250-400 ευρώ.

6 Καταρτίζοντας ένα κοινωνικό επιχειρηματικό σχέδιο

Πολλοί/ές θα αναρωτηθείτε: «Τι χρειάζεται το επιχειρηματικό σχέδιο; Εμείς δεν θα ιδρύσουμε ΑΕ· έναν κοινωνικό συνεταιρισμό θα κάνουμε. Τι σχέση έχουν αυτά μ' εμάς;». Η αλήθεια είναι ότι σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο¹⁹ η πλειονότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στις οποίες ανήκουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις από την άποψη του μεγέθους, δεν καταρτίζει επιχειρηματικό σχέδιο ή, όταν καταρτίζει, δεν δίνει και πολλή σημασία στην πληρότητα και την ορθότητα των πληροφοριών που αυτό περιλαμβάνει.

19. Για μια επισκόπηση, βλ. Conway (2008).

Γιατί χρειάζεται να καταρτίσουμε ένα κοινωνικό επιχειρηματικό σχέδιο;

- Μας επιτρέπει να προετοιμαστούμε κατάλληλα και να κάνουμε προβλέψεις αναφορικά με την πορεία της κοινωνικής μας επιχείρησης, η οποία, όπως και κάθε άλλη μορφή επιχείρησης, συνεπάγεται την ανάληψη ρίσκου.
- Μας αναγκάζει να αναζητήσουμε συγκεκριμένες πληροφορίες προφυλάσσοντάς μας από εξιδανικευμένες προσδοκίες για την εξέλιξη του εγχειρήματος.
- Αποτελεί έναν οδικό χάρτη, ώστε να γνωρίζουμε πώς θα κινηθούμε με βάση τις τωρινές συνθήκες. Αν αυτές αλλάξουν, αλλάζει και το επιχειρηματικό σχέδιο.
- Μπορούμε να το παρουσιάσουμε σε μελλοντικούς επενδυτές/χρηματοδότες. Η ποιότητά του ενισχύει την πιθανότητα να βρούμε εξωτερική χρηματοδότηση οποιασδήποτε μορφής.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί για τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα μπορούν να μεταφερθούν αυτούσια στις κοινωνικές επιχειρήσεις. Τα κοινωνικά επιχειρηματικά σχέδια έχουν ομοιότητες και διαφορές με ένα τυπικό επιχειρηματικό σχέδιο. Οι ενότητες που πρέπει να περιλαμβάνονται σε ένα κοινωνικό επιχειρηματικό σχέδιο είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Σύνοψη
- ✓ Ταυτότητα
- ✓ Αποστολή - Στόχοι
- ✓ Πληροφορίες για τα μέλη
- ✓ Πληροφορίες για το προϊόν/
την υπηρεσία
- ✓ Λεπτομέρειες για τον τρόπο
λειτουργίας
- ✓ Πληροφορίες για την αγορά
- ✓ Στρατηγική προώθησης
- ✓ Κοινωνικός αντίκτυπος
- ✓ Κίνδυνοι
- ✓ Οικονομικά δεδομένα
- ✓ Παραρτήματα

Ας δούμε τώρα ορισμένα βασικά στοιχεία για το πώς συμπληρώνουμε κάθε ενότητα.

Σύνοψη

Η σύνοψη γράφεται στο τέλος, αφού έχουμε συγκεντρώσει όλες τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε. Πρέπει να είναι σύντομη και να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον το όνομα της κοινωνικής επιχείρησης, τους στόχους της, την παραγωγική ιδέα και τις οικονομικές προβλέψεις.

Ταυτότητα

Σε αυτή την ενότητα γράφουμε το όνομα και την έδρα της επιχείρησης, τη νομική της μορφή, την οικονομική δραστηριότητα που σκοπεύουμε να αναπτύξουμε, καθώς και ένα σύντομο ιστορικό για το πώς ξεκίνησε και μέχρι πού έχει φτάσει η ιδέα μας μέχρι σήμερα. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να γίνουν δύο επισημάνσεις:

- Πρώτον, αναφορικά με το όνομα, πρέπει να είναι εύληπτο και αξιομνημόνευτο. Σε περίπτωση που η βασική διαφημιστική στρατηγική είναι η καταχώριση σε επαγγελματικούς οδηγούς, ίσως έχει σημασία και η αλφαβητική σειρά με βάση την επωνυμία. Σε κάθε περίπτωση, η επωνυμία προστατεύεται, όπως και σε κάθε άλλη περίπτωση εμπορικής επωνυμίας.
- Δεύτερον, σε άλλους οδηγούς η επιλογή της νομικής μορφής έπεται της κατάρτισης επιχειρηματικού σχεδίου. Για τις ανάγκες του Οδηγού, θεωρούμε ότι η ιδρυτική ομάδα έχει ήδη επιλέξει τη νομική μορφή και καταρτίζει το επιχειρηματικό σχέδιο προκειμένου να βρει χρηματοδότηση. Αν δεν έχουμε ακόμα επιλέξει νομική μορφή, μπορούμε να αναφερθούμε στα νομικά σχήματα που θεωρούμε κατάλληλα και να παρουσιάσουμε σύντομα τα υπέρ και τα κατά κάθε σχήματος. Αυτό αποδεικνύει ότι έχουμε προετοιμαστεί σοβαρά.

Αποστολή – Στόχοι

Εδώ δηλώνουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα, τις αξίες και τις στοχεύσεις μας. Δεν χρειάζεται να γράψουμε μανιφέστο ούτε να ισχυριστούμε ότι θα αλλάξουμε τον κόσμο. Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να αναδείξει ότι έχουμε εντοπίσει μια κοινωνική ανάγκη και ότι μπορούμε να ανταποκριθούμε σε αυτή με τη λειτουργία της συγκεκριμένης κοινωνικής επιχείρησης. Συνεπώς, εδώ πρέπει να περιγράψουμε τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά της επιχείρησής μας, τα οποία ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να είναι: η απασχόληση ανθρώπων από ευάλωτες ομάδες, η προστασία του περιβάλλοντος, η ενίσχυση της τοπικής οικονομίας κ.λπ. Επίσης, εδώ αναδεικνύουμε τη σημασία της συλλογικότητας και του συνεταιριστικού πλαισίου λειτουργίας.

Παράδειγμα: Κοινωνικό Συνεταιριστικό Φροντιστήριο Χαλανδρίου

«Το 1ο Συνεταιριστικό Φροντιστήριο Χαλανδρίου γεννήθηκε από την ανάγκη να υπάρξει μια διαφορετική πρόταση από εκείνη που θέλει υψηλά δίδακτρα για τους γονείς και εξευτελιστικές αμοιβές για τους καθηγητές, που αντιμετωπίζει τους μαθητές ως “πελάτες” προσφέροντάς τους μια αμφιβόλου ποιότητας εκπαίδευση που στηρίζεται στις “έτοιμες συνταγές” και στην “παπαγαλία”.

Το 1ο Συνεταιριστικό Φροντιστήριο Χαλανδρίου τοποθετεί στο κέντρο του ενδιαφέροντός του τις ανάγκες των μαθητών και των γονιών τους και προτείνει ένα εντελώς διαφορετικό μοντέλο λειτουργίας και διοίκησης που στηρίζεται σε δύο βασικούς άξονες:

A) Είναι αποδεσμευμένο από το επιχειρηματικό κέρδος και από τη λογική της “αγοράς”. Έτσι μπορεί να επιτύχει ταυτόχρονα τα χαμηλότερα δίδακτρα που υπάρχουν για τους γονείς και αξιοπρεπείς αμοιβές για τους καθηγητές που εργάζονται σε αυτό, συνδυάζοντας το χαμηλό κόστος με την υψηλή ποιότητα εκπαίδευσης.

B) Διοικείται από τους γονείς του συνεταιρισμού και από τους εργαζόμενους καθηγητές. Οι καθηγητές του φροντιστηρίου είναι υπεύθυνοι για τα εκπαιδευτικά θέματα και συμμετέχουν από κοινού και ισότιμα στη λήψη των αποφάσεων. Έχουν επεξεργαστεί και καταθέσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών που ξεκινά από την Α΄ Λυκείου και οδηγεί μέχρι τις πανελλήνιες εξετάσεις. Ένα πρόγραμμα σπουδών που εστιάζει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της αυτενέργειας του μαθητή, καθώς θεωρούμε ότι αυτή είναι η μοναδική ασφαλής μέθοδος για να μπορούν να αντιμετωπίσουν οι υποψήφιοι των πανελληνίων τα δύσκολα θέματα των τελευταίων ετών.

Οι γονείς έχουν τον κύριο λόγο για τα θέματα που αφορούν στη λειτουργία του φροντιστηρίου και σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς επιδιώκουν να προσφέρουν μια ολόπλευρη και ολοκληρωμένη στήριξη στους μαθητές.

Είμαστε πεπεισμένοι ότι η λειτουργία ενός εκπαιδευτηρίου που στηρίζεται στη στενή συνεργασία γονιών, εκπαιδευτικών και μαθητών δημιουργεί ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης και μπορεί να απελευθερώσει δημιουργικές δυνάμεις προσφέροντας τα μέγιστα σε όλους τους εμπλεκόμενους!»

Πηγή: <http://synetairistikofro.wordpress.com> (πρόσβαση: 1/10/2013).

Πληροφορίες για τα μέλη

Εδώ περιγράφουμε τα μέλη της ιδρυτικής ομάδας που απαρτίζουν το συνεταιρισμό. Δηλαδή τα προσόντα που διαθέτουν και την εμπειρία που έχουν ώστε να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης επιχείρησης. Είναι καλό, για τις δικές μας ανάγκες και όχι μόνο για τους χρηματοδότες, να κάνουμε μια καταγραφή όλων των θέσεων που απαιτούνται για να λειτουργήσει ομαλά η κοινωνική επιχείρηση.

Για παράδειγμα, έστω ότι η κοινωνική μας επιχείρηση παρέχει γεύματα στο χώρο εργασίας αξιοποιώντας βιολογικές πρώτες ύλες. Στο επιχειρηματικό μας σχέδιο θα μπορούσαμε να περιγράψουμε με τον ακόλουθο τρόπο τη στελέχωση των θέσεων:

Θέση	Πρόσωπο
Προμήθεια πρώτων υλών	Μέλη-εργαζόμενοι/ες με εμπειρία σε δίκτυα παραγωγών
Επεξεργασία – παρασκευή γευμάτων	Μέλη-εργαζόμενοι/ες με κατάρτιση στο χειρισμό τροφίμων ή στη μαγειρική ευρύτερα, με εμπειρία στο επάγγελμα και με το απαραίτητο πιστοποιητικό υγείας
Διανομή – παράδοση γευμάτων	Μέλη-εργαζόμενοι/ες που διαθέτουν την απαιτούμενη άδεια οδήγησης ανάλογα με το μεταφορικό μέσο
Πωλήσεις – τηλεφωνικό κέντρο	Μέλη-εργαζόμενοι/ες με εμπειρία σε τμήματα πωλήσεων
Συντήρηση – καθαριότητα χώρων	Σύμβαση με εξωτερικό συνεργάτη
Συντήρηση – επισκευή εξοπλισμού	Σύμβαση με εξωτερικό συνεργάτη
Λογιστική παρακολούθηση	Σύμβαση με εξωτερικό συνεργάτη
Πρώθηση προϊόντων/υπηρεσιών	Σύμβαση με εξωτερικό συνεργάτη
...	...

Όπως γίνεται φανερό, δεν είναι απαραίτητο να διαθέτουμε εξαρχής τα πρόσωπα που θα στελεχώσουν όλες τις απαιτούμενες θέσεις. Άλλωστε, ορισμένες από αυτές μπορεί να καλυφθούν από εξωτερικούς προς το εγχείρημα συνεργάτες. Εναλλακτικά, μπορούμε να αναφέρουμε ότι μέλη του συνεταιρισμού θα παρακολουθήσουν ειδικά σεμινάρια κατάρτισης (π.χ. μαγειρικής) με σκοπό να στελεχώσουν στο μέλλον επιπλέον θέσεις. Ή μπορεί να προβλέψουμε την αύξηση του αριθμού των μελών-εργαζομένων με βάση την πορεία των πωλήσεων. Αυτό που έχει σημασία σε αυτό το στάδιο είναι να εξασφαλίσουμε ότι έχουμε ανθρώπους που μπορούν να ανταποκριθούν στις κατ' ελάχιστον απαιτήσεις λειτουργίας της επιχείρησης. Το πιο σημαντικό, να δείξουμε σε έναν τρίτο (π.χ. εκπρόσωπο ενός φορέα χρηματοδότησης) ότι έχουμε την επάρκεια για να ξεκινήσουμε και να λειτουργήσουμε την κοινωνική επιχείρηση με βιώσιμο τρόπο.

Έχει σημασία να επισημάνουμε τα ακόλουθα:

- Η επιθυμία μας να λειτουργούμε οριζόντια δεν συνεπάγεται ότι δεν έχουμε «μεταφράσει» τις απαιτήσεις λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης σε συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Ακόμα και αν λειτουργούμε με κυκλική εναλλαγή, τουλάχιστον σε κάθε βάρδια θα υπάρχουν πόστα με συγκεκριμένη ανάθεση. Επίσης, οι θέσεις μπορεί να μοιράζονται σε ομάδες και όχι σε μεμονωμένα πρόσωπα.
- Στις περιπτώσεις των πολυεταιρικών σχημάτων, δηλαδή σε κοινωνικές επιχειρήσεις στις οποίες συμμετέχουν μέλη διαφορετικών κατηγοριών (π.χ. φυσικά πρόσωπα, φορείς, καταναλωτές των υπηρεσιών), έχει σημασία να αναδείξουμε αυτή την πολυεταιρικότητα και να προεικονίσουμε τη συνεισφορά της στη λειτουργία της επιχείρησης. Στο ίδιο παράδειγμα, είναι σημαντικό να αναφέρουμε αν έχουμε ως μέλη αγροτικούς συνεταιρισμούς ή βιοκαλλιεργητές οι οποίοι θα μας προμηθεύουν με καλής ποιότητας πρώτη ύλη.
- Ειδικά για τις ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, είναι σημαντικό να προβλέψουμε τη συμμετοχή τουλάχιστον 40% των εργαζομένων από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αν είναι ήδη μέλη, τότε εξηγούμε σε ποιες συγκεκριμένες θέσεις θα είναι εργαζόμενοι/ες. Αν δεν έχουμε τόσα μέλη, αναφέρουμε τον τρόπο με τον οποίο θα βρούμε εργαζόμενους/ες από τις συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες μέσω της συνεργασίας με δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού – ΟΑΕΔ), άλλους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα (π.χ. Οργανισμός Καταπολέμησης Ναρκωτικών – ΟΚΑΝΑ, για άτομα που βρίσκονται σε απεξάρτηση) ή άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. άστεγοι που εξυπηρετούνται από Μη Κυβερνητική Οργάνωση – ΜΚΟ). Επίσης, πρέπει να προβλέψουμε και εκπαιδευτές/τριες για τη συγκεκριμένη κατηγορία εργαζομένων.

Στο Παράρτημα του κοινωνικού επιχειρηματικού σχεδίου μπορούμε να προσθέσουμε σύντομα βιογραφικά σημειώματα των εργαζομένων, περιγραφή των μελών, ειδικά όταν είναι φορείς, επιστολές συνεργασίας και οργανόγραμμα της κοινωνικής επιχείρησης.

Πληροφορίες για το προϊόν/την υπηρεσία

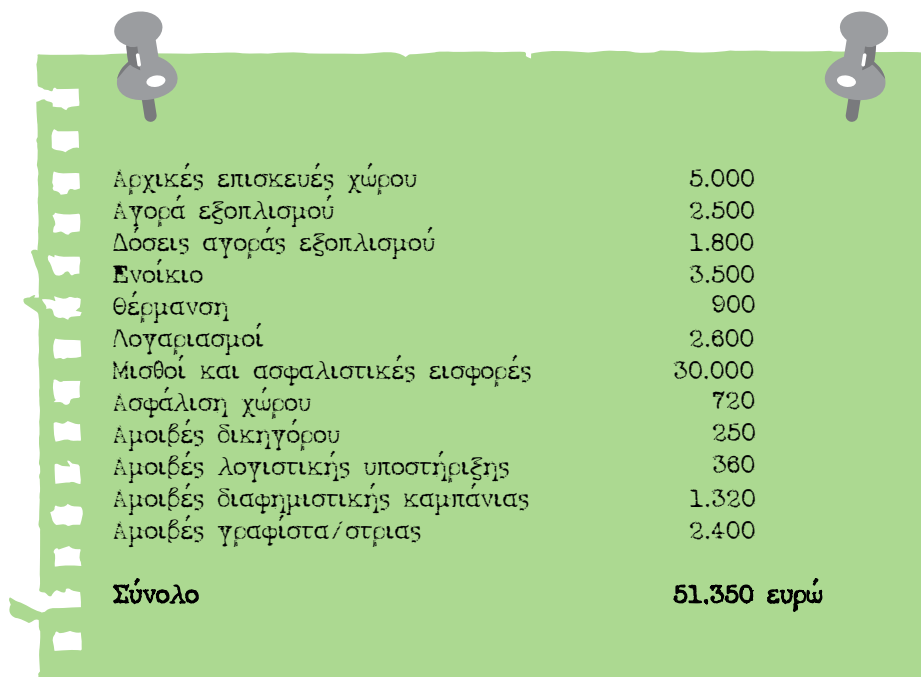
Εδώ περιγράφουμε αναλυτικά τι και πώς θα παράγουμε/παρέχουμε. Κατ' ελάχιστον, πρέπει να αναφερθούμε στα ακόλουθα:

- Ποιο είναι ακριβώς το προϊόν ή/και η υπηρεσία;

Ενδεικτικά: Θα φτιάχνουμε κρύα και ζεστά σάντουιτς, σαλάτες, ελαφριά γεύματα, σούπες, φρέσκους χυμούς, καφέ και τσάι από βιολογικές πρώτες ύλες. Τα προϊόντα μας θα προσφέρονται σε κεντρικό σημείο της πόλης το οποίο θα λειτουργεί καθημερινά από τις 7 π.μ. μέχρι τις 7 μ.μ. Παράλληλα, θα παρέχουμε υπηρεσίες παράδοσης στο χώρο των πελατών μας. Το ωράριο των υπηρεσιών παράδοσης θα είναι από τις 10 π.μ. μέχρι τις 5 μ.μ.

- Σε ποια τιμή θα προσφέρουμε το προϊόν ή την υπηρεσία μας;

Ας υποθέσουμε, χάριν ευκολίας, ότι θα πουλάμε μόνο σάντουιτς. Υπολογίζουμε το σταθερό κόστος της επιχείρησης για τον πρώτο χρόνο λειτουργίας:

Αρχικές επισκευές χώρου	5.000
Αγορά εξοπλισμού	2.500
Δόσεις αγοράς εξοπλισμού	1.800
Ενοίκιο	3.500
Θέρμανση	900
Λογαριασμοί	2.600
Μισθοί και ασφαλιστικές εισφορές	30.000
Ασφάλιση χώρου	720
Αμοιβές δικηγόρου	250
Αμοιβές λογιστικής υποστήριξης	360
Αμοιβές διαφημιστικής καμπάνιας	1.320
Αμοιβές γραφιστά/στριας	2.400
Σύνολο	51.350 ευρώ

Κάνοντας μια βασική έρευνα αγοράς (τι χρεώνουν άλλες επιχειρήσεις με παρόμοια προϊόντα/υπηρεσίες), υπολογίζουμε ότι οι πελάτες μας είναι διατεθειμένοι/ες να δώσουν 2,5 ευρώ για κάθε σάντουιτς, καθώς οι ανταγωνιστές το προσφέρουν με 3,5 ευρώ. Αν το κόστος παρασκευής είναι 1 ευρώ, τότε το μεικτό κέρδος είναι 1,5 ευρώ ανά σάντουιτς. Για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στο σταθερό κόστος, πρέπει να πουλήσουμε 34.233 σάντουιτς το χρόνο (51.350: 1,5). Αν υπολογίσουμε ότι η επιχείρηση θα λειτουργεί περίπου 280 ημέρες το χρόνο, τότε πρέπει να πουλάμε 122 σάντουιτς την ημέρα για να βγάλουμε τα σταθερά μας έξοδα (στα οικονομικά αυτό ονομάζεται ανάλυση νεκρού σημείου). Είναι αυτό ρεαλιστικό; Αν ναι, τότε προχωράμε στο επόμενο στάδιο. Αν όχι, τότε καλύτερα να σκεφτούμε μια άλλη ιδέα!

Λεπτομέρειες για τον τρόπο λειτουργίας

Σε αυτή την ενότητα, μας ενδιαφέρει να περιγράψουμε με σαφήνεια το πώς θα λειτουργεί η κοινωνική επιχείρηση. Κομβικό στοιχείο είναι να βρούμε απαντήσεις στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- *Προμηθευτές:* ποιοι είναι, τι μας προμηθεύουν, με ποια συχνότητα γίνεται η παραγγελία, με ποιον τρόπο παραδίδονται τα ενδιάμεσα προϊόντα, πληρούν τις απαιτούμενες προδιαγραφές (π.χ. πιστοποίηση βιολογικής γεωργίας), υπάρχουν συμφωνητικά συνεργασίας;
- *Χώρος:* πρόκειται για ιδιόκτητο ή ενοικιαζόμενο, ποια είναι η διάρκεια του συμβολαίου, ποιο είναι το ετήσιο κόστος, χρειάζονται εργασίες ανακαίνισης, πόσο κοστίζουν και πότε θα ολοκληρωθούν, πληρούνται οι προδιαγραφές σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εκάστοτε άδειας, είναι προσβάσιμος σε ΑμεΑ;
- *Εξοπλισμός:* ποια είδη εξοπλισμού θα έχουμε (π.χ. συσκευές, μηχανήματα, Η/Υ, μεταφορικά μέσα), μας συμφέρει να τα αγοράσουμε ή να τα μισθώσουμε, με ποιον τρόπο θα υπολογίσουμε τις αποσβέσεις²⁰; Δεν είναι απαραίτητο να αγοράσουμε καινούρια μηχανήματα. Δυστυχώς, η κρίση έχει οδηγήσει στο κλείσιμο πολλές επιχειρήσεις, οπότε μπορούμε να αγοράσουμε μεταχειρισμένο εξοπλισμό σε καλή κατάσταση. Προσοχή: Ορισμένα είδη εξοπλισμού πρέπει να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις της εκάστοτε άδειας λειτουργίας.
- *Αδειοδοτήσεις/πιστοποιήσεις:* χρειάζονται ειδικές άδειες (π.χ. άδεια καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος, άδεια ίδρυσης φροντιστηρίου, άδεια λειτουργίας ξενοδοχείου, άδεια λειτουργίας ιατρείου/οδοντιατρείου, πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων κ.λπ.), πόσο κοστίζουν, πότε αναμένεται η έγκρισή τους αν δεν έχουν ήδη εξασφαλιστεί;

---

20. Οι αποσβέσεις αποτυπώνουν τη φθορά του εξοπλισμού κατά τη χρήση και ο τρόπος υπολογισμού τους διέπεται από συγκεκριμένη νομοθεσία (απευθυνθείτε για ενημέρωση στο/η λογιστή/ίστριά σας).

- *Ασφάλιση καταστήματος και εξοπλισμού έναντι κινδύνων:* πέρα από την υποχρεωτική ασφάλιση των μεταφορικών μέσων, η ασφάλιση του χώρου και του εξοπλισμού έναντι άλλων κινδύνων επαφίεται στη βούλησή μας.

Πληροφορίες για την αγορά

Παρόλο που μας ενδιαφέρει ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι χρειαζόμαστε μια αγορά για τα προϊόντα/υπηρεσίες που παράγουμε/προσφέρουμε. Η αγορά δεν εξαντλείται αναγκαστικά στην απρόσωπη συναλλαγή, αλλά μπορεί να δημιουργείται πάνω σε σχέσεις αμοιβαιότητας. Για παράδειγμα, ορισμένοι πελάτες μπορεί να μας επιλέξουν επειδή ενδιαφέρονται να στηρίξουν το συνεταιριστικό κίνημα. Επίσης, το πελατολόγιό μας δεν εξαντλείται μόνο σε ιδιώτες, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει και φορείς του δημόσιου τομέα, ειδικά στο πλαίσιο των δημόσιων συμβάσεων κοινωνικής αναφοράς, όταν δηλαδή το Δημόσιο προκηρύσσει διαγωνισμούς λαμβάνοντας υπόψη πέρα από την τιμή του προϊόντος ή της υπηρεσίας και κοινωνικά κριτήρια, όπως η απασχόληση εύλωτων ομάδων, η προστασία του περιβάλλοντος, η ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Όμως, σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ποιοι/ες θα αγοράσουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μας και γιατί.

Συνήθως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαπράττουν δύο σφάλματα σε αυτό το στάδιο:

- Έχουν υπερβολικές προσδοκίες σχετικά με την ανταπόκριση του κόσμου στο συνεταιριστικό εγχείρημα. Όσο και να θέλεις να υποστηρίξεις μια κοινωνική επιχείρηση, πρέπει να σου κάνει και το προϊόν/η υπηρεσία που προσφέρει.
- Βασίζονται σε μία μόνο πηγή εσόδων, αγνοώντας την ανάγκη να δημιουργήσουν ένα μείγμα από διαφορετικές πηγές που θα εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά τους.

Στο ίδιο παράδειγμα που δουλεύουμε μέχρι τώρα, έχει σημασία να κάνουμε μια σε βάθος έρευνα αγοράς και να απαντήσουμε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιο είναι το μερίδιο αγοράς (π.χ. βιολογικών έτοιμων γευμάτων);
- Ποια είναι η τάση του; Έχει αυξηθεί ή έχει μειωθεί και ποιες είναι οι προοπτικές εν μέσω κρίσης;
- Ποιοι είναι οι βασικοί ανταγωνιστές μας; Είναι τυπικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις ή έχουν ήδη εισέλθει άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις;
- Ποιοι είναι οι βασικοί προμηθευτές πρώτων υλών γι' αυτά τα καταστήματα;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των πελατών αυτής της αγοράς;
- Πώς μαθαίνουν οι πελάτες την ύπαρξη τέτοιων προϊόντων/υπηρεσιών;

Οι ερωτήσεις είναι πολλές και είναι λογικό να σκεφτόμαστε ότι δεν είμαστε σε θέση να

τις απαντήσουμε εύκολα. Υπάρχουν όμως ορισμένες ενέργειες που μπορούν να μας βοηθήσουν να βρούμε τις απαντήσεις που ψάχνουμε:

- Ψάχνουμε στο διαδίκτυο χρησιμοποιώντας κατάλληλα λήμματα.
- Αναζητούμε πληροφορίες στον Χρυσό Οδηγό και σε άλλους επαγγελματικούς οδηγούς (π.χ. www.in.gr, www.vrisko.gr).
- Επισκεπτόμαστε το αρμόδιο επαγγελματικό επιμελητήριο και τις Υπηρεσίες Μιας Στάσης (ΥΜΣ) του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ) της έδρας της επιχείρησης (www.businessportal.gr/onestopshop.php).
- Επικοινωνούμε με ενώσεις επαγγελματιών του κλάδου (π.χ. Σύλλογος Βιοκαλλιεργητών Β. Ελλάδας).
- Αναζητούμε σε εφημερίδες άρθρα για την αγορά που μας ενδιαφέρει.
- Αναζητούμε πληροφορίες από ιδρύματα μελετών, όπως το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας – ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (www.imegsevee.gr).
- Ερευνούμε τις προϋποθέσεις για την αδειοδότηση του καταστήματος στον Δήμο στον οποίο εδρεύει η επιχείρηση.
- Επισκεπτόμαστε ως πελάτες τις επιχειρήσεις που παρέχουν παρόμοια προϊόντα/υπηρεσίες και προσέχουμε, για παράδειγμα, το μενού, την ποιότητα, τις τιμές, τη στρατηγική προώθησης, την άδεια πιστοποίησης, παίρνουμε πληροφορίες για προμηθευτές κ.λπ.
- Επισκεπτόμαστε άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις που απευθύνονται στην ίδια αγορά. Συζητάμε την ιδέα μας και βλέπουμε αν η αγορά μάς χωράει και τους δύο ή/και, αν θα μπορούσε να διαφοροποιηθεί η ιδέα, ώστε να προκύψουν συνέργειες με αμοιβαία οφέλη.
- Επισκεπτόμαστε δυνητικούς προμηθευτές που θα ενδιαφέρονταν να εμπλακούν στη δική μας κοινωνική επιχείρηση (π.χ. αγροτικούς συνεταιρισμούς και μεμονωμένους βιοκαλλιεργητές) και συζητάμε μαζί τους την ιδέα μας, τις δυνατότητες προμήθειας σε σταθερή βάση, τις τιμές και τη διαδικασία πληρωμών (τοίς μετρητοίς, επί πιστώσει).
- Πειραματιζόμαστε πάνω στα υλικά και τα προϊόντα μας και τεστάρουμε την αποδοχή τους μέσα από κοινωνικά δίκτυα.

Όταν έχουμε ολοκληρώσει όλα τα προηγούμενα βήματα, θα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε:

- Ποιοι θα είναι οι πελάτες μας (π.χ. εργαζόμενοι/ες σε επιχειρήσεις του κέντρου και περαστικοί με ενδιαφέρον για την υγιεινή διατροφή και σχετικά περιορισμένη οικονομική δυνατότητα).
- Γιατί θα αγοράζουν από εμάς (π.χ. γιατί θα προσφέρουμε υγιεινά γεύματα σε πραγματικά ανταγωνιστικές τιμές στο χώρο τους).
- Πώς θα εξασφαλίσουμε ανταγωνιστική τιμή (π.χ. εξαλείφοντας το κόστος των μεσαζόντων, μειώνοντας το κόστος μεταφοράς, υποκαθιστώντας μηχανές με ποδήλατα για τη διανομή σε κοντινές αποστάσεις του κέντρου).
- Ποιοι θα είναι οι επόμενοι στόχοι από πλευράς πωλήσεων (π.χ. σύμβαση για τη λειτουργία κυλικείου σε σχολείο, catering κ.λπ.).

Δηλαδή, θα έχουμε προσδιορίσει τους κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας της δικής μας κοινωνικής επιχείρησης.

Είναι πιθανό ορισμένοι/ες να μην έχουμε μεγάλη εξοικείωση με τους Η/Υ και το διαδίκτυο. Σε αυτή την περίπτωση, μπορούμε να ζητήσουμε τη βοήθεια φίλων· άλλωστε η αμοιβαιότητα βρίσκεται στον πυρήνα της κοινωνικής οικονομίας.

Στρατηγική προώθησης

Αφού γνωρίζουμε το προφίλ των υποψήφιων πελατών, πρέπει να καταστρώσουμε ένα σχέδιο: πώς θα τους προσεγγίσουμε, γιατί θα μας προτιμήσουν και πώς θα μας μάθουν. Πρώτα από όλα, πρέπει να έχουμε ένα ξεκάθαρο μήνυμα που να αναδεικνύει τόσο την ποιότητα των προϊόντων/υπηρεσιών όσο και τον κοινωνικό χαρακτήρα της επιχείρησης, χωρίς να κουράζουμε με περιττές πληροφορίες. Στο παράδειγμα που αναφέραμε παραπάνω, η στρατηγική μας βασίζεται στην ποιότητα (βιολογικά προϊόντα), στην τιμή (χαμηλότερη από τα λοιπά βιολογικά), στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας (ντόπιοι παραγωγοί, εποχιακά προϊόντα) και στο συνεταιριστικό πλαίσιο λειτουργίας (εσωτερική δημοκρατία, ίσες αμοιβές, επανεπένδυση στην κοινότητα). Η στρατηγική μας πρέπει λοιπόν να αναδεικνύει ισόρροπα τους κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας της κοινωνικής επιχείρησης.

Η προώθηση και η διαφήμιση μιας επιχείρησης περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέσα:

- *Φυλλάδια και αφίσες:* Ένας από τους πλέον παραδοσιακούς τρόπους διαφήμισης, αλλά όχι τόσο αποτελεσματικός, καθώς δεν μπορεί εύκολα να εστιάσει σε συγκεκριμένο κοινό, έχει κουράσει και καταναλώνει πολύ χαρτί. Αν όμως τα υλικά διανέμονται στοχευμένα σε επιλεγμένα σημεία ή/και με παράλληλη δωρεάν διανομή προϊόντων, είναι συνήθως περισσότερο αποτελεσματικά.

- *Συμμετοχή σε εκθέσεις/φεστιβάλ:* Είναι σημαντικό βήμα, καθώς εξασφαλίζει τη δικτύωση με άλλες –κοινωνικές και όχι μόνο– επιχειρήσεις και με στοχευμένο κοινό.
- *Καταχωρίσεις σε έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης:* Και πάλι έχει σημασία να γνωρίζουμε το προφίλ των αναγνωστών/επισκεπτών τους, ώστε να στοχεύσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα. Ας μην ξεχνάμε ότι σταδιακά αναπτύσσονται κοινωνικές επιχειρήσεις και στον τομέα της ενημέρωσης (εναλλακτικές ειδησεογραφικές ιστοσελίδες). Μπορούμε να τις αξιοποιήσουμε και να αλληλοϋποστηρίχθουμε.
- *Καταχωρίσεις σε επαγγελματικούς οδηγούς:* Εδώ κατά κύριο λόγο εξασφαλίζουμε τη γνωστοποίηση της επιχείρησής στο ευρύτερο κοινό.
- *Επαγγελματικές κάρτες:* Διευκολύνουν την επικοινωνία με ενδιαφερομένους/ες σε οποιαδήποτε συνάντηση. Η χρησιμότητά τους εξαρτάται από το είδος της κοινωνικής επιχείρησης.
- *Διαφήμιση από στόμα σε στόμα:* Παρά την πληθώρα των μέσων προώθησης, η διάδοση από στόμα σε στόμα παραμένει ακόμα μία από τις πιο σημαντικές οδούς. Να έχετε πάντα υπόψη σας ότι τα καλά νέα μεταδίδονται πιο αργά από τα κακά.
- *Ιστοσελίδα:* Η ηλεκτρονική εποχή επιτάσσει την παρουσία μας στον ψηφιακό κόσμο, ενώ το κόστος δημιουργίας μιας ιστοσελίδας έχει μειωθεί σημαντικά. Σημασία όμως έχει η διαρκής ενημέρωση των περιεχομένων της. Μεγαλύτερες απαιτήσεις έχουν οι ιστοσελίδες που επιτρέπουν την ηλεκτρονική πώληση. Σε αυτή την περίπτωση, προσοχή στις προδιαγραφές ασφάλειας.
- *Μέσα κοινωνικής δικτύωσης:* Έχουν αποκτήσει πολύ μεγάλη σημασία και είναι ένας άμεσος και δωρεάν τρόπος για να γνωστοποιήσουμε τις δραστηριότητές μας. Θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τις υπηρεσίες τους για να ενημερώνουμε τους πελάτες μας για τα προϊόντα/υπηρεσίες, τις προσφορές, τους τρόπους παράδοσης, τον τιμοκατάλογο κ.λπ.
- *Δικτύωση:* Η κουλτούρα της κοινωνικής οικονομίας προκρίνει τη δικτύωση με άλλους φορείς, ομοειδείς ή μη κοινωνικές επιχειρήσεις. Παρόλο που δεν πρέπει να γίνεται για λόγους εργαλειακούς, η δικτύωση είναι χρήσιμη και με όρους προώθησης.
- *Προσωπικές σχέσεις με πελάτες/τοπική κοινότητα:* Ένα από τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι ότι εμπλέκουν τους ανθρώπους που χρησιμοποιούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες στο εγχείρημα, με στόχο να ενσωματώσουν το δικό τους πρίσμα στη λειτουργία της επιχείρησης. Πολλές φορές αυτό προβλέπεται και θεσμικά, όταν σε έναν κοινωνικό συνεταιρισμό συμμετέχουν ως μέλη οι καταναλωτές/τριες. Πέρα λοιπόν από την πρόβλεψη για τον τρόπο με τον οποίο οι

πελάτες θα μπορούν να μας τροφοδοτήσουν με σχόλια και παρατηρήσεις (π.χ. φόρουμ στην ιστοσελίδα), απαιτείται οργάνωση και χρόνος για τη σύσφιξη των σχέσεων και τη δημιουργία μιας κοινότητας. Αυτή η διαδικασία μπορεί να είναι ευχάριστη και δημιουργική (π.χ. επίσκεψη μελών-καταναλωτών σε βιολογικές φάρμες των προμηθευτών).

Καθώς όλα τα προηγούμενα μέσα συνεπάγονται κόστος και, ειδικά στα πρώτα βήματα της επιχείρησής μας, δεν μας περισσεύουν καθόλου χρήματα, έχει σημασία να κάνουμε ένα πλάνο επικεντρώνοντας αρχικά στα οικονομικά μέσα με τη μέγιστη δυνατή απήχηση για τις δικές μας ανάγκες και επεκτείνοντάς τα στη συνέχεια με βάση τη λειτουργία και την εμπειρία των πωλήσεων. Μπορούμε να υπολογίσουμε το κόστος για τον πρώτο χρόνο λειτουργίας και να προβλέψουμε το χρόνο καταβολής των εξόδων διαφήμισης ανάλογα με την εποχικότητα της δικής μας λειτουργίας (ποιο ρόλο παίζουν οι γιορτές, η επιστροφή από τις διακοπές, το άνοιγμα των σχολείων κ.λπ.). Επίσης, είναι καλή ιδέα να επιφορτίσουμε ένα μέλος που διαθέτει αυξημένες κοινωνικές δεξιότητες με την οργάνωση και την υλοποίηση ανάλογων δράσεων.

Κοινωνικός και περιβαλλοντικός αντίκτυπος

Μέχρι εδώ όλα θυμίζουν ένα εγχειρίδιο για επιχειρηματίες (εντάξει, με κάποιες παραλλαγές). Όμως, εκεί όπου πραγματικά τίθεται διαχωριστική γραμμή είναι στην αποτύπωση και την παρακολούθηση του κοινωνικού και του περιβαλλοντικού αντίκτυπου, δηλαδή της καθαρής θετικής επίδρασης που θα έχει η λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης σε σύγκριση με το πώς θα ήταν τα πράγματα αν δεν λειτουργούσε καθόλου. Διάφορες τεχνικές που έχουν αναπτυχθεί διεθνώς (π.χ. κοινωνική απόδοση επένδυσης – social return on investment) δεν έχουν διαδοθεί στην Ελλάδα λόγω της σχετικής υπανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας μέχρι πρόσφατα. Συνήθως οι τεχνικές αυτές επιχειρούν να ποσοτικοποιήσουν και να εκφράσουν με χρηματικούς όρους τον θετικό κοινωνικό αντίκτυπο.

Εύκολα καταλαβαίνουμε ότι αυτή η δουλειά είναι ηθικά και μεθοδολογικά δύσκολη. Ηθικά δύσκολη, γιατί υπάρχουν διαστάσεις που δεν μπορούν εύκολα να μετρηθούν (π.χ. αμοιβαία εμπιστοσύνη). Διαφορετικά, δεν πρέπει να μετρηθούν ή να μεταφραστούν σε χρήμα, γιατί αυτό τις εργαλειοποιεί και τις διαστρεβλώνει. Άλλωστε, υπάρχει ο κίνδυνος η ίδια η αναγκαιότητα της μέτρησης να περιχαράκωνει την έννοια του συλλογικού συμφέροντος στις δυνάμει μετρήσιμες πτυχές του (π.χ. μείωση ανεργίας και όχι εργασία με αξιοπρέπεια). Τέλος, η κοινωνική στόχευση δεν είναι μια πολιτικά ουδέτερη διαδικασία. Για κάθε κοινωνικό πρόβλημα αρθρώνονται διαφορετικές προτάσεις, συχνά αντιθετικές ως προς τις υποθέσεις τους.

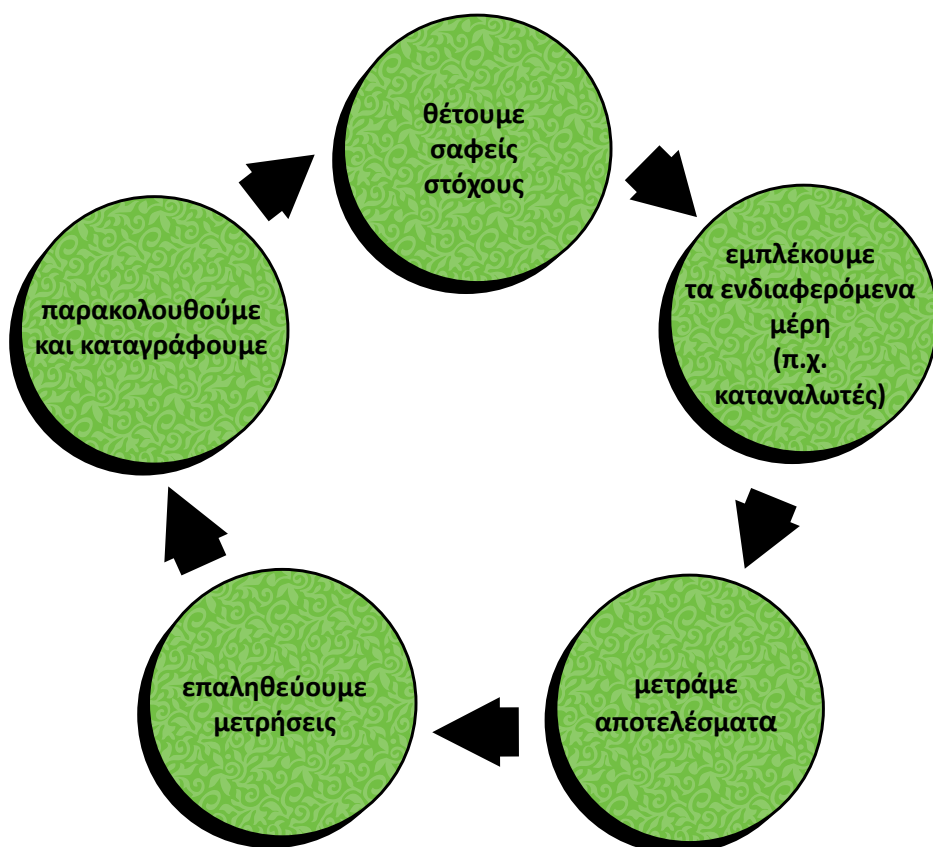
Ωστόσο, έχει σημασία να μπορούμε να αποτυπώσουμε τον αντίκτυπο για τρεις τουλάχιστον λόγους με σειρά ιεράρχησης:

- Θεσμιζουμε ένα εργαλείο ελέγχου ώστε να μην εξοκείλει η επιχείρηση λόγω της αγοραίας της λειτουργίας.

- Λειτουργούμε με διαφάνεια και λογοδοσία απέναντι στην τοπική κοινωνία.
- Μπορούμε να εξασφαλίσουμε επιπλέον πόρους (π.χ. συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς).

Η γενική κατεύθυνση είναι να καταγράψουμε στο μέτρο του δυνατού είτε τη μείωση των αρνητικών συνεπειών (αρνητικών εξωτερικών οικονομιών) είτε την επίτευξη των θετικών αποτελεσμάτων (θετικών εξωτερικών οικονομιών) που οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στη δική μας λειτουργία.

Τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουμε είναι:

Τα πεδία στα οποία συνήθως καταγράφεται ο αντίκτυπος είναι: η τοπική κοινωνία, το περιβάλλον, η συμμετοχή.

- *Τοπική κοινωνία*: δημιουργία θέσεων εργασίας ιδιαίτερα για ανθρώπους που αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες, προμήθεια πρώτων υλών από τοπικούς παραγωγούς, χρήση πλεονασμάτων για την υλοποίηση δράσεων κοινωνικού χαρακτήρα (ενίσχυση βιβλιοθηκών, κέντρων πολιτισμού, ιατρείων, κέντρων κοινωνικής φροντίδας κ.λπ.).
- *Περιβάλλον*: συσκευασίες από ανακυκλωμένα υλικά, μειωμένη κατανάλωση ενέργειας, βιώσιμη διαχείριση απορριμμάτων, χρήση μέσων ήπιας αστικής μετακίνησης, ενίσχυση βιοποικιλότητας, αποτελεσματική χρήση ενέργειας και πρώτων υλών.
- *Συμμετοχή*: δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, τοπικές συνελεύσεις, ισότιμη συμμετοχή των φύλων, δράσεις για την άρση των διακρίσεων.

Κάποια από αυτά τα στοιχεία μπορούμε να τα ορίσουμε με δείκτες όπως: αριθμός θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν και στελεχώθηκαν από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, ποσοστό προμηθειών από την τοπική οικονομία, γυναικεία εκπροσώπηση στη συνέλευση και στα διοικητικά όργανα, ποσά που επενδύθηκαν σε κοινωνικές δομές της περιοχής, ποσοστό χρήσης ανακυκλωμένων συσκευασιών κ.λπ. Για μεταβολές που αφορούν ποιοτικούς δείκτες, μπορούμε να κρατήσουμε αρχείο δράσεων, φωτογραφικό υλικό, πρακτικά συνελεύσεων κ.λπ.

Είναι πιθανό να θεωρήσουμε ότι αυτή η ενότητα εξυπακούεται ή ότι δεν υπάρχουν άνθρωποι πόροι για να ασχοληθούν με την καταγραφή του αντίκτυπου. Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάσταση μπορεί να ενταχθεί οργανικά στο καταστατικό και στον εσωτερικό κανονισμό (π.χ. ποσόστωση μελών/εργαζομένων ανά φύλο, ποσόστωση μελών/εργαζομένων από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες), στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (π.χ. τήρηση πρακτικών), στα κριτήρια επιλογής προμηθευτών (εντός συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής), καθώς και στην καθημερινή λειτουργία (χρήση κάδων ανακύκλωσης, κομποστοποίηση), με αποτέλεσμα να διευκολύνεται η καταγραφή και η παρακολούθηση.

Χρήσιμα εργαλεία

- Κοινωνική απόδοση επένδυσης – social return on investment / New Economics Foundation (www.neweconomics.org/issues/entry/social-return-on-investment).²¹

21. Η κοινωνική απόδοση της επένδυσης είναι μια μέθοδος που αποσκοπεί στη μέτρηση των εξω-οικονομικών αξιών (π.χ. περιβαλλοντικών και κοινωνικών) οι οποίες δεν αποτυπώνονται σε οικονομικούς λογαριασμούς και σχετίζονται με την αξιολόγηση μιας επένδυσης.

- Παρουσίαση της υποομάδας για τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου στο πλαίσιο της Ομάδας Εμπειρογνώμων για την Κοινωνική Επιχείρηση στην ΕΕ (http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/expert-group/index_en.htm).
- Σύστημα περιβαλλοντικής υπευθυνότητας: Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου – EMAS²² και σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001²³.

Κίνδυνοι

Σε αυτή την ενότητα οφείλουμε να αποτυπώσουμε πιθανές αρνητικές εξελίξεις –εσωτερικές ή εξωτερικές προς το εγχείρημα– και τρόπους με τους οποίους μπορούμε να τις αντιμετωπίσουμε. Στη συνέχεια, δίνουμε ενδεικτικά παραδείγματα από κάθε κατηγορία.

Εσωτερικοί κίνδυνοι

- Ασθένεια εργαζομένων → Καταρτισμένα εφεδρικά μέλη που μπορούν να αναλάβουν
- Αθέτηση χρονοδιαγράμματος, κακή ποιότητα πρώτων υλών → Αξιοποίηση ευρύτερου δικτύου κοινωνικών επιχειρηματιών και μεμονωμένων καλλιεργητών
- Μείωση ποσοστού εργαζομένων από ευάλωτες ομάδες → Αυτόματη πρόσληψη εφεδρικών μελών και απεύθυνση στις δημόσιες υπηρεσίες

Εξωτερικοί κίνδυνοι

- Μειωμένες σε σχέση με τις προσδοκίες πωλήσεις → Αλλαγή στρατηγικής προώθησης, διεκδίκηση σύμβασης Δημοσίου (π.χ. σχολείο)
- Καθυστέρηση στην εκταμίευση της επιχορήγησης για την ίδρυση → Εξασφάλιση αναγκαίων κεφαλαίων από άλλες πηγές

22. Το Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (Eco-Management and Audit Scheme – EMAS) είναι ένας μηχανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του οποίου αναγνωρίζονται οι οργανισμοί που βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις σε διαρκή βάση. Η συμμετοχή στο EMAS είναι εθελοντική. Το Σύστημα βασίζεται στον Κανονισμό (ΕΚ) 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

23. Το ISO 14001 είναι διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο για την περιβαλλοντική διαχείριση από τις επιχειρήσεις. Παρέχει οδηγίες και απαιτούμενα σημεία ελέγχων τα οποία πρέπει να εφαρμόζονται στις δραστηριότητες που έχουν επίδραση στο περιβάλλον. Τέτοιες δραστηριότητες είναι, για παράδειγμα, η χρήση φυσικών πόρων (π.χ. νερό), ο χειρισμός και η διάθεση των απορριμμάτων και η κατανάλωση ενέργειας. Όπως όλα τα διεθνή πρότυπα, έτσι και το ISO 14001 έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να εφαρμόζεται για τη διαχείριση περιβάλλοντος των επιχειρήσεων σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου.

- Αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο και στα φορολογικά κίνητρα → Τεχνική υποστήριξη από εξειδικευμένο λογιστικό γραφείο, δικτύωση-συλλογική εκπροσώπηση κοινωνικών επιχειρήσεων

Είναι χρήσιμο να ενσωματώσουμε κάποιες από αυτές τις αρνητικές εξελίξεις στον οικονομικό μας προγραμματισμό καταρτίζοντας εναλλακτικά σενάρια (βλ. επόμενη ενότητα).

Οικονομικά δεδομένα

Έχει φτάσει πλέον η ώρα να αποτυπώσουμε και με χρηματικούς όρους όλες τις πληροφορίες που έχουμε συγκεντρώσει. Θα χρειαστεί να καταρτίσουμε έναν **Προϋπολογισμό Χρήσης** και έναν **Προϋπολογισμό Ταμειακής Ροής** για τα 3 πρώτα έτη λειτουργίας. Για τον πρώτο χρόνο λειτουργίας είναι προτιμότερο να καταρτίσουμε τους προϋπολογισμούς σε μηνιαία βάση, ενώ για τα επόμενα δύο έτη αρκεί η συμπερίληψη των συγκεντρωτικών στοιχείων ανά έτος.

Ο Προϋπολογισμός Χρήσης μάς δείχνει τα προσδοκώμενα κέρδη (ή ζημίες) ανά έτος, αφού υπολογίσουμε λεπτομερώς τα έσοδα και τα έξοδά μας. Είναι προτιμότερο να έχουμε εναλλακτικά σενάρια (καλό, μέτριο, κακό), ώστε να είμαστε έτοιμοι/ες για κάθε ενδεχόμενο. Αυτό που έχει σημασία είναι να εκφράσουμε ρητά τις υποθέσεις και να συμπεριλάβουμε ακριβείς πληροφορίες. Ο Προϋπολογισμός Χρήσης χωρίζεται στο σταθερό και στο μεταβλητό τμήμα του. Στο σταθερό περιλαμβάνονται τα έξοδα που είναι απαραίτητα για την ίδρυση της επιχείρησης, για τα οποία έχουμε ήδη συγκεντρώσει τις απαραίτητες πληροφορίες από την έρευνα αγοράς που έχουμε πραγματοποιήσει (π.χ. επισκευές, ενοίκιο, έξοδα ίδρυσης κ.λπ.). Αντίστοιχα, περιλαμβάνονται έσοδα τα οποία έχουμε ήδη εξασφαλίσει ανεξάρτητα από την πορεία των πωλήσεών μας (π.χ. επιχορήγηση ίδρυσης). Στο μεταβλητό τμήμα περιλαμβάνονται έξοδα και έσοδα τα οποία σχετίζονται άμεσα με τον όγκο των πωλήσεων και εξαρτώνται περισσότερο από τις υποθέσεις εργασίας που έχουμε διατυπώσει (π.χ. ανταπόκριση πελατών).

Γενικά, είναι απαραίτητο να προϋπολογίζουμε όλες τις δαπάνες ανεξάρτητα από το ύψος τους. Για παράδειγμα, σε πολλές επιχειρήσεις δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη τα έξοδα σύστασης, παρόλο που προστίθενται σε μια περίοδο μεγάλων δαπανών και μπορούν να πιέσουν πολύ τα οικονομικά τους δεδομένα. Επίσης, πρέπει να συνυπολογίσουμε τις ασφαλιστικές εισφορές και όλες τις συναφείς φορολογικές επιβαρύνσεις ανάλογα με την κατηγορία του εργαζόμενου προσωπικού (ΙΚΑ, Απόδειξη Παροχής Υπηρεσιών, Απόδειξη Επαγγελματικής Δαπάνης). Τέλος, είναι σκόπιμο να συμπεριλάβουμε την εκτιμώμενη ετήσια μεταβολή του γενικού επιπέδου τιμών (πληθωρισμός).

Ο Προϋπολογισμός Ταμειακής Ροής δεν συμπίπτει με τον Προϋπολογισμό Χρήσης, διότι τα έσοδα και τα έξοδα δεν πραγματοποιούνται με την ίδια περιοδικότητα. Για παράδειγμα, αν έχουμε πωλήσεις επί πιστώσει, πρέπει να υπολογίσουμε πότε θα πάρουμε τα χρήματα από τους πελάτες μας. Αντίστοιχα, υπάρχουν περίοδοι κατά τις οποίες συγκεντρώνονται πολλά έξοδα τα οποία είναι απαιτητά (π.χ. προμη-

θευτές, εργαζόμενοι/ες). Αν δεν τα έχουμε προϋπολογίσει με όρους ταμείου, είναι πιθανό να βρεθούμε σε κατάσταση επείγουσας έλλειψης ρευστότητας, παρόλο που η επιχείρηση είναι εύρωστη.

Στο **Παράρτημα V** επισυνάπτονται δύο τύποι προϋπολογισμού για την κοινωνική επιχείρηση που χρησιμοποιούμε ως παράδειγμα σε αυτή την ενότητα.

Παράρτηματα

Ένα Παράρτημα κοινωνικού επιχειρηματικού σχεδίου μπορεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

- Βιογραφικά μελών
- Βιογραφικά (υποψήφιων) εργαζομένων
- Οργανόγραμμα
- Επιστολές συνεργασίας με φορείς
- Εγκριτική απόφαση επιχορήγησης.

7 Αντιμετωπίζοντας φορολογικά και ασφαλιστικά θέματα

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, η επιλογή της νομικής μορφής καθορίζει τις φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις της επιχείρησης. Δεδομένου ότι η παράθεση πληροφοριών για όλες τις νομικές μορφές των εταιρειών υπερβαίνει τις ανάγκες του παρόντος Οδηγού, θα εξετάσουμε τις βασικές υποχρεώσεις των άμεσα συνδεδεμένων με την κοινωνική επιχειρηματικότητα νομικών μορφών (ΑΜΚΕ και ΚΟΙΝΣΕΠ) ως προς την έναρξη δραστηριότητας στην εφορία, τις υποχρεώσεις τήρησης βιβλίων και στοιχείων, τις φορολογικές και τις ασφαλιστικές υποχρεώσεις ως προς τα μέλη και τους/τις εργαζομένους/ες. **Τονίζουμε και πάλι ότι είναι αναγκαίο να συμβουλευτείτε λογιστή για αλλαγές που ενδέχεται να έχουν προκύψει στα σχετικά θέματα.**

Έναρξη δραστηριότητας στην εφορία

ΑΜΚΕ

- Επικυρωμένο αντίγραφο αστυνομικής ταυτότητας του μέλους.
- Καταστατικό δημοσιευμένο στο Πρωτοδικείο.
- Μισθωτήριο συμβόλαιο θεωρημένο από τη ΔΟΥ του ιδιοκτήτη. Σε περίπτωση δωρεάν παραχώρησης, υπεύθυνη δήλωση του παραχωρητή κατατεθειμένη στη ΔΟΥ του.
- Απαλλακτικό ασφάλισης από τον Οργανισμό Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών – ΟΑΕΕ (η σχέση εταίρου στην ΑΜΚΕ δεν γεννά από μόνη της υποχρέωση ασφάλισης).
- Επιλογή Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας. Ανάλογα με τη δραστηριότητα, μπορεί να απαιτηθεί εγγραφή στο αρμόδιο επιμελητήριο.
- Δήλωση έναρξης εργασιών μη φυσικού προσώπου (έντυπο εφορίας Μ3) και δήλωση σχέσεων φορολογουμένου (έντυπο εφορίας Μ7).
- Χαρτί αυτοψίας (έλεγχος από ΔΟΥ όπου απαιτείται).

ΚΟΙΝΣΕΠ

- Επικυρωμένο αντίγραφο αστυνομικής ταυτότητας όλων των μελών.
- Φυσική παρουσία Προέδρου ΚΟΙΝΣΕΠ.
- Καταστατικό με την κατάλληλη σήμανση από το Μητρώο.
- Μισθωτήριο συμβόλαιο θεωρημένο από τη ΔΟΥ του ιδιοκτήτη. Σε περίπτωση δωρεάν παραχώρησης, υπεύθυνη δήλωση του παραχωρητή κατατεθειμένη στη ΔΟΥ του.
- Εγκύκλιος του Υπουργείου Εργασίας σύμφωνα με την οποία αναστέλλεται η υποχρέωση ασφάλισης των μελών της ΚΟΙΝΣΕΠ (Παράρτημα ΙV).
- Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (από το Υπουργείο).
- Επιλογή Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (μπορείτε να έχετε πολλούς). Ανάλογα με τη δραστηριότητα, μπορεί να απαιτηθεί εγγραφή στο αρμόδιο επιμελητήριο.
- Δήλωση έναρξης εργασιών μη φυσικού προσώπου (έντυπο εφορίας Μ3) και δήλωση σχέσεων φορολογουμένου (έντυπο εφορίας Μ7).
- Χαρτί αυτοψίας (έλεγχος από ΔΟΥ όπου απαιτείται).

Υποχρεώσεις τήρησης βιβλίων και στοιχείων

Οι ΑΜΚΕ έχουν όλες τις υποχρεώσεις που έχουν οι επιτηδευματίες· δηλαδή λογίζονται ως επιτηδευματίες ακόμα και στην περίπτωση που δεν έχουν σκοπό κερδοσκοπικό. Τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα πρόσωπα τηρούν βιβλία μόνο για τις πράξεις παράδοσης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών που υπάγονται σε ΦΠΑ ή σε φόρο εισοδήματος και εκδίδουν τα στοιχεία που ορίζονται ρητά από τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (ΚΦΑΣ). Για τα λοιπά έσοδα τηρούνται βιβλία και εκδίδονται στοιχεία μη φορολογικά. Ακόμα και όταν δεν έχουν δραστηριότητα υπαγόμενη σε ΦΠΑ, υποχρεούνται να εκδίδουν στοιχεία. Για παράδειγμα, όταν πωλούν αγαθά, είτε εμπορεύσιμα είτε πάγια, και όταν παρέχουν υπηρεσίες, υποχρεούνται να εκδίδουν τιμολόγιο.

Οι ΑΜΚΕ έχουν υποχρέωση τήρησης απλογραφικών βιβλίων (Β' Κατηγορίας) σύμφωνα με τον ΚΦΑΣ. Οι ΚΟΙΝΣΕΠ εντάσσονται σε κατηγορία βιβλίων ανάλογα με το ύψος των ακαθάριστων εσόδων, δηλαδή τηρούν βιβλία Β' Κατηγορίας μέχρι ποσού 1.500.000 ευρώ και Γ' Κατηγορίας για έσοδα άνω των 1.500.000 ευρώ.²⁴ Συνεπώς, τουλάχιστον κατά την πρώτη χρήση, η ΚΟΙΝΣΕΠ μπορεί να τηρεί απλογραφικά βιβλία (Β' Κατηγορίας). Ο ισολογισμός που αναφέρεται στον σχετικό νόμο βγαίνει εξωλογιστικά και όχι όπως γίνεται στις επιχειρήσεις με βιβλία Γ' Κατηγορίας.

Για την πρώτη θεώρηση των βιβλίων και των στοιχείων απαιτούνται:

- Έντυπο Β1/TAXIS.
- Δελτίο αστυνομικής ταυτότητας του διαχειριστή εταιρού/Προέδρου ΚΟΙΝΣΕΠ.
- Βεβαίωση περί ύπαρξης ή μη χρεών από φόρους, τέλη ή εισφορές για όλα τα μέλη, εφόσον τα χρέη αυτά προέρχονται από την άσκηση ατομικής επιχείρησης του μέλους και όχι από συμμετοχή του σε άλλο νομικό πρόσωπο.
- Βεβαίωση από τα αρμόδια τμήματα ΦΠΑ και Εισοδήματος ότι έχουν υποβληθεί κανονικά οι δηλώσεις απόδοσης οποιασδήποτε υποχρέωσης. Εάν συμμετέχει ως μέλος άλλο νομικό πρόσωπο, τότε έχει και αυτό τις παραπάνω υποχρεώσεις.
- Βεβαίωση από ΙΚΑ ότι δεν έχουν απογραφεί και δεν απασχολούν προσωπικό.
- Εγκύκλιος απαλλαγής από τον ΟΑΕΕ.

24. Αρ. Πρωτ. 1112262/15.07.2013 έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών.

Φορολογικές υποχρεώσεις

Τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα έχουν όλες τις υποχρεώσεις που έχουν και οι επιτηδευματίες έναντι της φορολογικής αρχής, δηλαδή πληρώνουν ΦΠΑ και φόρους εισοδήματος για τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες κατ' ανάλογη εφαρμογή με τις λοιπές επιχειρήσεις. Για τις συνδρομές των μελών τους εκδίδουν αθεώρητη απόδειξη είσπραξης και δεν πληρώνουν φόρο. Ομοίως, δεν υπόκεινται σε φορολογία οι δωρεές και οι χορηγίες που δίνονται για την τέλεση των δραστηριοτήτων τους. Επίσης, απαλλάσσονται από τον ΦΠΑ για έσοδα που πραγματοποιούν από ευκαιριακού χαρακτήρα εκδηλώσεις όταν τις οργανώνουν για την οικονομική τους ενίσχυση, εφόσον οι εκδηλώσεις αυτές δεν ξεπερνούν τις δύο κατ' έτος και κατόπιν έγγραφης άδειας από την αρμόδια ΔΟΥ²⁵. Επιπλέον, απαλλάσσεται από το φόρο η παροχή υπηρεσιών πολιτιστικής ή μορφωτικής φύσης και η στενά συνδεδεμένη με αυτές παράδοση αγαθών από νομικά πρόσωπα ή άλλους οργανισμούς ή ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα οποία λειτουργούν νόμιμα και έχουν σκοπούς πολιτιστικούς ή μορφωτικούς.

Ως ακαθάριστο εισόδημα των ΑΜΚΕ νοείται αυτό που προέρχεται από καθαρά εμπορικές δραστηριότητες ή άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος (π.χ. τέλεση δημόσιων θεαμάτων, έκδοση εφημερίδων, προβολή κινηματογραφικών ταινιών, ενοίκια, τόκοι καταθέσεων κ.λπ.).²⁶ Κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου, οι ΑΜΚΕ βαρύνονται με δαπάνες που συνδέονται με τη γενικότερη λειτουργία τους και δεν μπορούν να βαρύνουν αποκλειστικά τη δραστηριότητα (κλάδο) για την οποία φορολογούνται. Οι δαπάνες αυτές (π.χ. ενοίκιο της έδρας, κατανάλωση ρεύματος, μισθοί προσωπικού γραμματείας – λογιστηρίου κ.λπ.) πρέπει να μερίζονται σε μέρη ανάλογα των αφορολόγητων εσόδων και των ακαθάριστων εσόδων που υπόκεινται σε φορολογία. Ο συντελεστής φορολογίας είναι 26% μέχρι του ποσού των 50.000 ευρώ, ενώ πλέον αυτού ανέρχεται σε 33%.²⁷

Κατά τον προσδιορισμό των φορολογητέων καθαρών κερδών της εταιρείας, από τα ακαθάριστα έσοδα που υπόκεινται σε φορολογία αφαιρούνται οι δαπάνες που βαρύνουν αποκλειστικά τη φορολογητέα δραστηριότητα της ΑΜΚΕ και από τις υπόλοιπες δαπάνες αυτές που με βάση τον παραπάνω μερισμό αντιστοιχούν επί των φορολογητέων ακαθάριστων εσόδων. Όσον αφορά τις δαπάνες που με βάση τον παραπάνω μερισμό αντιστοιχούν επί των μη φορολογητέων εσόδων, αυτές καλύπτονται από τα έσοδα αυτά. Ωστόσο, μόνο κατά το μέρος που τυχόν δεν καλύπτονται από τα έσοδα αυτά θα συμμετέχουν στο αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημιά) της ΑΜΚΕ. Δηλαδή, αν οι δαπάνες που αντιστοιχούν επί των αφορολόγητων εσόδων της εταιρείας είναι μικρότερες από τα έσοδα αυτά, εννοείται ότι δεν θα λαμβάνονται καθόλου υπόψη για τον προσδιορισμό του κέρδους ή της ζημιάς της εταιρείας.²⁸

25. ΠΟΛ. 1071/08.03.1995 και Ν. 2859/2000, άρ. 22.

26. ΠΟΛ. 1031/07.02.2001.

27. Ν. 4110/2013, άρ. 3.

28. ΠΟΛ. 1118/27.05.2013.

Οι μισθοί και οι κάθε είδους απολαβές που καταβάλλουν οι ΑΜΚΕ στους εταίρους δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδά τους για τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών τους. Επομένως, κατά την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος πρέπει να προστίθενται στο δηλούμενο αποτέλεσμα, ως λογιστική διαφορά, τα ποσά των μισθών ή των αμοιβών που έχουν καταβληθεί για οποιονδήποτε λόγο στους εταίρους ή στα μέλη τους κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής χρήσης και τα οποία έχουν εκπέσει από τα ακαθάριστα έσοδα βάσει λογιστικών εγγραφών.²⁹

Το παράδειγμα που ακολουθεί, όπως δίνεται από το Υπουργείο Οικονομικών, είναι διαφωτιστικό για τον τρόπο μερισμού εσόδων και δαπανών.

Παράδειγμα (ΠΟΛ. 1118/27.05.2013)

Έστω η ΑΜΚΕ "Ψ" με φορολογητέα ακαθάριστα έσοδα 21.000 ευρώ, έσοδα από συνδρομές - εγγραφές 2.000 ευρώ, δαπάνες εμπορικής δραστηριότητας 15.000 ευρώ και λοιπές κοινές δαπάνες 26.000 ευρώ.

Μερισμός δαπανών με βάση φορολογητέα και αφορολόγητα ακαθάριστα έσοδα:

$$26.000 \times 2.000 / 23.000 = 2.261 \text{ ευρώ}$$

$$26.000 \times 21.000 / 23.000 = 23.739 \text{ ευρώ}$$

Προσδιορισμός κερδών ή ζημιών:

$$\text{Ακαθάριστα έσοδα φορολογητέα (21.000) - Δαπάνες (15.000 + 23.739) = Ζημία από εμπορική δραστηριότητα 17.739 ευρώ.}$$

Επισημαίνεται ότι, επειδή τα αφορολόγητα έσοδα από συνδρομές - εγγραφές (2.000 ευρώ) είναι μικρότερα από το ποσό των δαπανών που αναλογούν σε αυτά (2.261 ευρώ), συνεπώς μόνο η διαφορά των 261 ευρώ θα προστεθεί στη ζημιά που προέρχεται από την εμπορική δραστηριότητα της εταιρείας, δηλαδή:

$$\text{Σύνολο ζημιών } 17.739 + 261 = 18.000 \text{ ευρώ}$$

29. Έγγραφο 1035022/655/A0012 του Υπουργείου Οικονομικών.

Συμπερασματικά, οι ΑΜΚΕ, όταν αναλαμβάνουν εμπορική δραστηριότητα ή ασκούν ελεύθεριο επάγγελμα, λειτουργούν σε μια ενδιάμεση ζώνη, καθώς αφενός τους αναγνωρίζεται η κοινή ωφέλεια που επιδιώκουν, αφετέρου υπάγονται στη φορολογία όπως οι λοιπές επιχειρήσεις.

Αναφορικά με τις ΚΟΙΝΣΕΠ, ο νόμος δείχνει να αναγνωρίζει μόνο την εμπορική τους ιδιότητα και όχι τον κοινωνικό τους σκοπό, καθώς, ενώ αρχικά είχαν δοθεί φορολογικές απαλλαγές με το Ν. 4019/2011, η νέα φορολογική νομοθεσία τις αποσύρει. Συγκεκριμένα, το άρθρο 10 προέβλεπε ότι το ποσοστό των κερδών που διατίθεται για σχηματισμό αποθεματικού (5%) ή επανεπενδύεται στην επιχείρηση (60%) δεν υπόκειται σε φορολογία εισοδήματος και ότι μόνο το ποσοστό των κερδών που διανέμεται στους/στις εργαζομένους/ες (μέχρι 35%) υπόκειται σε παρακράτηση φόρου σύμφωνα με τον ισχύοντα κάθε φορά φορολογικό συντελεστή. Με αυτή την παρακράτηση εξαντλούνταν οι υποχρεώσεις της ΚΟΙΝΣΕΠ και των εργαζομένων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού απέναντι στην εφορία. Ωστόσο, με την παρ. 2 του άρθρου 10 του Ν. 4110/2013, **καταργείται η απαλλαγή** των ΚΟΙΝΣΕΠ από τη φορολογία επί του ποσοστού των κερδών της που διατίθενται για το σχηματισμό αποθεματικού (5%) και για τις δραστηριότητές της (60%). Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, οι προηγούμενες φοροαπαλλαγές έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με τις διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος που ισχύουν για τους συνεταιρισμούς. Με τη νέα αυτή ρύθμιση, οι ΚΟΙΝΣΕΠ φορολογούνται πλέον για τα συνολικά τους κέρδη, όπως όλοι οι συνεταιρισμοί (αγροτικοί, αστικοί), χωρίς καμιά απαλλαγή και περαιτέρω, κατά τη διανομή των κερδών στους/στις εργαζομένους/ες, γίνεται παρακράτηση φόρου, όπως ισχύει και για τα λοιπά νομικά πρόσωπα του άρθρου 101 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος. Τα κέρδη που διανέμονται στο τέλος της διαχειριστικής χρήσης στους/στις εργαζομένους/ες των ΚΟΙΝΣΕΠ προστίθενται στο μισθό τους και φορολογούνται στο σύνολό τους σύμφωνα με τον ισχύοντα φορολογικό συντελεστή για τα εισοδήματα φυσικών προσώπων.

Μέλη και εργαζόμενοι/ες: ασφαλιστικές υποχρεώσεις και αμοιβές

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο 84/21.08.2007 του ΟΑΕΕ, «τα μέλη αστικής εταιρείας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δεν υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΑΕΕ... διότι ελλείπουν παντελώς οι προϋποθέσεις του Εμπορικού Νόμου, δηλαδή η εμπορική δραστηριότητα με σκοπό τον προσπορισμό και τη διανομή κερδών εξαιτίας της δραστηριότητας αυτής». Η συμμετοχή με την ιδιότητα του εταίρου στην ΑΜΚΕ δεν θέτει ασυμβίβαστο με την άσκηση άλλης επαγγελματικής δραστηριότητας ή δεν επηρεάζει την ιδιότητά τους ως ανέργων ακόμα και επιδοτούμενων από το κράτος. Σε κάθε περίπτωση αστικής εταιρείας, κερδοσκοπικής ή μη, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις περί επιχειρηματικής αμοιβής. Δηλαδή, οι εταίροι με μόνη αυτή τους την ιδιότητα δεν δικαιούνται καμιά αμοιβή. Όμως, μπορούν με Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών να παρέχουν υπηρεσίες προς την ΑΜΚΕ και να αμείβονται ως επιτηδευματίες και όχι λόγω της ιδιότητάς τους ως μέλη. Το Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών υπόκειται σε παρακράτηση φόρου εισοδήματος 20%. Για το υπόλοιπο εργαζόμενο προσωπικό (μη εταίροι) ισχύουν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που προβλέπονται από την εργατική νομοθεσία.

Αντίστοιχα, «μόνη η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους-εταίρου, σε ΚΟΙΝΣΕΠ, δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις». ³⁰ Η Εγκύκλιος 49/2012 ανακαλεί την προηγούμενη ³¹ και ορίζει ρητά ότι: «τα μέλη-εταίροι της ΚΟΙΝΣΕΠ με μόνη την ιδιότητα του μέλους, απαλλάσσονται από κάθε ασφαλιστική υποχρέωση, ενώ για τα μέλη-εταίρους που είναι και εργαζόμενοι προβλέπεται ασφαλιστικό καθεστώς εξαρτημένης εργασίας». Η συμμετοχή με την ιδιότητα του μέλους στην ΚΟΙΝΣΕΠ δεν θέτει ασυμβίβαστο με την άσκηση άλλης επαγγελματικής δραστηριότητας από τα μέλη ή δεν επηρεάζει την ιδιότητά τους ως ανέργων ακόμα και επιδοτούμενων από το κράτος. Επιπλέον, το άρθρο 4 του Ν. 4019/2011 επιτρέπει την παροχή υπηρεσιών από μέλη χωρίς αυτά να βρίσκονται σε εργασιακή σχέση με την επιχείρηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 713 του ΑΚ, ο οποίος εισάγει τη σύμβαση εντολής. Με τη σύμβαση εντολής, ο εντολοδόχος έχει υποχρέωση να διεξαγάγει χωρίς αμοιβή την υπόθεση που του ανέθεσε ο εντολέας. Άρα, μπορεί να μην υπάρχουν καθόλου εργαζόμενοι, αν τα μέλη δραστηριοποιούνται μόνο για την επιδίωξη του σκοπού της ΚΟΙΝΣΕΠ χωρίς να εργάζονται σε αυτήν.

Ειδικότερα για τις ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, το μέλος που εκπροσωπεί την επιχείρηση πρέπει μέσα σε διάστημα 60 ημερολογιακών ημερών από το πρώτο στάδιο εγγραφής στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (βλ. Ενότητα *Επιλέγοντας νομική μορφή*) να υποβάλει:

1. Αντίγραφο του Πίνακα Προσωπικού που έχει καταθέσει στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας.
2. Ανάλογα με την ευάλωτη ομάδα πληθυσμού στην οποία ανήκουν οι εργαζόμενοι/ες, τα ακόλουθα δικαιολογητικά
  - Άτομα με αναπηρίες: απόφαση αρμόδιας Υγειονομικής Επιτροπής ή απόφαση των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας, με την οποία πιστοποιείται το ποσοστό και το είδος της αναπηρίας του/της εργαζομένου/ης.
  - Άτομα εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες: βεβαίωση από επίσημο φορέα ή άλλο θεσμοθετημένο για το σκοπό αυτό δημόσιο ή ιδιωτικό θεραπευτικό ίδρυμα (18 ΑΝΩ, Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων – ΚΕΘΕΑ ή από θεραπευτικές κοινότητες στις οποίες έχει χορηγηθεί η προβλεπόμενη άδεια λειτουργίας από το Υπουργείο Υγείας) από την οποία θα προκύπτει ότι ο/η εργαζόμενος/η είναι ή ήταν στο παρελθόν χρήστης ναρκωτικών ή άλλων ουσιών.

30. Ν. 4019/2011, άρ. 3.

31. Αρχικά, η Εγκύκλιος 20/2012 του ΟΑΕΕ δεν έλαβε υπόψη της το Ν. 4019/2011 ορίζοντας ότι: «τα μέλη/φυσικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται σε ΚΟΙΝΣΕΠ και ασκούν δραστηριότητα υπαγόμενη, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, στην ασφάλιση του ΟΑΕΕ, ασφαλιζονται υποχρεωτικά σε αυτόν, κατατάσσόμενα στην πρώτη ασφαλιστική κατηγορία του Οργανισμού του άρθρου 5 του ΠΔ 258/2005, καταβάλλοντας τις αναλογούσες εισφορές του Κλάδου Σύνταξης, μειωμένες κατά 50%».

- Οροθετικοί: βεβαίωση από δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα ή αρμόδια υγειονομική υπηρεσία από την οποία προκύπτει ότι ο εργαζόμενος/η είναι φορέας του ιού HIV.
- Φυλακισμένοι, αποφυλακισμένοι: βεβαίωση του/της Διευθυντή/ντριας του σωφρονιστικού καταστήματος από την οποία προκύπτει ο εγκλεισμός του/της εργαζομένου/ης στο σωφρονιστικό κατάστημα ή αποφυλακιστήριο.
- Ανήλικοι παραβάτες: απόφαση αρμόδιου Δικαστηρίου Ανηλίκων από την οποία προκύπτει η επιβολή αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων ή ο εγκλεισμός του/της ανηλίκου σε κατάσταση κράτησης νέων.

Στην περίπτωση κατά την οποία η εκπλήρωση του κριτηρίου για τις ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης παύσει προσωρινά, λόγω οικειοθελούς αποχώρησης εργαζομένου/ης που ανήκει στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού ή λόγω καταγγελίας της σύμβασης εργασίας από την επιχείρηση, η ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης οφείλει να τον/την αντικαταστήσει εντός προθεσμίας 40 ημερολογιακών ημερών ενημερώνοντας σχετικά το Τμήμα Μητρώου. Αν η προθεσμία παρέλθει δίχως να υπάρξει αντικατάσταση, το Τμήμα Μητρώου επιβάλλει στην ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης χρηματικό πρόστιμο 500 ευρώ για τους επόμενους 3 μήνες. Εάν και μετά το πέρας του τριμήνου εξακολουθεί να μην πληρούται το κριτήριο, η ΚΟΙΝΣΕΠ διαγράφεται οριστικά από το Μητρώο με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Μητρώου.³²

Επιπλέον, και σε αντιστοιχία με την περίπτωση των ΚΟΙΣΠΕ που αποτέλεσαν την πρώτη θεσμοθετημένη μορφή κοινωνικών επιχειρήσεων για άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, οι εργαζόμενοι/ες στις ΚΟΙΝΣΕΠ από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή επιδόματα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλια ή παροχή συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους.³³

Συμπερασματικά, ως προς την παράμετρο των φορολογικών και των ασφαλιστικών υποχρεώσεων, οι ΚΟΙΝΣΕΠ ως επιχειρήσεις με εξαρχής εμπορικό χαρακτήρα διευκολύνουν την οικονομική παρακολούθηση εσόδων και δαπανών, ενώ ταυτόχρονα προβλέπουν ειδικές διευκολύνσεις για εργαζομένους/ες από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Δυστυχώς, η ανάκληση της απαλλαγής φορολόγησης κερδών για το αποθεματικό και την επανεπένδυση στην ΚΟΙΝΣΕΠ αφαιρεί σημαντικά οικονομικά κίνητρα, που θα έκαναν περισσότερο προτιμητέα την επιλογή της συγκεκριμένης νομικής μορφής για τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Ο πίνακας που ακολουθεί συνοψίζει τη συζήτηση που προηγήθηκε.

32. ΥΑ Αριθμ. 2.2250/οικ. 4.105.

33. Ν. 4019/2011, άρ. 10.

Νομική μορφή	ΑΜΚΕ	ΚΟΙΝΣΕΠ
Έναρξη εργασιών	Σχετικά εύκολη	Σχετικά εύκολη
Τήρηση βιβλίων	Β' Κατηγορίας	Β' Κατηγορίας
Υπολογισμός εσόδων-δαπανών	Δυσκολία λόγω μερισμού σε φορολογητέο και μη τμήμα	Ευκολία υπολογισμού λόγω εμπορικού χαρακτήρα
Ασφάλιση μελών	Απαλλαγή	Απαλλαγή
Αμοιβή μελών/εταίρων	Προβλέπεται, αλλά οι δαπάνες δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα	Προβλέπεται και οι δαπάνες εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα
Εργαζόμενοι/ες ευάλωτων ομάδων	Καμία πρόβλεψη	Λήψη επιδομάτων κοινωνικής προστασίας

Ερωτήσεις-κλειδιά

- Ποια είναι η διαδικασία έναρξης στην εφορία;
- Τι κατηγορίας βιβλία κρατάμε;
- Ποια είναι η διαδικασία για να θεωρήσουμε τα βιβλία;
- Ποιες φορολογικές υποχρεώσεις θα έχουμε;
- Τι ασφαλιστικές υποχρεώσεις θα έχουμε;
- Προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για άτομα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων;

Τι πρέπει να έχουμε ετοιμάσει στο τέλος αυτού του βήματος

- Έναρξη της επιχείρησης στη ΔΟΥ.
- Θεώρηση βιβλίων και στοιχείων.
- Συμβάσεις προσωπικού.

Πιθανοί κίνδυνοι

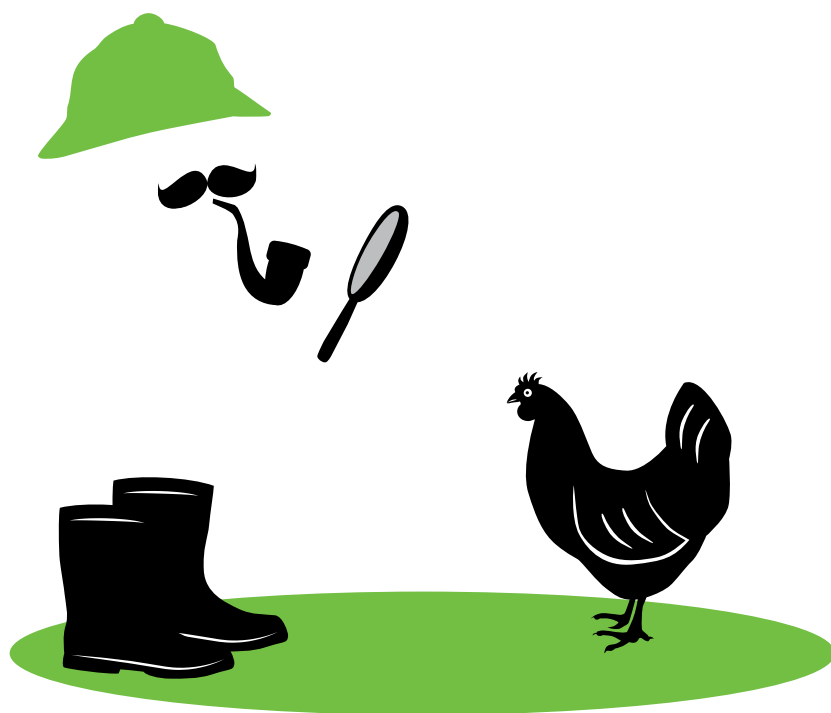
- Δεν μαθαίνουμε τις αλλαγές στην ασφαλιστική και τη φορολογική νομοθεσία.
- Καθυστερεί η έναρξη δραστηριότητας στην εφορία.

Χρήσιμα εργαλεία

- Συζήτηση με μέλη άλλης κοινωνικής επιχείρησης ίδιας νομικής μορφής.
- Αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο: Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, Υπουργείο Οικονομικών (www.gsis.gr/gsis/info/gsis_site/index.html). Φορολογικός κόμβος ενημέρωσης (www.taxheaven.gr, www.e-forologia.gr).
- Συνεργασία με λογιστικό γραφείο.

8 Αναζητώντας πηγές χρηματοδότησης

Σε ό,τι αφορά την αναζήτηση πηγών χρηματοδότησης, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα εξής δεδομένα-προβλήματα. Πρώτον, το τοπίο των χρηματοδοτήσεων στην κοινωνική οικονομία βρίσκεται σε φάση αλλαγής. Συγκεκριμένα, αναζητούνται δυνατότητες χρηματοδότησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας από ιδιωτικές πηγές, καθώς μειώνονται οι δημόσιες. Δηλαδή παρατηρείται στροφή από τη λογική των επιδοτήσεων στη λογική των επενδύσεων. Δεύτερον, τα περισσότερα δεδομένα που βρίσκουμε αναφέρονται σε χώρες της δυτικής Ευρώπης με μεγάλη παράδοση στις κοινωνικές επιχειρήσεις, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα. Τρίτον, ο Οδηγός γράφεται ενώ το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμα στην αρχική φάση εφαρμογής του. Τέταρτον, το τοπίο είναι ρευστό και από πλευράς των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα, καθώς αυτές αφενός προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τη χρηματοπιστωτική κρίση και αφετέρου στρέφονται για πρώτη φορά προς την υποστήριξη κοινωνικών επι-

χειρήσεων.³⁴ Πέμπτον, κάθε μορφή χρηματοδότησης συνεπάγεται διαφορετικές απαιτήσεις συμμόρφωσης με τους εκάστοτε κανόνες των χρηματοδοτών. Παραδόξως, πανευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (Gardin, 2006) συμπεραίνει πως η εξασφάλιση πόρων από διαφορετικές πηγές (π.χ. πωλήσεις σε ιδιώτες, σύμβαση με δημόσιες επιχειρήσεις ή επιδότηση από τον δημόσιο τομέα, ελεύθερη και εθελοντική συνεισφορά πολιτών και άλλων οργανώσεων του τρίτου τομέα) επιτρέπει σε αυτές τις επιχειρήσεις να διαφυλάξουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και να αντισταθούν στις δομικές πιέσεις να μετατραπούν είτε σε τυπική αγοράία επιχείρηση είτε σε παράρτημα δημόσιας υπηρεσίας. Υπό αυτή την έννοια, θα παρουσιάσουμε όλες τις δυνατές πηγές χρηματοδοτικής ενίσχυσης των κοινωνικών επιχειρήσεων που έχουμε εντοπίσει.

Δημόσιες πηγές χρηματοδότησης και ενίσχυσης

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να ενισχυθούν είτε από στοχευμένες παρεμβάσεις είτε από γενικότερα μέτρα ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Στοχευμένες δράσεις για τις κοινωνικές επιχειρήσεις

Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Το Στρατηγικό Σχέδιο, το οποίο καθυστέρησε στην εφαρμογή του, προβλέπει:

- Πρακτική άσκηση μέχρι 2 μελών ΚΟΙΝΣΕΠ σε κοινωνική επιχείρηση του εξωτερικού με κάλυψη οδοιπορικών και εξόδων διαμονής από το Πρόγραμμα ERASMUS-entrepreneurs και επιπλέον καταβολή υποτροφίας 3.000 ευρώ για πρακτική άσκηση 3 μηνών ανά μέλος-επιχειρηματία.

34. Στο στρογγυλό τραπέζι που διοργάνωσε ο ευρωβουλευτής των Οικολόγων-Πράσινων Νίκος Χρυσόγελος στις 28/6/2013 συζητήθηκε με τους εκπροσώπους των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών που συμμετείχαν η αναγκαιότητα στροφής των συνεταιριστικών τραπεζών προς τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας, ιδίως στο πλαίσιο του αναπτυσσόμενου τομέα των ΚΟΙΝΣΕΠ (www.chrysogelos.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=1801:cooperative-banks&Itemid=67&lang=el). Τον Δεκέμβριο του 2013 ανακοινώθηκε, δυστυχώς, το κλείσιμο τριών συνεταιριστικών τραπεζών (Δυτικής Μακεδονίας, Δωδεκανήσου και Ευβοίας) στην περίπτωση των οποίων εξαντλήθηκε η αυστηρότητα της νομοθεσίας για την εξυγίανση του χρηματοπιστωτικού συστήματος εν αντιθέσει με τη μεταχείριση που εξασφάλισαν οι λεγόμενες συστημικές τράπεζες κατά την ανακεφαλαιοποίησή τους (βλ. ερώτηση Νίκου Χρυσόγελου, 10/12/2013, www.chrysogelos.gr/newsite/index.php/2012-01-26-17-13-36-593/questions/item/3524-3coopbanks).

- Υποστήριξη για την εκπόνηση επιχειρηματικού σχεδίου και διεκπεραίωση διαδικασιών ίδρυσης από ιδιώτες συμβούλους ή από τους περιφερειακούς μηχανισμούς υποστήριξης που θα συγκροτηθούν αξιοποιώντας το σύστημα των vouchers (κουπόνια). Το κόστος συμβουλευτικών υπηρεσιών για την εκπόνηση επιχειρηματικού σχεδίου και για τις διαδικασίες ίδρυσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 3.000 ευρώ ανά ιδρυόμενη ΚΟΙΝΣΕΠ.
- Υπηρεσίες θερμοκοιτίδας (επιμόρφωση, προώθηση – προβολή και δικτύωση, καθοδήγηση, υποστήριξη και παροχή εξειδικευμένων επιχειρηματικών συμβουλών) από ιδιώτες φορείς ή τους περιφερειακούς μηχανισμούς υποστήριξης με ανώτατο όριο αμοιβών το κόστος που ορίζουν οι περιφερειακοί μηχανισμοί.
- Κατάρτιση εργαζομένων σε ΚΟΙΝΣΕΠ με κάλυψη του κόστους κατάρτισης από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού βάσει των αναγκών σε ειδικευμένες θέσεις που αποτυπώνονται στο επιχειρηματικό σχέδιο κάθε κοινωνικής επιχείρησης.
- Ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των νεοσύστατων ή των υπό ίδρυση ΚΟΙΝΣΕΠ μέσω της χρηματοδότησης για αγορά εταιρικών μεριδίων από τα ενδιαφερόμενα μέλη. Δυνητικοί δικαιούχοι είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα που απαρτίζουν την αρχική εταιρική σύνθεση της ΚΟΙΝΣΕΠ και έχουν ταυτόχρονα την ιδιότητα του/της εργαζομένου/ης. Το ποσό της επιχορήγησης εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά του δικαιούχου και α) 5.000 ευρώ για δικαιούχο ΑμεΑ, β) 4.000 ευρώ για δικαιούχο από λοιπές ευάλωτες ομάδες πληθυσμού³⁵ και γ) 3.000 ευρώ για δικαιούχο από ειδικές ομάδες πληθυσμού.³⁶
- Επιχορήγηση νεοπροσλαμβανόμενων σε ΚΟΙΝΣΕΠ οι οποίες ανήκουν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), έχουν εγγραφεί στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας και έχουν κλείσει την πρώτη τους διαχειριστική χρήση ή (σε περίπτωση υπερδωδεκάμηνης χρήσης) έχουν ήδη υποβάλει το πρώτο Ετήσιο Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων και Απολογισμού. Στις επιχορηγούμενες νέες θέσεις απασχόλησης μπορούν να συνυπολογίζονται θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν έξι μήνες μετά την ίδρυση και μέχρι την υποβολή του αιτήματος χρηματοδότησης, καθώς και θέσεις που πρόκειται να δημιουργηθούν στη συνέχεια. Το ύψος της επιχορήγησης εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά του νεοπροσλαμβανόμενου/ης: α) 5.000 ευρώ για κάθε νεοπροσλαμβανόμενο/η εργαζόμενο/η με αναπηρία, β) 4.000 ευρώ για κάθε νεοπροσλαμβανόμενο/η εργαζόμενο/η από λοιπές ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και γ) 3.000 ευρώ για κάθε νεοπροσλαμβανόμενο/η εργαζόμενο/η από ειδικές ομάδες πληθυσμού.

35. Εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες.

36. Άνεργοι/ες νέοι/ες, άνεργες γυναίκες, άνεργοι άνω των πενήντα ετών, μακροχρόνια άνεργοι, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, μετανάστες και πρόσφυγες.

Επιπλέον, τόσο το Στρατηγικό Σχέδιο όσο και ο Ν. 4019/2011 αναφέρονται στο **Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας**, το οποίο αναμένεται να συσταθεί με κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας με στόχο τη χρηματοδότηση των ΚΟΙΝΣΕΠ και των ΚΟΙΣΠΕ. Μέχρι την ολοκλήρωση του παρόντος Οδηγού, δεν υπάρχουν εξελίξεις σε αυτή την κατεύθυνση.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τους συνδέσμους:

- Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας επιλέγοντας το πεδίο «Κοινωνική Οικονομία».³⁷
- Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Οικονομίας.³⁸
- Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, η οποία αποτελεί εφεξής τον Κεντρικό Μηχανισμό Υποστήριξης για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις.³⁹

Προγραμματικές συμφωνίες και δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς

Στην ΕΕ έχουν ήδη εκδοθεί οδηγίες για τη συμπερίληψη κοινωνικών κριτηρίων στην ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων.⁴⁰ Στα κοινωνικά κριτήρια περιλαμβάνεται και η δυνατότητα επιλογής κατά προτεραιότητα κοινωνικών επιχειρήσεων και άλλων επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας στο βαθμό που οι προσφορές τους είναι συγκρίσιμες προς τα τεχνικά χαρακτηριστικά και τα κοινωνικά κριτήρια γνωστοποιούνται κατά το στάδιο της προκήρυξης. Στην Ελλάδα, «οι ΚΟΙΝΣΕΠ ως συμβαλλόμενοι μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενους το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τους ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού, για την υλοποίηση δράσεων που αναφέρονται στους καταστατικούς σκοπούς των αντισυμβαλλομένων».⁴¹ «Δημόσιες Συμβάσεις Κοινωνικής Αναφοράς είναι αυτές κατά τις οποίες οι αναθέτουσες αρχές στο στάδιο ανάθεσης λαμβάνουν υπόψη σημαντικές κοινωνικές πτυχές ως κριτήρια ανάθεσης. Ενδεικτικά, ως τέτοια κριτήρια νοούνται: α) οι ευκαιρίες απασχόλησης, β) η κοινωνική ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, γ) η ισότητα ευκαιριών, δ) ο σχεδιασμός της προσβασιμότητας για όλους, ε) η συνεκτίμηση των κριτηρίων αιεφορίας, στα οποία περιλαμβάνονται θέματα ηθικού εμπορίου, και ζ) η ευρύτερη εκούσια συμμόρφωση με την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ)».⁴²

37. www.ypakp.gr

38. www.keko.gr/el/Pages/SocialEconomy.aspx

39. www.eede.gr

40. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (2011).

41. Ν. 4019/2011, άρ. 12.

42. Ν. 4019/2011, άρ. 16.

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας έχει επιφορτιστεί με την εκπόνηση και την εφαρμογή ενός Ολοκληρωμένου Σχεδίου Ενσωμάτωσης Πολιτικών Δημοσίων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς με τη συνδρομή εννεαμελούς Διυπουργικής Επιτροπής όλων των συναρμόδιων υπουργείων. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχει καταρτιστεί ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο για τις Δημόσιες Συμβάσεις Κοινωνικής Αναφοράς. Εντούτοις, έχουν ήδη αναπτυχθεί κοινωνικές επιχειρήσεις με τη στήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης (απευθείας επιδότηση, παραχώρηση χώρων, προγραμματική σύμβαση), όπως στην περίπτωση του Δήμου Κω, όπου έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο ΚΟΙΝ-ΣΕΠ. Όμως, είναι σημαντικό να τεθούν από την αρχή κανόνες και να καθιερωθούν ανεξάρτητες διαδικασίες αξιολόγησης, ώστε αφενός να ενισχυθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις και αφετέρου να μη δημιουργηθούν υποψίες για αδιαφανείς διαδικασίες, που με τη σειρά τους προκαλούν την απαξίωση συλλογικών σχημάτων, όπως οι κοινωνικές επιχειρήσεις.⁴³

Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχείρηση

Η Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχείρηση (Social Business Initiative) επιχειρεί να δημιουργήσει ένα οικοσύστημα για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας, ορίζονται με τον Κανονισμό 346/2013 τα **Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας** ως οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων που χρηματοδοτούν ένα σημαντικό ποσοστό του κεφαλαίου τους σε επιχειρήσεις κοινωνικού σκοπού. Συνεπώς, οι επενδυτές που θέλουν να τοποθετήσουν τα χρήματά τους σε έναν οργανισμό θα γνωρίζουν ότι ο τίτλος «Ευρωπαϊκό Ταμείο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας» σηματοδοτεί τη χρηματοδοτική στήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, μία από τις άλλες δράσεις της πρωτοβουλίας στοχεύει στην ενίσχυση των μικροπιστώσεων που δίνονται σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Οι συγκεκριμένες δράσεις βρίσκονται σε εξέλιξη.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ⁴⁴ και το σύνδεσμο για τα Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.⁴⁵

Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (European Employment and Social Innovation – EaSI)

Το Πρόγραμμα EaSI θα υποστηρίξει τα κράτη-μέλη προκειμένου να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν μεταρρυθμίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής σε επίπεδο ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό μέσω συντονισμού των πολιτικών, αναγνώρισης και ανταλλαγής καλών πρακτικών. Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων εντάσσεται η στήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων για την απασχόληση νέων και η ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση και μικροδάνεια (<25.000 ευρώ) για την ανάπτυξη, την εδραίωση και την επέκταση των δραστηριοτήτων τους.

43. Βλ. σχετική παρέμβαση του ευρωβουλευτή των Οικολόγων-Πράσινων Νίκου Χρυσόγελου, στο Περιφερειακό Συμβούλιο Ν. Αιγαίου (www.rodiki.gr/article.php?id=258139).

44. http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm#maincontentSec3

45. http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του Προγράμματος.⁴⁶

Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ)

Η ΕΕ και η Ελλάδα ενισχύουν τις ΜΜΕ στις οποίες εντάσσονται οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις λόγω μεγέθους.⁴⁷

Προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο, «οι ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) για τη στήριξη της εργασίας και στις κάθε είδους ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης».⁴⁸ Εκπρόσωπος ΚΟΙΝΣΕΠ ζήτησε επίσημη πληροφόρηση για τη δυνατότητα των εν λόγω επιχειρήσεων να εντάσσονται στα προγράμματα του ΟΑΕΔ, καθώς οι προσκλήσεις προηγούνται χρονικά της ημερομηνίας δημοσίευσης του Ν. 4019/2011, με αποτέλεσμα να μην περιλαμβάνονται ρητά οι ΚΟΙΝΣΕΠ στις νομικές μορφές των επιχειρήσεων που επιδοτούνται.⁴⁹ Στην απάντησή της η Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Οικονομίας (ΕΥΚΕΚΟ) απάντησε πως οι ΚΟΙΝΣΕΠ έχουν δικαίωμα να εντάσσονται. Σύμφωνα όμως με την απάντηση του ΟΑΕΔ,⁵⁰ τα άνεργα ιδρυτικά μέλη των ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να ενταχθούν υπό προϋποθέσεις μόνο στο πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων που βρίσκονται στο στάδιο πλησίον της σύνταξης. Τα μη ιδρυτικά μέλη μπορούν να ενταχθούν υπό προϋποθέσεις στο ειδικό τριετές πρόγραμμα ενίσχυσης των εργοδοτών με επιχορήγηση που αντιστοιχεί στο ύψος των ασφαλιστικών εισφορών για την πρόσληψη 2.300 ανέργων ΑμεΑ, ανεξαρτημένων από εξαρτησιογόνες ουσίες, αποφυλακισμένων, νεαρών παραβατικών ατόμων ή νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο και στο πρόγραμμα επιχορήγησης 50 θέσεων εργονομικής διευθέτησης του χώρου εργασίας για ΑμεΑ μόνο για εργαζομένους/ες που δεν είναι μέλη. **Συμπερασματικά, υπάρχει περιορισμός για την επιδότηση των ίδιων των μελών των ΚΟΙΝΣΕΠ αλλά όχι των εργαζόμενων μη μελών τους.** Καθώς οι προκηρύξεις/

47. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=el&catId=89&newsId=1093&furtherNews=yes>

47. Σύμφωνα με τον νέο ορισμό οι επιχειρήσεις διακρίνονται σε: πολύ μικρές, μέχρι 10 εργαζομένους/ες και αποτελέσματα χρήσης μέχρι 2 εκατ. ευρώ, μικρές, από 10 ως 50 εργαζομένους/ες και αποτελέσματα χρήσης μέχρι 10 εκατ. ευρώ, και μεσαίες, από 50 έως 250 εργαζομένους/ες και αποτελέσματα χρήσης μέχρι 50 εκατ. ευρώ ή ισολογισμό μέχρι 43 εκατ. ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

48. Ν. 4019/2011, άρ. 10, παρ. 4.

49. Για το πλήρες κείμενο της επιστολής, επισκεφτείτε τη διεύθυνση: <http://koinsep.org/?p=562>

50. Για το πλήρες κείμενο της επιστολής, επισκεφτείτε τη διεύθυνση: <http://koinsep.org/doc/oaed2.pdf>

προσκήσεις ανανεώνονται διαρκώς, μπορείτε να ενημερώνεστε από την ιστοσελίδα του ΟΑΕΔ.⁵¹

Ενισχύσεις από Διαρθρωτικά Ταμεία

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγχρηματοδοτεί περιφερειακά έργα στα οποία είναι επιλέξιμες οι ΜΜΕ ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης της Περιφέρειας στην οποία εδρεύουν.⁵² Στην παρούσα φάση, βρισκόμαστε στο στάδιο της ολοκλήρωσης της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 και στην έναρξη της περιόδου 2014-2020. Η διαχείριση των προγραμμάτων και η επιλογή των έργων γίνεται σε εθνικό ή/και περιφερειακό επίπεδο.

Το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)** κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 περιλαμβάνει επενδύσεις που εστιάζονται σε 4 βασικές προτεραιότητες:

- Την έρευνα και την καινοτομία.
- Τη βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ).
- Την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ.
- Την οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο της τρίτης βασικής προτεραιότητας, διπλασιάζεται το ύψος των κονδυλίων, προκειμένου οι ΜΜΕ να αποκτήσουν πρόσβαση σε επιχορηγήσεις, δάνεια, εγγυήσεις δανείων, μετοχικό κεφάλαιο κ.λπ. και να εισέλθουν σε τομείς όπως η πράσινη οικονομία, ο βιώσιμος τουρισμός, οι υγιεινομικές και οι κοινωνικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της «οικονομίας της τρίτης ηλικίας», και οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες.

Για πληροφόρηση αναφορικά με τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το

---

51. www.oaed.gr

52. Οι λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες είναι αυτές με κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕγχΠ) μικρότερο από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ-27. Οι Περιφέρειες μετάβασης είναι αυτές με κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ από 75% μέχρι 90% του μέσου όρου της ΕΕ-27. Οι πιο αναπτυγμένες περιφέρειες είναι αυτές με κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ μεγαλύτερο του 90% του μέσου όρου της ΕΕ-27. Σύμφωνα με τη νέα διάκριση της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, οι Περιφέρειες της Ελλάδας ταξινομούνται ως εξής: λιγότερο αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Ελλάδα, Ήπειρος, Θεσσαλία), μετάβασης (Βόρειο Αιγαίο, Δυτική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Κρήτη, Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα) και πιο αναπτυγμένες (Αττική, Νότιο Αιγαίο) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Μια Αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής για την Ευρώπη*).

ΕΤΠΑ στην Ελλάδα, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ,⁵³ και την ιστοσελίδα για όλα τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα.⁵⁴

Το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)** θέτει 4 θεματικούς στόχους για την περίοδο 2014-2020:

- Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.
- Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε μορφής διακρίσεων.
- Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση.
- Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερομένων μερών και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.

Η κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα διατρέχει οριζόντια τις δράσεις του ΕΚΤ, αλλά σχετίζεται ιδιαίτερα με τον δεύτερο θεματικό στόχο, καθώς η κοινωνική επιχειρηματικότητα ειδικά και η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία ευρύτερα συνδέονται με τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση.⁵⁵

Για πληροφόρηση αναφορικά με τα προγράμματα ενίσχυσης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ στην Ελλάδα, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ.⁵⁶ Για περισσότερες πληροφορίες, αναφορικά με όλα τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ στην Ελλάδα, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα του Ταμείου⁵⁷ ή την ιστοσελίδα για όλα τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα στην Ελλάδα.⁵⁸

Το **Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)** εστιάζει σε τρεις θεματικούς άξονες:

- Την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας.

53. http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_el.cfm#1

54. www.espa.gr/el/Pages/Default.aspx

55. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Συμβουλίου.

56. <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=531&langId=el>

57. www.esfhellas.gr/el/Pages/Default.aspx

58. www.espa.gr/el/Pages/Default.aspx

- Την διασφάλιση αφενός της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και αφετέρου της δράσης για το κλίμα.
- Την επίτευξη ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και της διατήρησης θέσεων απασχόλησης.

Για πληροφορίες αναφορικά με την ενίσχυση αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα⁵⁹ επιλέγοντας στην «Αναζήτηση Προσκλήσεων» το πεδίο «Ιδιότητα» και ακολουθώντας «Ομάδες, Συνεργαζόμενοι, Ενώσεις κ.λπ.».

Απευθείας επιδοτήσεις

Οι απευθείας επιδοτήσεις από την ΕΕ δίνονται ανά θεματική. Οπότε εξετάζουμε πού ανήκουν κατά κύριο λόγο οι δραστηριότητες που αναπτύσσουμε και διερευνούμε αν οι προσκλήσεις που ανακοινώνονται στα ακόλουθα θεματικά πεδία περιλαμβάνουν και τη νομική μορφή που έχουμε επιλέξει.

- **Περιβάλλον:** Το βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο είναι το Πρόγραμμα LIFE+, το οποίο θα συνεχιστεί και την επόμενη προγραμματική περίοδο. Επιπλέον, το Πρόγραμμα Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας χρηματοδοτεί δράσεις στον τομέα της οικολογικής καινοτομίας. Τέλος, οι ευρωπαϊκές περιβαλλοντικές ΜΚΟ και τα δίκτυα αντίστοιχων οργανώσεων μπορούν να λάβουν χρηματοδότηση υπό προϋποθέσεις. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ.⁶⁰
- **Έρευνα και καινοτομία:** Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, δίνεται αυξημένη δυνατότητα συμμετοχής των ΜΜΕ σε χρηματοδοτούμενα προγράμματα έρευνας και καινοτομίας με βασικό πυλώνα το Πρόγραμμα Horizon 2020. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ.⁶¹
- **Ανταγωνιστικότητα και καινοτομία:** Το Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (ΠΠΑΚ) επιχορηγεί ΜΜΕ με διάφορους τρόπους, όπως χρηματοδότηση της συγκέντρωσης αρχικού κεφαλαίου (συνεταιριστικών μερίδων στη δική μας περίπτωση) ή παροχή εγγυήσεων για δανεισμό. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα του προγράμματος.⁶²
- **Εκπαίδευση – κατάρτιση:** Το Πρόγραμμα ERASMUS+ αποτελεί το Πρόγραμμα

59. www.agrotikianaptixi.gr/index.php?op=Call&todo=List

60. http://ec.europa.eu/environment/funding/intro_en.htm

61. <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>

62. http://ec.europa.eu/cip/eip/access-finance/index_en.htm

Πυλώνα της νέας προγραμματικής περιόδου. Ιδιαίτερα, προβλέπει τη χρηματοδότηση διακρατικών πρωτοβουλιών που προωθούν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και τη δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα του προγράμματος.⁶³

- **Πολιτισμός – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης:** Το Πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe) συνενώνει τα προγράμματα της προηγούμενης διαχειριστικής περιόδου και περιλαμβάνει μια σειρά δράσεων στο πλαίσιο των υποπρογραμμάτων Πολιτισμός και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, καθώς και νέα χρηματοδοτικά εργαλεία. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα του προγράμματος.⁶⁴

Συνδυασμός δημόσιας-ιδιωτικής χρηματοδότησης

Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ETE)

Το ΕΤΕ εξασφαλίζει επιχειρηματικά κεφάλαια σε ΜΜΕ, κυρίως σε νέες και σε προσανατολισμένες στην τεχνολογία. Παρέχει επίσης εγγυήσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (όπως τράπεζες) για την κάλυψη των δανείων που χορηγούν σε ΜΜΕ. Το ΕΤΕ δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα, δεν χορηγεί δάνεια ή επιδοτήσεις σε επιχειρήσεις ούτε επενδύει απευθείας σε αυτές. Αντίθετα, λειτουργεί μέσω τραπεζών και άλλων ενδιαμέσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Το ΕΤΕ παρέχει διάφορα χρηματοδοτικά προϊόντα στις ΜΜΕ μέσα από τους ακόλουθους μηχανισμούς ή τις ακόλουθες πρωτοβουλίες:

Επιταχυντής Κοινωνικού Αντίκτυπου (Social Impact Accelerator)

Πρόκειται για συνεργασία δημόσιου-ιδιωτικού τομέα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο με τη μορφή πιλοτικής δράσης και με στόχο να υποστηριχθεί η χρηματοδότηση ιδίων κεφαλαίων των κοινωνικών επιχειρήσεων. Αποτελεί το πρώτο βήμα στη συνεργασία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και στο ΕΤΕ με στόχο τη δημιουργία μιας χρηματοδοτικής αγοράς για την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Επί της ουσίας δημιουργείται ένα Ταμείο Ταμείων που θα χρηματοδοτήσει κοινωνικές επιχειρήσεις στη βάση του κοινωνικού αντίκτυπου που δημιουργούν. Έχουν ήδη αποφασίσει να συνδράμουν ως στρατηγικοί επενδυτές οι Crédit Coopératif και Deutsche Bank.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της πρωτοβουλίας.⁶⁵

63. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm

64. http://ec.europa.eu/culture/calls/index_en.htm#_status=open

65. www.eif.org/what_we_do/equity/sia/index.htm

Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress

Μέσα από αυτόν το μηχανισμό χρηματοδοτούνται επιλεγμένοι ενδιαμέσοι φορείς, ώστε να αυξήσουν με τη σειρά τους τη δυνατότητα παροχής μικροχρηματοδοτήσεων και εγγυήσεων σε ΜΜΕ. Οι μικροχρηματοδοτήσεις είναι μικροδάνεια (<25.000 ευρώ) που δίνονται σε άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αγορά εργασίας, προκειμένου να δημιουργήσουν τη δική τους μικρή επιχείρηση (ιδιαίτερα επιχείρηση της κοινωνικής οικονομίας) ή να αυτοαπασχοληθούν, καθώς και σε μικρές επιχειρήσεις με λιγότερους/ες από 10 εργαζομένους/ες. Σε κάθε κράτος-μέλος έχουν οριστεί συγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα ως ενδιαμέσοι φορείς, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες αναφορικά με τη διαδικασία της αίτησης. Οι όροι χορήγησης μικροδανείων, δηλαδή το ποσό, η διάρκεια, το επιτόκιο, τα έξοδα και το χρονικό πλαίσιο του δανείου, εξαρτώνται από τον εκάστοτε πάροχο μικροπιστώσεων. Οι δυνητικοί ωφελούμενοι μπορούν να λάβουν παραπάνω από ένα μικροδάνεια.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του Μηχανισμού Μικροχρηματοδοτήσεων Progress.⁶⁶ Για την Ελλάδα, ενδιαμέσος φορέας-πάροχος μικροχρηματοδοτήσεων έχει οριστεί η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα.⁶⁷

Πρωτοβουλία Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για Πολύ Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises - JEREMIE)

Η Πρωτοβουλία JEREMIE στοχεύει να βελτιώσει την πρόσβαση των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση, και ειδικότερα σε πολύ μικρά δάνεια, σε επιχειρηματικά κεφάλαια, σε εγγυήσεις, καθώς και σε άλλες μορφές καινοτόμου χρηματοδότησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην υποστήριξη των νεοϊδρυθεισών εταιρειών, στη μεταφορά τεχνολογίας και στα πολύ μικρά δάνεια.

Για την Ελλάδα, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας, παρέχονται:

- Δάνεια με μειωμένο επιτόκιο μέσω της τράπεζας Eurobank σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν μέχρι 50 άτομα προσωπικό και έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ. Ο επιχειρηματίας που θα χρηματοδοτηθεί μέσω αυτού του προϊόντος JEREMIE θα καταβάλει επιτόκιο μόνο για το 50% του δανείου, ποσό που αντιστοιχεί στην ιδιωτική συμμετοχή.
- Χαμηλότοκα δάνεια για την υλοποίηση επενδύσεων σε ΤΠΕ από τις τράπεζες Alpha Bank και Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Το επιτόκιο του δανείου είναι κυμαινόμενο και ορίζεται από την αξιολόγηση της εταιρείας, τις προσφερόμενες εξασφαλίσεις και το ποσοστό ίδιας συμμετοχής. Οι επιχειρήσεις που θα χρηματοδοτηθούν θα καταβάλουν επιτόκιο μόνο για το 50% του δανείου, ποσό που αντιστοιχεί στην ιδιωτική συμμετοχή που συνεισφέρει η τράπεζα.

66. www.eif.org/what_we_do/microfinance/progress/index.htm

67. www.pancretabank.gr/cms/createpage.aspx?pageid=70

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της Πρωτοβουλίας JEREMIE.⁶⁸ Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με τα προϊόντα JEREMIE στην Ελλάδα, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του ΕΣΠΑ⁶⁹, πληκτρολογώντας JEREMIE στη μηχανή αναζήτησης, και τις ιστοσελίδες των τραπεζών-ενδιάμεσων φορέων που αναφέρθηκαν.

Πρωτοβουλία Joint Action to Support Microfinance Institutions (JASMINE)

Η Πρωτοβουλία JASMINE παρέχει τεχνική βοήθεια σε μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ώστε να μπορέσουν σε δεύτερο χρόνο να παρέχουν μικροπιστώσεις σε ενδιαφερομένους/ες. Στην Ελλάδα ο φορέας που έχει επιλεγεί για τη δημιουργία μη τραπεζικού φορέα μικροχρηματοδότησης είναι το Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης (ΚΕΠΑ).

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της Πρωτοβουλίας Jasmine⁷⁰ και του ΚΕΠΑ⁷¹.

Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ETEAN)

Το ΕΤΕΑΝ συνδέει τη μικρομεσαία επιχείρηση με την τράπεζα αναλαμβάνοντας εκείνο το μέρος του επιχειρηματικού κινδύνου που δεν αναλαμβάνει η τράπεζα. Το ΕΤΕΑΝ στην παρούσα φάση υλοποιεί τα ακόλουθα προγράμματα και διαχειρίζεται τα ακόλουθα ταμεία:

- Πρόγραμμα Εγγύησης για την έκδοση Εγγυητικών Επιστολών που εκδίδουν οι τράπεζες και απευθύνονται στους προμηθευτές ΜΜΕ χωρίς τη χρήση κεφαλαίων.
- Ταμείο Εγγυοδοσίας Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕ ΤΕΠΙΧ) με στόχο να παρέχονται εγγυήσεις σε επιχειρηματικά δάνεια βιώσιμων επενδυτικών σχεδίων και ώριμων σχεδίων επιχειρηματικής ανάπτυξης στα οποία περιλαμβάνονται κεφάλαια κίνησης και προκαταβολές έναντι επιχορήγησης εγκεκριμένων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. Επιλέξιμες για την παροχή εγγυήσεων είναι οι υφιστάμενες και οι υπό ίδρυση πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις των επιλέξιμων οικονομικών κλάδων που αναπτύσσουν βιώσιμη επιχειρηματική δράση στην ελληνική επικράτεια.

68. http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/instruments/jeremie_el.cfm

69. www.espa.gr

70. www.eif.org/what_we_do/microfinance/JASMINE/index.htm

72. www.e-kepa.gr/frontend/search.php?q=JASMINE

- Δράση ΤΕΠΙΧ – Νησιωτική Τουριστική Επιχειρηματικότητα με στόχο τη διευκόλυνση των νησιωτικών τουριστικών ΜΜΕ για τη λήψη δανείων επενδυτικού σκοπού ή/και επιχειρηματικής ανάπτυξης με πολύ ευνοϊκούς όρους.
- Ταμείο Δανειοδοτήσεων ΤΕΠΙΧ με στόχο την παροχή στοχευμένων χρηματοδοτικών προϊόντων για τη δημιουργία νέων, βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση των υφιστάμενων ΜΜΕ με την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων στους τομείς της γενικής επιχειρηματικότητας, της επιχειρηματικότητας των νέων, της εξωστρέφειας, του θεματικού τουρισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της καινοτόμας επιχειρηματικότητας.
- Δράση ΤΕΠΙΧ – Επιχειρηματική Επανεκκίνηση με στόχο την παροχή δανείων σε βιώσιμες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε επιλέξιμους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Τα δάνεια παρέχονται με ευνοϊκούς όρους και διακρίνονται σε: α) δάνεια επιχειρηματικής ανάπτυξης ειδικού σκοπού (κεφάλαια κίνησης), με εύρος από 10.000 ευρώ έως 300.000 ευρώ και διάρκεια αποπληρωμής που δεν θα υπερβαίνει τους 48 μήνες, και β) σε δάνεια που χρηματοδοτούν επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων, με εύρος που θα διαμορφώνεται από 10.000 ευρώ έως 800.000 ευρώ, με διάρκεια 5-12 έτη και δυνατότητα περιόδου χάριτος από 6 μήνες έως 2 έτη ανάλογα με το χρόνο υλοποίησης της επένδυσης.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του ΕΤΕΑΝ⁷², και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα-Επιχειρηματικότητα⁷³.

Αμιγώς ιδιωτική χρηματοδότηση

Συνεταιριστικές και ηθικές τράπεζες

Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι η έλλειψη πρόσβασης στα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς αντιμετωπίζονται αρνητικά λόγω της ιδιαίτερης νομικής τους μορφής σε σχέση με άλλες ΜΜΕ. Σε αρκετές χώρες της Ευρώπης⁷⁴ έχουν αναπτυχθεί εναλλακτικά πιστωτικά ιδρύματα τα οποία χρηματοδοτούν όχι μόνο με βάση χρηματοοικονομικά κριτήρια, αλλά και με όρους προώθησης του συλλογικού συμφέροντος. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει αντίστοιχος φορέας στην Ελλάδα. Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με πηγές αλληλέγγυας, κοινωνικής και ηθικής χρηματοδότησης στο εξωτερικό,

72. www.etean.gr/PublicPages/HomePage.aspx

73. www.antagonistikotita.gr/tepix

74. Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ισπανία.

μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ηθικών και Αλληλεγγυων Τραπεζών⁷⁵.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες παρέχουν χορηγήσεις κυρίως στα μέλη τους, τα οποία μπορεί να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν σχηματίσει τον Ευρωπαϊκό Όμιλο Συνεταιριστικών Τραπεζών.⁷⁶ Στην Ελλάδα λειτουργούν πλέον⁷⁷ 10 Συνεταιριστικές Τράπεζες, 5 Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί και 1 Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα, μέλη της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας.⁷⁸ Όπως ήδη αναφέρθηκε στην εισαγωγική ενότητα του παρόντος κεφαλαίου, οι συνεταιριστικές τράπεζες δείχνουν μια στροφή προς την υποστήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Άλλωστε, η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα αποτελεί έναν από τους εγκεκριμένους παρόχους μικροπιστώσεων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Μικροχρηματοδοτήσεων Progress. Επιπλέον, η Συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας⁷⁹ ανέλαβε δωρεάν την υποστήριξη για τη συγκέντρωση του κεφαλαίου που απαιτείται για την πραγματοποίηση του επενδυτικού προγράμματος της Ενεργειακής Συνεταιριστικής Εταιρίας Καρδίτσας,⁸⁰ ενός αστικού συνεταιρισμού που στοχεύει στην αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) μέσα από την επεξεργασία της βιομάζας και στην παροχή φθηνής θερμικής ενέργειας.

Επιχειρηματική φιλανθρωπία (venture philanthropy)

Πρόκειται για την εφαρμογή ιδιωτικών επιχειρηματικών στρατηγικών στον τομέα των κοινωνικών δράσεων (μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις). Εντός της επιχειρηματικής φιλανθρωπίας μπορούμε να διακρίνουμε πρακτικές που εξετάζουν μόνο τον κοινωνικό αντίκτυπο ενός εγχειρήματος (impact only) και αυτές που προσδοκούν και μια απόδοση από την επένδυσή τους (impact first). Τα εργαλεία που αξιοποιούν μπορούν να πάρουν τη μορφή της μη επιστρεπτέας επιχορήγησης (ειδικά όταν πρόκειται για τη χρηματοδότηση ΜΚΟ), του δανείου, των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων (private equity) –συνήθως αγοράζοντας μερίδες στην επιχείρηση–, του επιχειρηματικού κεφαλαίου (venture capital) και της εγγυοδοσίας. Επίσης, η επιχειρηματική φιλανθρωπία παρέχει και μη χρηματική υποστήριξη με τη μορφή της συμβουλευτικής και της εποπτείας για την ανάπτυξη της επιχείρησης. Γενικότερα, οι επιχειρηματίες-φιλάνθρωποι έχουν την τάση να εμπλέκονται ενεργά στα εγχειρήμα-

75. www.ethicalbankingeurope.com

76. www.eachb.coop/en/home.html

77. Όπως προαναφέρθηκε, τον Δεκέμβριο του 2013 έκλεισαν 3 συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα.

78. www.este.gr/index.asp

79. www.bankofkarditsa.gr

80. www.anka.gr/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=461&Itemid=62&lang=el

τα που υποστηρίζουν, να παρακολουθούν την πορεία τους και να μετρούν τα αποτελέσματα της επένδυσής τους (δείκτες κοινωνικού αποτελέσματος).

Σύμφωνα με έρευνα⁸¹ που πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Ένωση Επιχειρηματικής Φιλανθρωπίας (European Venture Philanthropy Association)⁸² για το έτος 2011, οι ευρωπαϊκές χώρες με τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στον τομέα είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Γερμανία. Αυτό αφορά τόσο την πληθώρα πηγών επιχειρηματικής φιλανθρωπίας όσο και την επένδυση σε κοινωνικές δράσεις. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, δεν υπάρχουν μέλη στην Ελλάδα ούτε έχουν διοχετευτεί κεφάλαια σε ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις.

Crowd-funding

Η βασική ιδέα είναι απλή: Συγκεντρώνονται μικρά ποσά κεφαλαίου από πολλά άτομα τα οποία επιθυμούν να ενισχύσουν μια κοινωνική επιχείρηση συνήθως χρησιμοποιώντας ειδικές πλατφόρμες στο διαδίκτυο. Η χρηματοδότηση μπορεί να λάβει τη μορφή δωρεάς, οικονομικής συνεισφοράς με αντάλλαγμα, προπαραγγελίας για την αγορά προϊόντων από την επιχείρηση, δανεισμού ή αγοράς εταιρικών μεριδίων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει πρόσφατα πραγματοποιήσει διαβούλευση με στόχο τη διερεύνηση των δυνατοτήτων και των κινδύνων που συνεπάγεται αυτή η μορφή χρηματοδότησης, καθώς και των εθνικών θεσμικών πλαισίων που άπτονται αυτής της πρακτικής. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφτείτε τη σχετική ιστοσελίδα της ΕΕ.⁸³

Αμοιβαιότητα

Η στήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων δεν μπορεί και δεν πρέπει να βασίζεται μόνο στο κράτος ή στην απρόσωπη αγορά. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν κάλλιστα να υποστηριχθούν από δίκτυα, τυπικά ή άτυπα, ακριβώς στη λογική της αμοιβαίας αναγνώρισης και αλληλοϋποστήριξης. Οι μορφές της στήριξης ποικίλλουν: χρηματοδότηση, εθελοντική προσφορά εργασίας, τεchnοοικονομική βοήθεια, αγορές προϊόντων/υπηρεσιών, προώθηση προϊόντων/υπηρεσιών κ.λπ. Γι' αυτόν το λόγο, η δικτύωση των κοινωνικών επιχειρήσεων από την αρχή αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Ένα καλό παράδειγμα αποτελεί η πρόσφατη στήριξη της προσπάθειας για τη δημιουργία του Ενεργει-

81. European Venture Philanthropy and Social Investment 2011/2012.

82. <http://evpa.eu.com/about-us>

83. http://ec.europa.eu/internal_market/finances/crowdfunding

ακού και Αναπτυξιακού Συνεταιρισμού Σίφνου ΣυνΠε⁸⁴ από το δίκτυο πολιτών και συνεταιρισμών για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας REScoop.⁸⁵

Στο τέλος του Οδηγού περιλαμβάνονται σύνδεσμοι με εθνικά και διεθνή δίκτυα κοινωνικών επιχειρήσεων.

---

84. <http://sifnosislandcoop.gr/cms>

85. www.rescoop.eu/

- I** Νομικές μορφές εκτός κοινωνικής οικονομίας
- II** Νομικές μορφές συνεταιρισμών
- III** Νομικές μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων
- IV** Εγκύκλιος ανάκλησης ΟΑΕΕ
- V** Προϋπολογισμός Αποτελεσμάτων Χρήσης και Ταμειακής Ροής

I Νομικές μορφές εκτός κοινωνικής οικονομίας

ΤΙΤΛΟΣ	Ατομική επιχείρηση	ΟΕ	ΕΕ	ΕΠΕ	ΙΚΕ	ΑΕ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	Μη συναφές, Μη συναφές,	2 τουλάχιστον εταίροι.	2 τουλάχιστον εταίροι, 1 τουλάχιστον ομόρρυθμος,	Κατά κανόνα 2, αλλά και μονοπρόσωπη.	1 τουλάχιστον πρόσωπο.	1 τουλάχιστον πρόσωπο.
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΛΩΝ	Μη συναφές, Μη συναφές,	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.	2.400 ευρώ.	1 ευρώ.	24.000 ευρώ.
ΜΕΡΙΔΙΣ	Μη συναφές, Μη συναφές,	Εισφορά σύμφωνα με το καταστατικό.	Εισφορά σύμφωνα με το καταστατικό.	Απόκτηση μεριδίων συμμετοχής.	Κεφαλαιακές εισφορές αποτελούν εισφορές σε μετρητά ή σε είδος που σχηματίζουν το κεφάλαιο της εταιρείας. Αύξηση ή μείωση των εταιρικών μεριδίων που αντιστοιχούν σε κεφαλαιακές μπορεί να γίνει μόνο με αύξηση ή μείωση κεφαλαίου, το οποίο καταβάλλεται ολόσχερως κατά την ίδρυση της ΙΚΕ ή κατά την αύξησή του. Οι «εξωκεφαλαιακές εισφορές» συνίστανται σε παροχές που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο κεφαλαιακής εισφοράς, όπως απαιτήσεις που προκύπτουν από ανάληψη υποχρέωσης εκτέλεσης εργασιών ή παροχής υπηρεσιών. Οι παροχές αυτές πρέπει να εξειδικεύονται στο καταστατικό και εκτελούνται για ορισμένο ή αόριστο χρόνο. Εγχειρτικές είναι οι εισφορές που συνίστανται στην ανάληψη ευθύνης έναντι τρίτων για τα χρέη της εταιρείας μέχρι το ποσό που ορίζεται στο καταστατικό. Η αξία κάθε εγχειρτικής εισφοράς καθορίζεται στο καταστατικό και δεν μπορεί να υπερβαίνει το 75% του ποσού της ευθύνης.	Απόκτηση μετοχών.

ΤΙΤΛΟΣ	Ατομική επιχείρηση	ΟΕ	ΕΕ	ΕΠΕ	ΙΚΕ	ΑΕ
ΕΥΘΥΝΗ	Απεριόριστη	Απεριόριστη ανεξάρτητα από την εισφορά.	Απεριόριστη για ομόρρυθμο και περιορισμένη για ετερόρρυθμο.	Μέχρι του ύψους του κεφαλαίου. Η ευθύνη είναι της εταιρείας με την περιουσία της, όχι των εταίρων.	Περιορισμένη. Μόνη εξάρτηση είναι ο εταίρος που συμμετέχει με εγγυητική εισφορά, ο οποίος και αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι των τρίτων να εξοφλήσει εφόσον απαιτηθεί από αυτούς χρέη της εταιρείας μέχρι του ύψους της εισφοράς του.	Περιορισμένη.
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ	Μη συναφές.	Αλλαγή καταστατικού, ΔΟΥ, επιμελητηρίου.	Αλλαγή καταστατικού, ενημέρωση ΔΟΥ, επιμελητηρίου.	Αλλαγή καταστατικού, ενημέρωση ΔΟΥ, επιμελητηρίου.	Αλλαγή καταστατικού, ενημέρωση ΔΟΥ, επιμελητηρίου.	Αλλαγή καταστατικού, ενημέρωση ΔΟΥ, επιμελητηρίου.
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	Μη συναφές.	Δεν ορίζεται, αλλά συνάγεται.	Δεν ορίζεται, αλλά συνάγεται.	Γενική συνέλευση εταίρων, >50% κεφαλαίου.	Γενική συνέλευση εταίρων, >50% εταίρων και κεφαλαίου.	Γ.Σ. ψηφίζουν ανάλογα με τον αριθμό των μετοχών.
ΔΙΟΙΚΗΣΗ	Μη συναφές.	Διαχειριστές εταίροι.	Ο ετερόρρυθμος εταίρος στερείται το δικαίωμα να εκπροσωπεί την εταιρεία στις συναλλαγές της με τρίτους. Διαχειριστές εταίροι.	Διαχειριστές.	Διαχειριστές.	Δ.Σ.
ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ/ΚΕΡΔΩΝ*	Στον ιδιοκτήτη.	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.

*Πλεονάσματα θεωρούνται τα ποσά που απομένουν μετά την κάλυψη όλων των εξόδων και προέρχονται από τις συναλλαγές των μελών με το συνεταιρισμό, ενώ κέρδη τα ποσά που προέρχονται από συναλλαγές με τρίτους, μη μέλη του συνεταιρισμού.

Νομικές μορφές συνεταιρισμών

ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία
ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Οποιοσδήποτε κλάδος της αγροτικής οικονομίας. Ποσοστό διάθεσης τουλάχιστον ογδόντα τοις εκατό (80%) της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων που παράγουν τα μέλη του και διακινεί ο οικείος αγροτικός συνεταιρισμός (ΑΣ).	Εκτός αγροτικού τομέα: παραγωγικοί, καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί.	Κανοποίηση των αναγκών των μελών ή/και ανάπτυξη των οικονομικών και των κοινωνικών δραστηριοτήτων τους, ιδίως με τη σύναψη συμφωνιών με τα μέλη για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών ή την εκτέλεση εργασιών.
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	≥20, σε νησιά <3.100 κατοίκων ≥10.	≥15, για τους καταναλωτικούς ≥100.	≥5 φυσικά πρόσωπα σε τουλάχιστον 2 κράτη-μέλη ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου σε τουλάχιστον 2 κράτη-μέλη.
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΛΩΝ	Φυσικά πρόσωπα με πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα. Άλλοι ΑΣ. Οι ΑΣ <3% των φυσικών προσώπων-μελών.	Φυσικά πρόσωπα. Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου αν επιτρέπεται από το καταστατικό. Δεν επιτρέπονται μέλη άλλου συνεταιρισμού με την ίδια έδρα και τον ίδιο σκοπό.	Φυσικά και νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου σε τουλάχιστον 2 κράτη-μέλη. Προβλέπονται μέλη μη χρήστες-επενδυτές με δικαίωμα ψήφου (μέχρι 25% των συνολικών δικαιωμάτων ψήφου).
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	≥30.000 ευρώ.	Δεν ορίζεται.	≥30.000 ευρώ.
ΜΕΡΙΔΕΣ	Μία (1) ίση και αδιαίρετη υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα και πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες οι οποίες μπορούν να δίνουν μέχρι 3 δικαιώματα ψήφου. Οι προαιρετικές μερίδες δεν δίνουν δικαιώματα ψήφου.	Υποχρεωτική και μέχρι 5 προαιρετικές, στους καταναλωτικούς έως 100 προαιρετικές και στους πιστωτικούς έως 1.501 προαιρετικές εφόσον αποτελούν μέχρι το 2% του συνόλου των συνεταιριστικών μεριδίων. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου απεριόριστο αριθμό προαιρετικών μεριδίων. Οι προαιρετικές μερίδες δύνανται να δίνουν επιπλέον μέχρι 5 δικαιώματα ψήφου (ή μέχρι 2% του συνόλου των ψήφων) μόνο στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς.	Δίνεται η δυνατότητα για διαφορετικές κατηγορίες συνεταιριστικών μεριδίων. Δίνεται η δυνατότητα περιορισμένης πολλαπλής ψήφου με βάση τις μερίδες του μέλους. Αλλά όχι μεγαλύτερη των 5 ψήφων ή του 30% των συνολικών ψήφων, οποίο είναι το χαμηλότερο (20% για πιστωτικούς και ασφαλιστικούς συνεταιρισμούς). Εργαζόμενοι/ες μπορεί να έχουν μέχρι 15% των συνολικών δικαιωμάτων ψήφου.
ΕΥΘΥΝΗ	Περιορισμένη μέχρι το ποσό της υποχρεωτικής μερίδας ή των υποχρεωτικών μεριδίων ή ακέραο πολλαπλάσιο αυτών σύμφωνα με το καταστατικό.	Απεριόριστη ή περιορισμένη. Ίση ή πολλαπλάσια της μερίδας σύμφωνα με το καταστατικό.	Περιορισμένη μέχρι του ποσού που ορίζεται από το καταστατικό.
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ	Σε άλλο μέλος ή σε τρίτο πρόσωπο που πληροί τις προϋποθέσεις μέλους με έγκριση του ΔΣ.	Σε άλλο μέλος ή σε τρίτο πρόσωπο που πληροί τις προϋποθέσεις μέλους με έγκριση του ΔΣ.	Επιτρέπεται σε άλλο μέλος ή σε άλλο πρόσωπο που αποκατά την ιδιότητα του μέλους.

ΤΙΤΛΟΣ	Αγροτικοί συνεταιρισμοί	Αστικοί συνεταιρισμοί	Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	Τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος. Αν ο ΑΣ έχει >500 μέλη, δίνεται η δυνατότητα για την εκλογή αντιπροσώπων.	Τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος (το καταστατικό μπορεί να προβλέπει μέχρι δύο).	Διαδικό σύστημα: ΓΣ, ΕΣ και διευθυντικό όργανο. Μονιστικό σύστημα: ΓΣ και ΔΣ. Ανάλογα με την επιλογή στο καταστατικό. Τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος.
ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΔΣ ≥5 άτομα, θητεία 4 έτη. Αν >20 άτομα τακτικό προσωπικό μη μέλη, συμμετέχει υποχρεωτικά εκπρόσωπος εργαζομένων σε αποφάσεις για θέματα εργαζομένων.	ΔΣ ≥5 άτομα, εκλέγεται από τη ΓΣ (αν μέλη >1.000, δίνεται η δυνατότητα για ψηφοδέλτια συνδυασμών και απλή αναλογική). Θητεία από 2 έως 4 έτη. Αν >20 άτομα τακτικό προσωπικό μη μέλη, συμμετέχει εκπρόσωπος εργαζομένων στο ΔΣ. Για πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα, το ΔΣ έχει 7 μέλη.	Είτε ΔΣ που εκλέγεται από ΓΣ είτε διευθυντικό όργανο που εκλέγεται από ΕΣ ή από ΓΣ ανάλογα με το καταστατικό. Δύνανται να γίνουν μέλη μη χρήστες των υπηρεσιών του συνεταιρισμού <25% των μελών του ΔΣ. Αν προβλέπεται συμμετοχή των εργαζομένων, τουλάχιστον 3 μέλη. Θητεία <6 ετών. 1 φορά/3 μήνες.
ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	3μελές όργανο, εκλέγεται από τη ΓΣ.	3μελές όργανο, εκλέγεται από τη ΓΣ. Δεν είναι υποχρεωτικό αν τα μέλη ≤25 και σε πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα.	Υποχρεωτικό σε περίπτωση που επιλέγεται το dualικό σύστημα.
ΕΝΩΣΕΙΣ/ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ	Β' βαθμίδα: Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) και Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΚΑΣΟ). Γ' βαθμίδα: Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕΣΕ) Πανελλήνια Συνμοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ)	Β' βαθμίδα: Τουλάχιστον 5 αστικοί συνεταιρισμοί απαιτούνται για τη δημιουργία ένωσης συνεταιρισμών σε επίπεδο νομού. Γ' βαθμίδα: Ομοσπονδία. Δ' βαθμίδα: Συνομοσπονδία συνεταιρισμών.	Δεν ορίζεται.
ΤΑΚΤΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	≥10% των πλεονασμάτων πριν την αφαίρεση ποσών για τις προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες καθώς και τα κέρδη μετά φόρων. Όταν το τακτικό αποθεματικό ισούται με τις υποχρεωτικές μερίδες, παύει η κράτηση.	≥10% των καθαρών κερδών.	15% των πλεονασμάτων διατίθεται στο νόμιμο αποθεματικό.
ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.	Σύμφωνα με το καταστατικό.
ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ/ΚΕΡΔΩΝ*	Μετά την κράτηση 10%, διανομή μόνο πλεονασμάτων στα μέλη ή ανάπτυξη συνεταιρισμού και άλλες εγκεκριμένες χρήσεις.	Από τα καθαρά κέρδη αφαιρούνται για τακτικά, έκτακτα, ειδικά αποθεματικά και υπόλοιπα διανέμονται στους εταίρους, τα μισά με βάση τις μερίδες και τα μισά με βάση τις συναλλαγές. Για καταναλωτικούς όχι διανομή >3/4 καθαρών κερδών.	Το υπόλοιπο ανάλογα με τις συναλλαγές ή την εργασία που προσφέρουν τα μέλη.

*Πλεονάσματα θεωρούνται τα ποσά που απομένουν μετά την κάλυψη όλων των εξόδων και προέρχονται από τις συναλλαγές των μελών με το συνεταιρισμό, ενώ κέρδη τα ποσά που προέρχονται από συναλλαγές με τρίτους, μη μέλη του συνεταιρισμού.

Νομικές μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων

ΤΙΤΛΟΣ	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
ΠΕΛΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα αναπτύσσοντας ταυτόχρονα παραγωγικές, καταναλωτικές, εμπορικές, προμηθευτικές, μεταφορικές, τουριστικές, οικοδομικές, πιστωτικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές μονάδες και οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα (αγροτική, κτηνοτροφική, μελισσοκομική, αλιευτική, δασική, βιομηχανική, βιοτεχνική, ξενοδοχειακή, εμπορική, παροχής υπηρεσιών, κοινωνικής ανάπτυξης).	Κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων, κοινωνική φροντίδα και συλλογικός-παραγωγικός σκοπός.	Κοινός σκοπός, κυρίως οικονομικός, αλλά όχι εμπορικός.
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	≥15.	≥7 για ένταξη, ≥5 για κοινωνική φροντίδα και παραγωγικό-συλλογικό σκοπό.	≥ 2 εταίροι.
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΛΩΝ	Α' Κατηγορία: Άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας ≥35% >15 ετών ανεξάρτητα από διάγνωση, στάδιο νόσου, διαμονή και δικαιοπρακτική ικανότητα. Β' Κατηγορία: Επαγγελματίες ψυχικής υγείας ≤40 % Γ' Κατηγορία: Λοιπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού/δημοσίου δικαίου ≤20%	Ευάλωτες ομάδες ≥40%, περιλαμβάνουν όλες τις μορφές αναπηρίας, τους ανήλικους παραβάτες, αποφυλακισμένους, οροθετικούς, (ασ)εξαρτημένους. Επιτρέπεται το 1/3 μελών να είναι μέλη νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Μόνο σε ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης επιτρέπεται η συμμετοχή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.	Φυσικά ή νομικά πρόσωπα.
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.
ΜΕΡΙΔΕΣ	Υποχρεωτική και μέχρι 5 προαιρετικές. Δεν ορίζεται το ύψος από το νόμο, απεριόριστες προαιρετικές για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.	Υποχρεωτική, δεν ορίζεται αριθμός και ύψος προαιρετικών μερίδων από το νόμο. Οι προαιρετικές μερίδες δεν δίνουν επιπλέον δικαιώματα ψήφου.	Οι εισηφορές των εταίρων μπορούν να συνίστανται σε εργασία τους, σε χρήματα ή σε άλλα αντικείμενα, καθώς και σε κάθε άλλη παροχή. Αν δεν συμφωνήθηκε κάτι άλλο, οι εταίροι είναι υποχρεωμένοι σε ίσες εισφορές.

ΤΙΤΛΟΣ	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
ΕΥΘΥΝΗ	Περιορισμένη, μέχρι το ποσό της μερίδας.	Περιορισμένη, μέχρι το ποσό της μερίδας.	Απεριόριστη και εις ολόκληρον.
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ	Σε άλλο μέλος ή σε τρίτο πρόσωπο που πληροί τις προϋποθέσεις μελών με έγκριση του ΔΣ.	Γίνεται σε άλλο μέλος, με υποχρεωτική έγκριση ΔΕ.	Οι απαιτήσεις μεταξύ των εταίρων από την εταιρική σύμβαση και η εταιρική μερίδα δεν μεταβιβάζονται.
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	Τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος.	Τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος.	Δεν ορίζεται.
ΔΙΟΙΚΗΣΗ	7 τακτικά και 7 αναπληρωματικά μέλη, υποχρεωτικά 2 από Α' Κατηγορία με την προϋπόθεση ότι δεν τελούν υπό πλήρη δικαστική στέρηση, 3ετής θητεία. Συνεδρίαση μία φορά/μήνα.	Διοικούσα επιτροπή από ≥3 μέλη. Θητεία <5 έτη. Συνεδρίαση μία φορά/μήνα.	Η διοίκηση και η αντιπροσώπευση της αστικής εταιρείας μπορεί να ανατεθεί σε ένα ή σε μερικούς από τους εταίρους. Εάν δεν γίνει αυτό, τότε ασκείται από όλους μαζί τους εταίρους.
ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	Υποχρεωτικά αν μέλη ≥20, όχι μέλη Α' Κατηγορίας, εκλέγεται από τη ΓΣ.	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.
ΤΑΚΤΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	≥5% των κερδών.	≥5% των κερδών.	Μη συναφές.
ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	Επιδοτήσεις, εισφορές νέων μελών.	Δεν ορίζεται.	Δεν ορίζεται.
ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ/ΚΕΡΔΩΝ*	Αν το καταστατικό δεν ορίζει διαφορετικά, μισά ανάλογα με μερίδες, μισά ανάλογα με την εργασία.	Δεν προβλέπεται η διανομή κερδών, 5% αποθεματικό, 35% στους/στις εργαζομένους/ες, 60% επανεπένδυση για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.	Οι εισφορές των εταίρων, καθώς και καθετί που αποκτήσει για την εταιρεία, από τη διαχείρισή της, ανήκουν σε όλους τους εταίρους κατά το λόγο της εταιρικής μερίδας του καθενός. Καθετί που ο διαχειριστής εταίρος απέκτησε στο όνομά του, αντιπροσωπεύοντας την εταιρεία, έχει υποχρέωση να το καταστήσει κοινό όλων των εταίρων κατά το λόγο της εταιρικής μερίδας του καθενός.

*Πλεονάσματα θεωρούνται τα ποσά που απομένουν μετά την κάλυψη όλων των εξόδων και προέρχονται από τις συναλλαγές των μελών με το συνεταιρισμό, ενώ κέρδη τα ποσά που προέρχονται από συναλλαγές με τρίτους, μη μέλη του συνεταιρισμού.

ΑΔΑ: Β43Λ4691Ω3-Β6Φ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Οργανισμός
Ασφάλισης
Ο.Α.ΕΕ Ελευθέρων
Επαγγελματιών

ΑΘΗΝΑ, 16/10/2012
ΑΡ. ΠΡΩΤ. ΔΙΑΣΦ/Φ5/50/604022

ΠΡΟΣ: ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ ΠΙΝΑΚΑ Α'

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ: 49

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ: ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΤΑΧ. Δ/ΝΣΗ: ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΥ 18, 10432 ΑΘΗΝΑ
ΠΛΗΡ.: Β. ΜΠΕΡΟΥΤΣΟΥ
ΤΗΛ.: 210-5285569

ΘΕΜΑ: «Ανάκληση της αρ. 20/12 εγκυκλίου κατά το μέρος που αφορά τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.)»

Κατ' εφαρμογή της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 53 του Ν.3996/11, εκδόθηκε η αρ. 20/12 εγκύκλιος, κατά το μέρος που αφορά τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), σύμφωνα με την οποία από 5/8/11 (ημερομηνία έναρξης ισχύος του νόμου) τα μέλη/φυσικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στις προαναφερόμενες επιχειρήσεις, οι οποίες ασκούν δραστηριότητα υπαγόμενη στην ασφάλιση του ΟΑΕΕ, ασφαλιζόμενοι υποχρεωτικά σε αυτόν, κατατάσσονται στην πρώτη (1η) ασφαλιστική κατηγορία του Οργανισμού του άρθρου 5 του Π. . 258/05, καταβάλλοντας τις αναλογούσες εισφορές του Κλάδου Σύνταξης, μειωμένες κατά 50%.

Με το αρ. πρωτ. Φ10035/16166/137/18-09-12 έγγραφο, το εποπτεύον Υπουργείο Εργασίας, Κοιν. Ασφάλισης και Πρόνοιας, μας γνώρισε τις διατάξεις του μεταγενέστερου Ν. 4019/11 (ΦΕΚ 216 τ.Α'/30-09-11) με τις οποίες θεσπίζεται η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) και μεταξύ άλλων ορίζονται τα εξής:

1. Μόνη η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους-εταίρου σε Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις (Ν. 4019/11 άρθρο 3 παρ. 4).
2. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να είναι και εργαζόμενοι της, οι οποίοι αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία και έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική νομοθεσία. Η παροχή υπηρεσιών προς εξυπηρέτηση του σκοπού της Κοιν.Σ.Επ. από μέλη της, τα οποία δεν βρίσκονται σε εργασιακή σχέση με αυτήν,

γίνεται κατ' εφαρμογή των άρθρων 713 επ.ΑΚ με την επιφύλαξη του άρθρου 12 του Ν. 2716/99 (Ν. 4019/11 άρθρο 4 παρ. 6 & 7).

3. Τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. δεν διανέμονται στα μέλη της, εκτός αν τα μέλη αυτά είναι και εργαζόμενοι σε αυτήν. Τα κέρδη διατίθενται ετησίως κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό αποθεματικού, κατά ποσοστό 35% διανέμονται στους εργαζόμενους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό της και το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Ν. 4019/11 άρθρο 7 παρ. 1 & 2).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι τα μέλη-εταίροι της Κοιν.Σ.Επ. με μόνη την ιδιότητα του μέλους, απαλλάσσονται από κάθε ασφαλιστική υποχρέωση ενώ για τα μέλη-εταίρους που είναι και εργαζόμενοι προβλέπεται ασφαλιστικό καθεστώς εξαρτημένης εργασίας (ΙΚΑ).

Ύστερα από το προαναφερόμενο έγγραφο του εποπτεύοντος Υπουργείου καθίσταται υποχρεωτική η εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4019/11 ως νεότερου κανόνα δικαίου που κατ'εξουσιοδότηση του Ν. 3996/11 και συνεπώς **ανακαλείται η εγκύκλιος 20/12 κατά το μέρος που αφορά τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.).**

Κατόπιν των παραπάνω, τα φυσικά πρόσωπα/μέλη Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων που γράφτηκαν στα Μητρώα Ασφαλισμένων του ΟΑΕΕ πρέπει να εντοπιστούν και να διαγραφούν από την ημερομηνία εγγραφής τους και ασφαλιστικές εισφορές που έχουν καταβληθεί να επιστραφούν ως αχρεωστήτως καταβληθείσες.

Της παρούσας να λάβει γνώση ενυπόγραφα το προσωπικό της μονάδας σας.

Η ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΟΑΕΕ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΩΤΙΔΟΥ

**Ακριβές Αντίγραφο
Η ΠΡ/ΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ**

α/α

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΠΕΡΟΥΤΣΟΥ

Προϋπολογισμός Αποτελεσμάτων Χρήσης και Ταμειακής Ροής

Προϋπολογισμός Αποτελεσμάτων Χρήσης													
Έτος 1	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ	Σύνολο
Μεταβατικά έσοδα													
Έσοδα από πωλήσεις	0 €	3.250 €	3.500 €	3.750 €	4.000 €	4.250 €	3.000 €	3.000 €	4.500 €	4.750 €	5.000 €	5.500 €	44.500 €
Υπόθεση: Οι πωλήσεις θα αυξάνονται σταδιακά καθώς γνωστοποιείται η επιχείρηση. Αναμένουμε χαμηλότερες πωλήσεις τον Ιούλιο και τον Αύγουστο λόγω καλοκαιρινών διακοπών.													
Συμμετοχή σε φεστιβάλ	0 €	0 €	0 €	0 €	750 €	750 €	0 €	0 €	750 €	0 €	0 €	0 €	2.250 €
Υπόθεση: Αυτά τα έσοδα εξαρτώνται από τον αριθμό των συμμετοχών σε φεστιβάλ. Εδώ έχουμε υπολογίσει 3 εκδηλώσεις με βάση την εμπειρία των τελευταίων ετών.													
Σταθερά έσοδα													
Επιδότηση έναρξης	0 €	0 €	0 €	0 €	9.000 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	9.000 €
Υπόθεση: Σύμφωνα με το Στρατηγικό Σχέδιο για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και με τις αιτήσεις χρηματοδότησης υπολογίζουμε ότι 2 μέλη-εργαζόμενοι/ες θα λάβουν εφάπαξ επιχορήγηση: 5.000 € ΑμεΑ, 4.000 € ένας δικαιούχος από λαμπές ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (π.χ. απεξαρτημένος).													
Συνολικά έσοδα	0 €	3.250 €	3.500 €	3.750 €	13.750 €	5.000 €	3.000 €	3.000 €	5.250 €	4.750 €	5.000 €	5.500 €	55.750 €
Σταθερά έξοδα													
Επισκευές χώρου	-5.000 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	-5.000 €
Υπόθεση: Συνολικό κόστος 5.000 €, βαρύνει το πρώτο έτος λειτουργίας.													
Αγορά εξοπλισμού	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-208 €	-2.500 €
Υπόθεση: Αρχική αξία 5.000 €, σταθερή μέθοδος απόσβεσης σε 2 έτη.													
Δόσεις αγοράς μεταφορικών μέσων	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-150 €	-1.800 €
Υπόθεση: Δόσεις αγοράς μεταφορικών μέσων, σταθερή σε 24 μήνες, συνολικό κόστος 3.600 €													
Ενοίκιο	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-292 €	-3.500 €
Υπόθεση: Σύμφωνα με το επισυναντιόμενο μισθωτήριο συμβόλαιο και 2 εγγραφές.													
Θέρμανση	-200 €	-150 €	-100 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	-100 €	-150 €	-200 €	-900 €
Υπόθεση: Τα έξοδα θέρμανσης υπολογίστηκαν με βάση τα στοιχεία προηγούμενων λογισμιασμών και τις απαιτήσεις του καυού.													
Τηλεπικοινωνίες/Υδρευση/ΔΕΗ	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-217 €	-2.600 €
Υπόθεση: Με βάση την προηγούμενη εμπειρία και εγγραφές για σύνδεση.													
Ανάλωσιμα γραφείου	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-360 €
Μισθοί	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-2.500 €	-30.000 €
Υπόθεση: 3 εργαζόμενοι/ες με ΙΚΑ.													
Ασφάλιση χώρου	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-60 €	-720 €
Υπόθεση: Ασφάλιση έναντι κινδύνων πυρκαγιάς και κλοπής.													
Έξοδα διατηγούρου	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-21 €	-250 €
Υπόθεση: Αμοιβές διατηγούρου και παράβολα ιδρύσεως.													
Έξοδα λογιστή/ιστριών	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-30 €	-360 €
Υπόθεση: Σύμφωνα με έρευνα αγοράς.													
Έξοδα διαφήμισης	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-80 €	-960 €
Υπόθεση: Δημιουργία και συντήρηση ιστοσελίδας, καταχώριση σε στοχευμένα sites.													
Αμοιβές γραφίστα	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-200 €	-2.400 €
Υπόθεση: Σχεδιασμός και παραγωγή μενού και υλικών συσκευασίας.													

Παρατήματα

[illegible][illegible]

Τηλεπικοινωνίες/Υδρευση/ΔΕΗ	-400 €	0 €	-400 €	0 €	-400 €	0 €	-400 €	0 €	-400 €	0 €	-400 €	0 €	-400 €
Υπόθεση: Οι εγγραφές για τη σύνδεση καταβάλλονται στην αρχή, οι λογαριασμοί ανά δήμο.													
Αναλώσιμα γραφείου	-120 €	0 €	-120 €	0 €	-120 €	0 €	-120 €	0 €	-120 €	0 €	-120 €	0 €	-120 €
Υπόθεση: 360 €, καταβάλλονται κάθε τετράμηνο.													
Μισθοί	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €	-2.142 €
Υπόθεση: 3 εργαζόμενοι/ες με ΙΚΑ, 714 € και δώρο Χριστουγέννων και επίδομα αδείας.													
Ασφάλιση χώρου	-180 €	0 €	-180 €	0 €	-180 €	0 €	-180 €	0 €	-180 €	0 €	-180 €	0 €	-180 €
Υπόθεση: Ασφάλιση έναντι κινδύνων πυρκαγιάς και κλοπή, καταβάλλεται κάθε τρίμηνο.													
Έξοδα δικηγόρου	-250 €	0 €	-250 €	0 €	-250 €	0 €	-250 €	0 €	-250 €	0 €	-250 €	0 €	-250 €
Υπόθεση: Αμοιβές δικηγόρου και παράβολα ιδρύσεως καταβάλλονται στην αρχή.													
Έξοδα λογιστηρίου/ιστρίας	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Υπόθεση: Αμοιβές λογιστικού γραφείου κάθε εξάμηνο.													
Έξοδα διαφήμισης	-960 €	0 €	-960 €	0 €	-960 €	0 €	-960 €	0 €	-960 €	0 €	-960 €	0 €	-960 €
Υπόθεση: Δημοσιότητα και συντήρηση ιστοσελίδας, καταχώριση σε στοχευμένα sites, καταβάλλονται στην αρχή.													
Αμοιβές γραφιστά	0 €	0 €	-2.400 €	0 €	-2.400 €	0 €	-2.400 €	0 €	-2.400 €	0 €	-2.400 €	0 €	-2.400 €
Υπόθεση: Σχεδιασμός και παραγωγή μενού και υλικών συσκευασία, πληρώνονται σε 3 μήνες.													
Μεταβατικά έξοδα													
Κόστος πρώτων υλών	0 €	0 €	-1.950 €	-2.100 €	-2.250 €	-2.400 €	-2.550 €	-1.800 €	-1.800 €	-2.700 €	-2.850 €	-2.400 €	-2.400 €
Υπόθεση: Υπολογίζουμε το κόστος πρώτων υλών σε 1,5 €/σάντουιτς, πληρώνεται σε 2 μήνες.													
Έξοδα διανομής	0 €	-98 €	-105 €	-113 €	-120 €	-128 €	-90 €	-135 €	-143 €	-1020 €	0 €	-2.040 €	-2.040 €
Υπόθεση: Καταβάλλονται κάθε μήνα.													
Απρόβλεπτα έξοδα	-180 €	0 €	0 €	-180 €	0 €	0 €	-180 €	0 €	0 €	-180 €	0 €	0 €	-720 €
Υπόθεση: Υπολογίζεται ότι θα χρειαστεί κάτι κάθε τρίμηνο.													
Συνολικά έξοδα	-15.332 €	-18.122 €	-18.469 €	-16.533 €	-14.415 €	7.886 €	9.852 €	11.170 €	11.355 €	16.310 €	18.898 €	20.884 €	-76.798 €
Συνολικά έσοδα	0 €	5.200 €	6.900 €	7.400 €	27.400 €	9.900 €	6.500 €	6.000 €	9.900 €	9.400 €	9.900 €	10.800 €	109.300 €
Κατάσταση ταμείου	-15.332 €	-12.922 €	-11.569 €	-9.133 €	12.985 €	17.786 €	16.352 €	17.170 €	21.255 €	25.710 €	28.798 €	31.684 €	32.502 €
Σημείωση: Αυτό είναι δείγμα Προϋπολογισμού Ταμειακής Ροής. Καμιά από τις χρονικές προβλέψεις δεν πρέπει να θεωρηθεί ενδεικτική για τη δική σας κοινωνική επέμβαση.													

Ελλάδα

Αλληλεγγύη για Όλους: Συλλογικότητα που επιδιώκει να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των δομών και των δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, να διαδώσει τον πλούτο των εμπειριών που αναδύονται, να ενισχύσει τα υπάρχοντα εγχειρήματα, να διαδώσει τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και να προωθήσει διεθνείς καμπάνιες αλληλεγγύης (www.solidarity4all.gr).

Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης – ΚΑΠΑ: Αστική εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με στόχο την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας (www.diktio-kapa.dos.gr).

ΕΥΚΕΚΟ: Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων (www.keko.gr/el/Pages/Default.aspx).

ΗΛΙΟΣΠΟΡΟΙ: Δίκτυο πληροφόρησης και δραστηριοποίησης νέων με στόχο το καθημερινό βίωμα της οικολογίας μέσα από την αυτενέργεια και τη συλλογική δράση (www.iliosporoi.net).

ΚΟΙΝΣΕΠ: Πανελλαδικό άτυπο δίκτυο ΚΟΙΝΣΕΠ (<http://koinsepnet.wordpress.com/author/koinsepnet/>).

ΚΟΙΝΣΕΠ: Ενημερωτική πύλη για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα (www.koinsep.org).

ΠΑΣΕΓΕΣ: Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (www.paseges.gr).

ΠΟΚΟΙΣΠΕ: Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (www.pokoispe.gr).

ΠΡΩΣΚΑΛΟ: Πρωτοβουλία Συνεργασίας για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (www.proskalo.net).

Start-up Greece: Χώρος πληροφόρησης, δικτύωσης και συνεργασίας με στόχο τη δημιουργία μιας νέας γενιάς επιχειρηματιών στην Ελλάδα (www.startupgreece.gov.gr/el).

Εξωτερικό

AIM-MUTUAL: Ταμεία αλληλοβοήθειας στο χώρο της υγείας (www.aim-mutual.org).

AMICE-Europe: Συνεταιρισμοί στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης (www.amice-eu.org).

ASHOKA, Innovators for the Public: Φορέας υποστήριξης κοινωνικών επιχειρηματιών με περιφερειακά γραφεία σε Ευρώπη, Βόρεια και Νότια Αμερική, Ασία, Αφρική, Μέση Ανατολή (www.ashoka.org).

CECODHAS Housing Europe: Ευρωπαϊκή ομοσπονδία δημόσιας, συνεταιριστικής και κοινωνικής στέγασης (www.housingeurope.eu).

CECOP-CICOPA Europe: Ευρωπαϊκή συνομοσπονδία εργατικών συνεταιρισμών, κοινωνικών συνεταιρισμών και κοινωνικών-συμμετοχικών επιχειρήσεων (www.cecop.coop).

CEDAG: Ευρωπαϊκό συμβούλιο συλλόγων γενικού συμφέροντος (www.cedag.eu).

CEGES: Συμβούλιο επιχειρήσεων, εργοδοτών και ομάδων κοινωνικής οικονομίας (www.ceges.org).

CEPES: Συνομοσπονδία ισπανικών επιχειρήσεων στην κοινωνική οικονομία (www.cepes.es).

Cooperatives Europe: Δίκτυο συνεταιρισμών Ευρώπης (www.coopseurope.coop).

Co-operatives UK: Φορέας υποστήριξης συνεταιρισμών στο Ηνωμένο Βασίλειο (www.uk.coop).

ENSIE: Ευρωπαϊκό δίκτυο κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης (www.ensie.org).

ESCOOP: Δίκτυο κοινωνικών συνεταιρισμών Ευρώπης (www.escoop.eu).

European Commission/small & medium sized enterprises: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δι-εύθυνση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/index_en.htm).

European Commission/EU single market: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm).

European Parliament/Social Economy Integroup: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματική επιτροπή για την κοινωνική οικονομία (<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique60>).

FEBEA: Ευρωπαϊκή ομοσπονδία ηθικών και εναλλακτικών τραπεζών (www.ethicalbankingeurope.com).

Grassroots Economic Organizing: Συνεργατική κολεκτίβα ερευνητών και ακτιβιστών για την προώθηση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στις ΗΠΑ (www.geo.coop/about).

ICA: Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία (<http://ica.coop>).

ILO: Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, τμήμα προώθησης συνεταιρισμών (www.ilo.org/global/topics/employment-promotion/cooperatives/lang--en/index.htm).

Impresa Sociale Italy: Κέντρο υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ιταλία (www.impresasociale.net).

Mondragon: Συνεταιρισμοί Mondragon στη χώρα των Βάσκων στην Ισπανία (www.oecd.org/cfe/leed/socialentrepreneurship.htm).

Radical Routes UK: Κέντρο υποστήριξης στεγαστικών και εργατικών συνεταιρισμών με ριζοσπαστική κατεύθυνση στο Ηνωμένο Βασίλειο (www.radicalroutes.org.uk).

REScoop: Πρωτοβουλία που δημιουργήθηκε από την Ομοσπονδία ομάδων και συνεταιρισμών για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (www.rescoop.eu).

REVES: Ευρωπαϊκό δίκτυο πόλεων και περιοχών για την Κοινωνική Οικονομία (www.revesnetwork.eu).

RIPESS: Διεπειρωτικό δίκτυο για την προώθηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (www.ripess.org).

Social Enterprise Training and Support UK: Κέντρο για την υποστήριξη και την εκπαίδευση στην κοινωνική επιχειρηματικότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο (www.setas.co.uk).

Social Enterprise UK: Φορέας υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο (www.socialenterprise.org.uk).

Social Economy Europe: Εκπρόσωπος οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας στην ΕΕ (www.socialeconomy.eu.org).

Social Enterprise Alliance: Συμμαχία κοινωνικών επιχειρήσεων (www.se-alliance.org).

Social Firms Europe: Δίκτυο κοινωνικών εταιρειών Ευρώπης (ένταξη στην απασχόληση ατόμων με αναπηρία) (<http://socialfirmseurope.org/>).

Ελληνόγλωσση

Αδάμ, Σ. (2012). *Κοινωνική Οικονομία και Ενεργητικές Πολιτικές Ένταξης: Αποτελέσματα Έρευνας Πεδίου σε Κοινωνικές Επιχειρήσεις Εργασιακής Ένταξης στην Ελλάδα*, Μελέτη 19, Παρατηρητήριο Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.

Αδάμ, Σ. (2012). *Κοινωνική Οικονομία, Εργασιακή Ένταξη και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Εμπειρία των ΚΟΙΣΠΕ στην Ελλάδα*, Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, ΔΠΘ, <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/29850>.

Αδάμ, Σ. και Παπαθεοδώρου, Χ. (2010). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Μια Κριτική Προσέγγιση*, Μελέτη 8, Παρατηρητήριο Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.

Αλληλεγγύη για Όλους (2012). *Χτίζοντας Ένα Νέο Συνεταιριστικό Κίνημα: Βήμα Βήμα ο Δρόμος για τη Δημιουργία Συνεταιρισμών*.

Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης. *Οι Αρχές και οι Αξίες που Διέπουν τα Καταστατικά και τη Λειτουργία των Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων*, <http://www.diktio-kapa.dos.gr/>.

Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας (2005). *Οδηγός Ίδρυσης και Λειτουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων*, www.equal-greece.gr/images/logo/FINAL%20ODIGOS.pdf.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006). *Ο Νέος Ορισμός των ΜΜΕ. Οδηγός Χρήστη και Υπόδειγμα Δήλωσης*, Εκδόσεις για τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012): *Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Υποστήριξη των ΜΜΕ. Επισκόπηση των Κύριων Ευκαιριών Χρηματοδότησης Που Είναι Διαθέσιμες για τις Ευρωπαϊκές ΜΜΕ*, http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=5778&lang=el.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Μια Αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής για την Ευρώπη*, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_el.cfm.

Κανονισμός ΕΚ 346/2013, Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V1&T2=2013&T3=346&RechType=RECH_naturel&Submit=%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7.

Πολάνυι, Κ. (2007). *Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός*, μτφρ. Κώστας Γαγανάκης, Θεσσαλονίκη: Νησίδες.

Ξενόγλωση

Camera di Commercio Industria Artigianato e Agricoltura di Roma (2009). *L'Utile Senza gli Utili. Guida alla Creazione dell'Impresa Sociale*, www.rm.camcom.it.

Co-operatives UK (2011). *Simply Start-Up. A Guide to the Process of Starting a Co-operative or Community Enterprise*, www.uk.coop/simplystartup.

Conway, C. (2008). "Business planning training for social enterprise", *Social Enterprise Journal*, 4 (1), pp. 57-73.

Defourny, J. (2001). "Introduction: From third sector to social enterprise", in Borzaga, C. and Defourny, J. (eds), *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York: Routledge.

Defourny, J. and Nyssens, M. (2006). "Defining social enterprise", in Nyssens, M. (ed.), *Social Enterprise: At the Crossroads of Market, Public Policies and Civil Society*, London and New York: Routledge.

Defourny, J. and Nyssens, M. (2008). "Social enterprise in Europe: Recent trends and developments", *Social Enterprise Journal*, 4 (3), pp. 202-228.

EQUAL, *A Business Planning Guide to Developing a Social Enterprise*, <http://www.uk.coop/document/business-planning-guide-developing-social-enterprise>.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2013). *Social Economy and Social Entrepreneurship*, Social Europe guide, Vol. 4, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7523>.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (2011). *Buying Social. A Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newSId=978&furtherNews=yes>.

EVPA – European Venture Philanthropy Association (2012). *A Practical Guide to Im-*

pact Measurement, <http://evpa.eu.com/knowledge-centre/publications/evpa-publications/>.

EVPA – European Venture Philanthropy Association (2013). *Directory of Members*, <http://evpa.eu.com/membership/search-our-members/directory-of-members/>.

EVPA – European Venture Philanthropy Association (2013). *The EVPA and Social Investment Survey 2011/2012*, <http://evpa.eu.com/knowledge-centre/publications/evpa-publications/>.

FEBEA – European Federation of Alternative and Ethical Banks (2012). *What Really Differentiates Ethical Banks from Traditional Banks?*, www.ethicalbankingeurope.com/febea/legal/febea.

Fineurosol. *Un Projet Européen pour l'Épargne Solidaire*, Rapport Final, [www.fineurosol.org/epargne-solidaire/fineurosol-un-projet-europeen-pour-l-epargne-solidaire, fr; 1 53.html](http://www.fineurosol.org/epargne-solidaire/fineurosol-un-projet-europeen-pour-l-epargne-solidaire_fr_153.html).

Gardin, L. (2006). “A variety of resource mixes inside social enterprises”, in Nyssens, M. (ed.), *Social Enterprise: At the Crossroads of Market, Public Policies and Civil Society*, London and New York: Routledge.

NEF – New Economics Foundation (2004). *Measuring Social Impact. The Foundation of Social Return on Investment (SROI)*, London Business School.

Pestoff, V. (2004). “The development and future of the social economy in Sweden”, in Evers, A. and Laville, J.-L. (eds), *The Third Sector in Europe*, Cheltenham, U.K. & Northampton, USA: Edward Elgar.

Radical Routes UK (2012), *How to Set-up a Worker's Co-op*, 3rd edition, <http://www.radicalroutes.org.uk/publications-and-resources.html>.

Social Enterprise Associates, *Business Plan Outline for Social Enterprises*, www.socialenterprise.net/publications.html.

Social Enterprise UK (2012), *Start your Social Enterprise*, www.socialenterprise.org.uk/advice-support/resources.

Social Firms UK (1998), *Business Plan Guide*, www.socialfirmsuk.co.uk/resources/library/business-plan-guide-parts-1-and-2.

Το **Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ** είναι το πολιτικό Ίδρυμα που πρόσκειται στο κόμμα των Πρασίνων της Γερμανίας με έδρα το Βερολίνο. Αποτελεί κομμάτι του Πράσινου Πολιτικού Κινήματος όπως αναπτύχθηκε τόσο στην Γερμανία όσο και παγκοσμίως με βασικούς πυλώνες την οικολογία, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντας έμφαση στην έμφυλη δημοκρατία και στο σεβασμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων που υπόκεινται σε διακρίσεις και κοινωνικό αποκλεισμό. Από τον Ιούνιο του 2012 το Ίδρυμα δραστηριοποιείται για πρώτη φορά στην Ελλάδα με γραφείο στη Θεσσαλονίκη. Στόχος του είναι η εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της προοπτικής της Ελλάδας στην Ευρώπη μέσα από την ενίσχυση συνεργασιών και διαλόγου με απώτερο σκοπό την ανάδειξη εναλλακτικών λύσεων και πολιτικών που οδηγούν τη χώρα σε μια βιώσιμη κοινωνικο-οικολογική ανάπτυξη.

Για τη συγγραφέα

Η **Σοφία Αδάμ** είναι ερευνήτρια σε θέματα τρίτου τομέα, κοινωνικής & αλληλέγγυας οικονομίας και κοινωνικής πολιτικής. Είναι διδάκτωρ του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, κάτοχος Msc στην Οικονομική Ανάπτυξη από το SOAS και κάτοχος πτυχίου Οικονομικών Επιστημών από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Έχει ήδη δημοσιεύσει μελέτες στη σειρά του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων του ΙΝΕΓΣΕΕ. Παράλληλα, έχει εκτεταμένη εμπειρία ως στέλεχος ΜΚΟ και άλλων φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

ISBN: 978-618-81299-0-0